

PREGLED GOSPODARSKE DEJAVNOSTI V NARODNOOSVOBODILNI BORBI V SLOVENIJI

Metod Mikuž

Namen sestavka je podati kratek pregled »ekonomike NOB« v Sloveniji, predvsem glede prehrane NOV in delno tudi civilnega prebivalstva na osvobojenih ozemljih in finančnega poslovanja. Rezultati bodo pokazali presenetljivo sliko, kako je slovenski narod žrtvoval poleg krvavih žrtev tudi materialna bremena za svojo nacionalno in socialno osvoboditev. Razprava bo ponovno potrdila staro in poznano resnico, da je ljudstvo pripravljeno vselej na vsako in še tako težko žrtev, če ima pred seboj jasen cilj, ki vodi v boljše in naprednejše.

Ne da se reči, da bi bila ta izrazito partizanska in revolucionarna ekonomika kakršno koli posnemanje ali celo kopija klasičnega sovjetskega vojnega komunizma iz časov revolucionarnega utrjevanja sovjetske oblasti, čeprav mu je včasih — zaradi razumljivih in objektivno skoraj neizbežnih birokratskih poskusov — v določenih oblikah celo podobna. Zato je CK KPS prav tedaj, ko so se začele kazati nekakšne prvine birokratskega vojnega komunizma, zapisal 24. aprila 1944 v svoji veliki okrožnici med drugim tudi to, da je treba smatrati gospodarsko vprašanje kot politično vprašanje in da je treba tudi na gospodarskem poprišču pustiti in razvijati iniciativo ljudskih množic. »Dejansko stanje vojnega komunizma« — pravi okrožnica — »ki je bilo uvedeno ponekod zaradi mehaničnega poenostavljanja poslov in nalog s strani naših aktivistov, je treba energično prelomiti in ga nadomestiti po eni strani z vzbujanjem privatne iniciative, z organiziranim izkoriščanjem privatne iniciative za splošno potrebo zaledja in vojske, z organiziranimi in dobro zasnovanimi splošnimi gospodarskimi kampanjami, na drugi strani pa z organizirano in načrtno oskrbo naše vojske.«¹ To je isto, kar je poudaril Miha Marinko na konferenci partijskih delegatov iz Ljubljanske pokrajine (28. in 29. maja 1944), ko pravi, da morajo narodnoosvobodilni odbori (NOO) poživiti obrtno proizvodnjo, trgovino in omogočiti privatno iniciativo, ki bo dala zaupanje privatni posesti in vzpodbudo za dvig proizvodnje.²

Sistematičnega pregleda gospodarske dejavnosti NOB v Sloveniji še ni, s čemer seveda ni rečeno, da bi bila ta velika borbena dejavnost manj

¹ Fascikel 561 v arhivu Muzeja narodne osvoboditve v Ljubljani, cit. fasc. 561.

² Fasc. 567.

vredna od partizanske borbe na položajih ali juriših na sovražne postojanke. Nasprotno. Bolj ko se je moč poglobiti v to revolucionarno dejavnost, bolj je mogoče jasno opaziti dvoje, neverjetno pripravljenost tudi zaledja na vse žrtve in napore in neverjetno pripravljenost, iznajdljivost, podjetnost in originalnost tega zaledja pri pridobivanju materialnih sredstev za NOB. Tako šele moremo upravičeno reči, da se je boril v resnici ves slovenski narod. Res je, da je NOB slovenskega naroda kot sestavni del NOB drugih jugoslovanskih narodov, dobivala — in to dosti pozno — nekaj materialne pomoči tudi od velikih zaveznikov, od Vrhovnega štaba NOV in POJ in od Predsedstva AVNOJ, vendar je glavna in največja materialna bremena nosil le slovenski narod sam. In prav to prikazati je tudi namen pričujoče razprave. Prvi je podal kratek in soliden pregled političnogospodarske problematike NOB v Sloveniji dr. Marijan Breclj na Zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju (1. do 3. oktobra 1943) in na 1. zasedanju Narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) (19. do 20. februarja 1944). Na Kočevskem zboru se Breclj omeji le na tiste bistvene stvari, ki dajejo kratek pregled dotakratnega gospodarskega prizadevanja NOB in ki pojasnjujejo načela za reševanje bodočih gospodarskih problemov, in končno, da »se začrta organizacijski sistem, ki naj omogoči izvajanje takega načelnega gospodarskega načrta.«³ Tako poda Breclj v Kočevju najprej kratek historiat partizanskega gospodarstva, ki dobi svojo prvo revolucionarno legalizirano obliko v znanih dveh odlokih SNOO o posojilu svobode in plačevanju narodnoosvobodilnega davka, ki sta bila tako uspešna, da smo »bili Slovenci v pogledu materialne pomoči od vsega početka navezani izključno sami nase in to vse do danes (do Kočevskega zbora, op. M. M.) in da je največje breme nosil prav slovenski mali človek.«⁴ Po Brecljevih izvajanjih je kapitulacija Italije zaključila to prvo razdobje partizanskega gospodarstva, v katerem je treba še posebej poudariti zadnje tri mesece pred kapitulacijo, ko je IOOF ustanovil Osrednjo gospodarsko komisijo (OGK) in izpeljal njeno organizacijo po vseh odborih OF od okrožnih do terenskih, oziroma vaških.⁵

Osvobojeno ozemlje v Ljubljanski pokrajini, ki se začena s kapitulacijo Italije in traja v svojem največjem obsegu do velike nemške oktobrske in novembrske ofenzive 1943, predstavlja drugo razdobje v partizanskem gospodarstvu (vsaj kar se tiče urejevanja gospodarstva od strani vodstvenih organov NOB). Značilnosti tega razdobja narekujejo do Kočevskega zbora (po Breclju) razne okoliščine kot odrezanost osvobojenega ozemlja od drugih pokrajin, vsled česar pade skrb za gospodarstvo izključno na ramena nove revolucionarne slovenske oblasti (prenehala je italijanska aprovizacija, dotok finančnih sredstev, zunanja trgovina, vsi državni uslužbenci so ostali brez plač itd.). Zato je moralo vodstvo NOB nujno sprejeti neke osnovne smer-nice, ki pa nikakor niso posegale v vprašanje privatne lastnine, so pa pomagale rešiti »v sedanjí narodnoosvobodilni borbi najbolj pereče vprašanje gospodarstva in prehrane v kar največjo korist skupnosti.«⁶ Šlo je v glavnem

³ Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, Dokumenti, Ljubljana 1953, str. 123, citiram Zbor.

⁴ Zbor, str. 123.

⁵ Zbor, str. 123 do 125.

⁶ Zbor, str. 126.

za ugotovitev vseh potreb, organiziranje in sprostitve vseh gospodarskih sil, načrtna uporaba do neke mere omejenega zasebnega gospodarstva in organiziranje medsebojne tovariške pomoči (skupna obdelava polj). Tako je vodstvo NOB v tem drugem razdobju izdalo ali pripravilo vrsto odlokov in ukrepov, ki »zadénejo na osvobojenem ozemlju gospodarstvo v celoti ter industrijo, promet, finance in prehrano še posebej.«⁷ Ti ukrepi so bili: ustavi se prodaja vsega blaga, dopuščeno trgovanje se more vršiti le po pooblastilu gospodarskih organov, trgovina je možna le v okviru maksimalnih cen, ki se lahko določajo sproti, državni uradniki in nameščenci (ter družine) ne sprejemajo plač, temveč podporo, plačilna sredstva so delno denar, delno blago in končno, vsi prebivalci osvobojenega ozemlja plačujejo narodnoosvobodilni davek, katerega višina se odmeri po gospodarskem položaju in plačilni zmogljivosti davčnega obvezanca. Razpiše se tudi novo posojilo, glede denarja pa je določeno, da ostane v obtoku v prvi vrsti lira (italijanska) in boni, izdani na podlagi posojila iz leta 1941 in ki so bili v obtoku že nekaj mesecev pred kapitulacijo Italije kot plačilno sredstvo.⁸

Na zasedanju v Črnomlju obravnava Breclj gospodarsko dejavnost od Kočevskega zbora do februarja 1944.⁹ Pokaže, kako so bili uresničeni gospodarski ukrepi do nemške ofenzive in podrobno obravnava poedine gospodarske panoge, prehrano, obrt in industrijo, kmetijstvo, finance, davčno politiko itd.¹⁰

Spričo vsebine in razvoja našega partizanskega gospodarstva v Sloveniji bi mogli to veliko revolucionarno dejavnost vsaj v Ljubljanski pokrajini razdeliti na troje obdobji; na čas od 1941 do kapitulacije Italije, na čas od kapitulacije Italije do 1. zasedanja SNOS in na čas od 1. zasedanja SNOS do osvoboditve. Poudarjam, da bi taka razdelitev veljala le za ljubljansko pokrajino, čeprav je kapitulacija Italije vplivala tudi na druge pokrajine, zlasti na Primorsko. Zato bo treba o razvoju partizanskega gospodarstva govoriti za vsako pokrajino posebej.

Preden pa se lotimo tega, je treba nujno in vsaj v glavnem ugotoviti najvažnejše organe, na katerih je poleg drugih bremen ležalo tudi breme gospodarske dejavnosti. To so odbori OF. Ugotoviti je treba rast in razvoj zlasti okrožnih in rajonskih (okrajnih) odborov OF in tako bo naša razprava razdeljena v dvoje poglavij: I. Rast in razvoj odborov OF in II. Partizanska gospodarska dejavnost.

I. RAST IN RAZVOJ ODBOROV OF

Ponavadi rečemo, da je OF s svojimi odbori že leta 1941 prepredla vso okupirano Slovenijo. To v glavnem drži, popolnoma pa vsekakor za Ljubljansko pokrajino. Govorimo tudi, kako je OF že od pozne jeseni 1941 predstavljala svojevrstno državo (z lastno zakonodajo, finančnimi sredstvi,

⁷ Zbor, str. 129.

⁸ Zbor, 130 do 133.

⁹ O gospodarskih, finančnih in zdravstvenih problemih, nalogah ter ukrepih, 1944 (izd. Predsedstvo SNOS).

¹⁰ O. c., str. 4 do 14.

vojsko itd.) v državi, katero je zasédel in razkosal okupator. To »državo v državi« lahko dokažemo tudi z nastankom in revolucionarnim razvojem odborov OF, ki iz splošno političnih narodnoosvobodilnih organov prerastejo v oblastne organe, ki so poleg drugega postali tudi nosilci in usmerjevalci gospodarske in finančne dejavnosti. Kolikor se iz ohranjenih virov le da, bomo poskušali podati rast in razvoj okrožnih in rajonskih (okrajnih) odborov, večja pa bo težava z vaškimi, oziroma terenskimi odbori. Ne trdim, da bo ta in tak oris razvoja odborov OF že dokončen in popoln in treba bo še mnogo dela, da se bodo dopolnile vrzeli, ki jih ohranjeni dokumenti ne morejo zamašiti. Težave nastajajo seveda tudi zaradi tega, ker so se organizacijske oblike odborov silno hitro menjavale, tako pač, kot je to zahtevala revolucionarna nujnost pa tudi uspešnost ilegalnega dela.

LJUBLJANSKA POKRAJINA

1. **Okrožni odbor OF Ljubljana.** Oris je narejen izključno na podlagi dolgotrajnega in zelo zamudnega zbiranja, urejanja in dešifriranja majhnih obračunskih lističev ljubljanskih rajonov in kvartov (enote, ki je ni bilo na deželi) in delno tudi glavne blagajne ljubljanskega okrožja.¹¹ Slika seveda ni popolna, upam si pa trditi, da je soliden skelet, ki ga bo mogoče — vsaj upam — spopolniti samo še z najdbo novih dokumentov (kar ni tako izključeno) in z zelo vestno anketo nekdanjih ljubljanskih aktivistov. Oris seže samo do kapitulacije Italije, s čemer seveda ni rečeno, da po tej organizaciji OF v Ljubljani ni bilo.

a) **Rajon Barje** (šifre: Balkan, ba, b, B). Rajon je spadal pod ljubljansko okrožje do srede februarja 1942, ko je z žicami obdani blok odrezal ljubljansko okolico od mesta. Nato se ustanovi Zunanje ljubljansko okrožje, o katerem pa dokumenti še niso znani. Rajon Barje bomo ponovno srečali pomladi 1943, ko se priključi okrožju Ribnica—Velike Lašče. Rajon je imel novembra 1941 5 terenskih odborov, decembra 28, januarja 1942 pa 17.

b) **Rajon Bežigrad** (Berlin, be B, Bž, Bež).

Novembra 1941 ima 12 terenskih odborov, decembra 10, januarja 1942 pa 22. V drugi polovici februarja 1942 se uvede terenski sistem v organizaciji OF in rajoni se delijo na kvarte, ti pa na terenske odbore.

Februar 1942. Kvart I, terenski odbori (šifrirani): ZAK, BAL, ARS, STAN, HRA, BAR, SUVB, STRU, PLET, TRS, TYRsp, BAL, BEŽ. — Kvart II, terenski odbori: AJF, LAJ, KOR, DRA, KAM, STAN, HER, VOD, HER, JAN. — Kvart III, terenski odbori: EK, TYRzg, SOK, RIŽ, RAV, FER, ALB, IPAV. — Kvart IV, terenski odbori: CAR, ALP, VIC, PIP. Skupaj 35 terenskih odborov.

Marec 1942. Kvart I, terenski odbori: BAL, ALP, B₁₋₅, LAV, KOB, HRA, BEŽ, BLOK, EIF, NAH, SUV. — Kvart II, terenski odbori: HER, DRA, VOD, F, LAJ, AUT, KAM, JAN. — Kvart III, terenski odbori: EK, LIN, KAL, TOP, ALB, VER, ČRT, TLG, TUR, RIŽ. — Kvart IV, terenski odbori: J. Skupaj 34 terenskih odborov.

¹¹ Fasc. 528 in 531.

Maj 1942. Kwart B₁ terenski odbori: BEŽ, STAN, žene, KOB, KUV, TRST, MAV. — Kwart B₂ terenski odbori: KOR, HER, POD, KAM, VOD, JAN. — Kwart B₃ terenski odbori: TLG, LIN, TOP, KAL. — Kwart B₄ terenski odbori: Car. — Razno: ŠIŠ, JEŽ, RAZ, RIŽ.

Julij 1942. Kvarti: B₁₋₄ in Ježica.

Avgust 1942. Kwart I (9 terenskih odborov), II (8), III (6), EK (1), RI (1), Ei (1), LA (1), AUT (1), BAL (1).

September 1942. Kvarti trije, terenskih odborov 24.

Oktober 1942. Kot zgoraj.

Marec—april 1943. Kvarti trije.

September 1943. Kvarti trije, terenskih odborov 15.

c) **Rajon Center** (Celje, Ce, C, ce, c, cen).

Posebnost tega rajona je, da ima pomladi 1942 nekaj časa mesto kvartov matične odbore OF. (Ljudje istih poklicev tvorijo en matični odbor.) Novembra 1941 ima rajon 73, decembra 87, januarja 1942 192 in v prvi polovici februarja 42 terenskih odborov.

Druga polovica februarja 1942. Kvarti: Banovina (uradi bivše uprave dravske banovine, kjer je bil sedež italijanskega Visokega komisarja, 19 terenskih odborov), Železniška direkcija, Sodišče, Inž. zbornica (8 terenskih odborov), Pošta (10), zdravniki, trgovci, gostilničarji, kulturniki (5), skupno 42 terenskih odborov.

Marec 1942. Kvarti: Denarni zavodi (16 terenskih odborov), Banovina (19), čevljarji, Finančna direkcija (7), grafiki (7), gostinski nameščenci (3), gostilničarji, industrijci, Inž. zbornica (8), kovinarji (4), krojači (1), kulturniki (5), Mestna občina ljubljanska (MOL 26), Pošta (3), profesorji (10), Sodišče (21), Sokoli, trgovci, učitelji, Univerza, srednja šola, zdravniki, Železniška direkcija (33), emigranti (iz Štajerske), mizarški pomočniki, meščanske šole, nameščenci (28). Skupaj 189 terenskih odborov.

April 1942. **Matični odbori**: Denarni zavodi (18 terenskih odborov), Banovina (9), čevljarji (5), Finančna direkcija (7), grafiki (6), gostinski nameščenci, gostilničarji, industrijci, Inž. zbornica (8), kovinarji (8), krojači, kulturniki (3), MOL (27), mizarški pomočniki, meščanske šole (4), nameščenci (28), Pošta (3), srednješolski profesorji, Sodišče, učitelji (12), Univerza, srednje šole, zdravniki, Žel. direkcija (32), ekonomski, trgovci, oficirji, emigranti. Skupaj 170 ter. odborov.

Maj 1942. Kvarti I, II, Banovina; terenskih ali matičnih odborov 50.

Junij 1942. Kvarti: I (terenskih ali matičnih odborov 5), II (5), III (Novak, obrtniki), IV (kultura), V (gosposka).

Julij 1942. Kvarti I—IV.

Avgust 1942. Kvarti I—IV, meščanske šole, Banovina, PTT, grafiki, osnovne šole, inženirji, gradbinci.

Oktober 1942. Kvartov 14.

December 1942. Kvartov 14 in 53 terenskih odborov.

Marec—april 1943. Kvartov 9.

April—maj 1943. Kvartov 11.

September 1943. Kvarti: Gr₁ (Gradišče), Gr₂, Gr₃, I, II, III, IV, Denarni zavodi, Banovina, PTT. Skupaj 51 terenskih odborov.

č) **Rajon Dobrova pri Ljubljani** (Dresden, dr, d). Rajon, ker je podeželski nima kvartov. Februarja 1942 je rajon priključen k rajonu Vič, po blokadi pa k Zunanjemu ljubljanskemu okrožju, od tod pa pomladi 1943 priključen k okrožju Vrhnika.

Novembra 1941 ima rajon 6 terenskih odborov, decembra 8, januarja 1942 pa 10.

Februar 1942. 14 terenskih odborov.

April 1942. 21 terenskih odborov (Vrhovci, Vič, opekarna Vič, opekarna Vidic, opekarna Škrab, Kozarji, Razori, Šujca, Dobrova, Gaberje, Osredek, Hruševo, livarna Smole, Brezovica, Vnanje gorice, Notranje gorice, Log, Polhov gradec, Dvor, Dolenja vas, Babna gora).

d) **Rajon Ježica** (Jütland, J, j). Kot samostojno okrožje februarja 1942 preneha in se spoji z rajonom Bežigrad.

Novembra 1941 ima 10 terenskih odborov, decembra 8, januarja 1942 12 (Ježica, Mala vas, Stožice 4, Jarše, Tomačevo, Savlje, Kleče, tovarna Vidmar in Vodovod).

Februar 1942. 13 terenskih odborov: Ježica, Mala vas (2), Stožice (4), Jarše, Tomačevo, Savlje, Kleče, Vidmar, Vodovod.

e) **Rajon Moste pri Ljubljani** (München, Mos, M, m).

November 1941 43 terenskih odborov: Hrovat 1, kemična tovarna 3, tovarna kleja 3, Saturnus 9, tovarna Hribar 5, Zelena jama 6, Moste 3, Zaloška cesta 1, Udmat 3, Selo 5, Jarše 3.

December 1941 in prva polovica januarja 1942: 53 terenskih odborov.

15. januarja do 15. februarja 1942: Kvarti: Hrovat (1 terenski odbor), Kemična tovarna (3), Klej (3), Saturnus (9), Hribar (5), Zelena jama (6), Moste (3), Zaloška cesta (1), Udmat (3), Selo (6), tovarna Zmaj (1), Štepanja vas (6), Kodeljevo (6). Skupaj 53 ter. odborov.

15. februarja do 15. marca 1942. Kvarti: Hrovat (1), Kemična (3), Klej (3), Saturnus (9), Hribar (5), Zelena jama (5), Moste (2), Zaloška cesta (2), Udmat (3), Selo (4), Jarše (3), Zmaj (1), Štepanja vas (10), Kodeljevo (5), Kolinska tovarna (1), tovarna Tuma (1), Sv. Križ (1). Skupaj 58 terenskih odborov.

15. aprila do 15. maja 1942: Kvarti: Hrovat (1), Kemična (3), Klej (3), Saturnus (8), Hribar (5), Zelena jama (7), Moste (1), (Zaloška cesta), Novi in Stari Udmat (4), Selo (4), (Jarše), Zmaj (1), Štepanja vas (8), Kodeljevo (5), Kolinska (1), Tuma (1), Sv. Križ (1). Skupaj 56 terenskih odborov.

15. maja do 15. junija 1942. Kvarti: Hrovat (1), Kemična (1), Klej (1), Saturnus (9), Hribar (5), Zelena jama (16), Moste (2), Novi in Stari Udmat (9), Selo (8), Zmaj (1), Štepanja vas (8), Kodeljevo (8), Kolinska (1), Tuma (1), Sv. Križ (1). Skupaj 76 ter. odborov.

15. junija do 15. julija 1942. Kvarti: Hrovat (1), Kemična (1), Klej (1), Saturnus (9), Hribar (1), Zelena jama (28), Novi in Stari Udmat (9), Selo (6), Zmaj (1), Štepanja vas (4), Kodeljevo (7), Kolinska (2), Tuma (1), Sv. Križ (4). Skupaj 77 terenskih odborov.

15. septembra 1942. 73 terenskih odborov.

November 1942. 56 terenskih odborov.

December 1942. Kvarti: Hrovat, Kemična, Klej, Saturnus, Hribar (2), Zelena jama (7), Moste (6), Zaloška cesta, Novi in Stari Udmat (11), Selo (1), Jarše, Zmaj (1), Štepanja vas (3), Kodeljevo (10), Kolinska (2), Tuma (1), Sv. Križ (4), Ht (4), Ro (2), Sev. Skupaj 54 terenskih odborov.

Januar 1943. Kvarti: Hrovat, Kemična (1), Klej (1), Saturnus (1), Hribar (1), Zelena jama (7), Moste (6), Zaloška cesta, Novi in Stari Udmat (6), Selo, Jarše, Zmaj (1), Štepanja vas (4), Kodeljevo (5), Kolinska (1), Tuma (1), Sv. Križ (3), Ht (1), Ro (1), Sev. Skupaj 40 terenskih odborov.

15. marca do 15. aprila 1943. Kvartov 11, terenskih odborov 39.

15. aprila do 15. maja 1943. Kvarti 16, terenskih odborov 40.

September 1943. Kvarti 16, terenski odbori 40.

f) **Rajon Šiška** (Španija, Ši, Š, š).

Novembra 1941 ima 12 terenskih odborov, decembra 15 in jan. 1942 15 terenskih odborov.

Februar 1942. Kvarti: I (6 terenskih odborov), II (5), III (26), IV—V (12), Union (3), Tr (1), X₁, X₂, Unt (1). Skupaj 57 ter. odborov.

Marec 1942. Kvarti: I (3), II (4), III (4), Tr, Un, P. Skupaj 14 terenskih odborov.

April 1942. Kvarti: I (5), II (4), III (3), IV (12), Union (1), Tr (2), L-z (1), U-s (1). Skupaj 29 terenskih odborov.

Maj 1942. Kvarti: I (3), II (4), III (8), IV (12), Tr (3), Union (2), Lu (1), Per (1), Ut (1). Skupaj 35 terenskih odborov.

Julij 1942. Kvarti: I (3), II (4), III (3), Tr, Un. Skupaj 10 ter. odborov.

September 1942. Kvarti 6.

Oktober 1942. Kvarti 7.

November 1942. Kvarti: I (12), II (5), III (4), Union, Tram, Pt. Skupaj 21 terenskih odborov.

December 1942. Kvarti 6, terenski odbori 19.

15. marca do 15. aprila 1943. Kvarti 5.

Junij 1943. Kvarti 5.

September 1943. Kvarti 6.

g) **Rajon Trnovo** (Turška, Tr, T, t). Posebnost rajona je, da ima za terenske odbore tudi ime grupe in da je pomladi 1943 nekaj časa združen z rajonom Vič.

Novembra 1941 ima 3 terenske odbore, decembra 4, januarja 1942 pa že 44 terenskih odborov.

- Februar 1942. Kvarti: I—IV in terenski odbori: K₁, K₂, K₃, K₄, T₁₋₄, TN, TC, O₁₋₄, OJ, SK, Kr₁₋₃, M₁₋₆, P, S_{j1-5}, FP, BJ, KOC. Skupaj 34 terenskih odborov.
- Maj 1942. Kvarti 4.
- Julij 1942. Kvarti 4, terenski odbori 31.
- Avгust 1942. Kvarti 4, terenski odbori 16.
- September 1942. Kvarti 4, terenski odbori 15.
- Oktober 1942. Kvarti I (4 terenski odbori), II (5), III. Skupaj 9 ter. odb.
- December 1942. Kvarti 3, terenski odbori 11.
15. marca do 15. aprila 1943
15. aprila do 15. maja 1943
- skupaj z rajonom Vič 7 kvartnih odborov.
- September 1943. Kvarti 4, terenski odbori 15.
- h) Rajon Vič (Vichy, V, v).
- Novembra 1941 ima 20 terenskih odborov, januarja 1942 pa 58.
- Februar 1942. Terenski odbori: Rožna dolina (12) G, M, R_{I-III}, G, M, Č, R_{I-II}, Sml, Pos, J, Vč, Op, Dob, T-T, K, Z, Ap, Škr, Vrh, H, E, K N. g, LG, V. g, M, Miz, Voj, Per, Glince, Tob, Velk, Voj. Skupaj 49 terenskih odborov.
- April—maj 1942. Kvarti: Rožna dolina (12 terenskih odborov), Glince (8), Vič (3), TT (Srednja tehnična šola). Skupaj 23 ter. odborov.
- Maj—september 1942. Kvarti: Rožna dolina, Glince, Vič, TT. Skupaj 24 terenskih odborov.
- November 1942. Kvarti 4: Rožna dolina (12), Glince (5), Vič (3), TT. Skupaj 20 terenskih odborov.
- December 1942. Kvarti 4, terenski odbori 18.
- Januar 1943. Kvarti 10: I—V, Glince, Dožna dolina, Slamič, Dolničar. Skupaj 32 terenskih odborov.
15. marca do 15. aprila 1943
15. aprila do 15. maja 1943
- skupaj z rajonom Trnovo 7 kvartnih odborov.
- September 1943. Kvartni odbori 5.
- i) Rajon Zalog pri Ljubljani (Zagreb, Z, z). Ob blokadi preide rajon pod Zunanje ljubljansko okrožje, jeseni 1943 pa se kot rajon Dobrunje vključi v okrožje Grosuplje.
- Novembra 1941 ima 4 ter. odbore, decembra in januarja 1942 pa 10.
- j) Rajon Kolodvor (Ko, K, k). Rajon je nastal zgodaj pomladi 1942 in torej ne spada več med gornje najstarejše ljubljanske rajone. Avgusta leta 1942 se mu pridruži še novo nastali rajon Šempeter.
- Marec—april 1942. Kvarti: A (Gospodsvetska cesta, 14 terenskih odborov), B (Tyrševa 10), CD (Tavčarjeva in Cigaletova 5), E (Miklo-

- šičeva 8), F (Kolodvorska 6), I (Sodišče 2), J (OUZD 1). Skupaj 46 terenskih odborov.
- Maj 1942. Kvarti: A (Gospodsvetska 11), B (Tyrševa 14), CD Tavčarjeva-Cigaletova 4), E (Miklošičeva 10), FG (Kolodvorska 7), I Sodišče 5), J (OUZD 2). Skupaj 43 terenskih odborov.
- Julij 1942. Kvarti: A (Gospodsvetska 11), B (Tyrševa 11), C (Tavčarjeva 7), M (Miklošičeva 6), E (Kolodvorska 3), F (sodišče 2), G OUZD 4). Skupaj 44 terenskih odborov.
- Avgust 1942. Kvarti (skupaj s Šempetrom): Gospodsvetska (14), Tyrševa (8), Tavčarjeva (8), Miklošičeva (9), OUZD (4), Sodišče (2), zdravniki (18), mladina (14), Resljeva (2), Zgornji Šempeter (4), Tabor (7), Spodnji Šempeter (38). Skupaj 128 terenskih odborov.
- Oktober 1942. Kvarti 9.
- November 1942. Kvarti 10: I. Gospodsvetska (6), II. Tyrševa (2), III. Sodišče, IV. Miklošičeva (2), V. OUZD (1), VI. Resljeva (2), VII. zdravniki (8), VIII. Tabor (5), IX. Šempeter (7), X. Bolnišnica (2). Skupaj 35 terenskih odborov.
- December 1942. Kvarti 10, terenskih odborov 33.
15. marca do 15. aprila 1943. Kvarti 11.
15. aprila do 15. maja 1943. Kvarti 9.
- September 1943. Kvarti 9, terenski odbori 40.

k) Rajon Šempeter.

- Maj 1942. Kvarti I (7), II (8), Bolnišnica (17). Skupaj 32 ter. odborov.
- Julij 1942. Kvarti 3, terenskih odborov 51.
- Rajon se avgusta 1942 združi s Kolodvorom.

l) Rajon Poljane.

- Februar 1942. Kvarti: Magistrat (16), Fin. direkcija (7), Poljane (5), Št. Jakob (2). Skupaj 30 terenskih odborov.
- Marec 1942. Kvarti: Magistrat (28), Fin. direkcija (7), Poljane (3), Št. Jakob (4). Skupaj 42 terenskih odborov.
- April 1942. Kvarti: Magistrat (15), Fin. direkcija (5), Poljane (7), Št. Jakob (4). Skupaj 31 terenskih odborov.
- Maj 1942. Kvarti: Magistrat (28), Fin. direkcija (5), Poljane (3), Št. Jakob (4). Skupaj 42 terenskih odborov.
- Julij 1942. Kvarti: Magistrat (28), Fin. direkcija (5), Poljane (3), Št. Jakob (4). Skupaj 42 terenskih odborov.
- Avgust 1942. Kvarti: Magistrat (28), Fin. direkcija (7), Poljane (6), Št. Jakob (4). Skupaj 45 terenskih odborov.
- September 1942. Kvarti 4, terenski odbori 28.
- Oktober—december 1942. Isto.
- Marec—maj 1943. Kvarti 6.
- September 1943. Kvartov 9.

m) **Železnica.**

Maj 1942: Terenski odbori 33.

September 1942. Terenski odbori 34.

Marec—maj 1943. Kvarti 5.

September 1943. Kvarti 5 (P, KP, K, P, II).

n) **Emigranti.**

Oktober 1942. Kvarti 3.

15. aprila do 15. maja 1943. Kvarti 7.

o) **Rajon Gradišče.**

Maj 1942. Kvarti: I, II (6), III, Univerza, gledališče, kultura; gimnazijski profesorji, študenti.

Julij 1942. Kvarti: I (5), II (6), III (4), profesorji (11). Skupaj 21 terenskih odborov.

Da bomo imeli lažji pregled tega izredno zanimivega razvoja ljubljanskih odborov OF, bomo naredili razpredelnico. Jasno, da ni dokončna. Poleg pomanjkanja dokumentov nastaja še eno vprašanje, namreč, ali ti obračunski in plačilni lističi vključujejo samo tiste odbore, ki so odrajtali svoje mesečne datjatve dalje. Kakor koli že, vendar se more že iz te tabele razbrati vse tiste glavne momente, ki so tako značilni za razvoj NOB v Ljubljani. Začetni velikanski porast (zima 1941/42), prva revolucionarna diferenciacija (zgodnja pomlad 1942), ponovni polet OF (pomlad 1942), vpliv velike italijanske ofenzive na Ljubljano (julij, avgust 1942), ponovna diferenciacija (jesen 1942) in končna ustalitev pripadnikov in odborov OF, od pomladi 1943 do kapitulacije Italije.

RAZVOJ TERENSKIH ODBOROV

Rajon	XI. 1941	XII. 1941	I. 1942	II. 1942	III. 1942	IV. 1942	V. 1942	VI. 1942	VII. 1942	VIII. 1942	IX. 1942
Barje	5	28	17	—	—	—	—	—	—	—	—
Bežigrad	12	10	22	35	34	—	15	—	—	29	24
Center	74	87	192	42	198	170	50	—	—	—	—
Dobrova	6	8	10	14	—	—	—	—	—	—	—
Ježica	10	8	12	13	—	—	—	—	—	—	—
Moste	43	50	53	56	58	59	98	—	77	74	73
Šiška	12	15	15	57	14	29	12	—	10	10	—
Trnovo	3	4	44	34	—	—	—	—	—	16	15
Vič	20	20	58	49	—	23	22	—	23	24	—
Zalog	4	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—
Kolodvor	—	—	—	—	—	46	46	—	44	128	—
Šempeter	—	—	—	—	—	—	40	—	51	—	—
Poljane	—	—	—	30	42	31	41	—	45	47	28
Železnica	—	—	—	—	—	—	33	—	—	—	44
Gradišče	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—
	188	240	433	330	356	379	385	—	286	338	184

RAZVOJ TERENSKIH ODBOROV

Rajon	X. 1942	XI. 1942	XII. 1942	I. 1943	II. 1943	III. 1943	IV. 1943	V. 1943	VI. 1943	VII. 1943	VIII. 1943	IX. 1943
Barje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bežigrad	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	15
Center	—	—	53	—	—	—	51	—	—	—	—	51
Dobrova	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jezica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moste	—	56	54	40	—	—	39	—	—	—	—	40
Šiška	—	21	19	—	—	—	20	—	—	—	—	21
Trnovo	—	9	11	—	—	—	15	—	—	—	—	15
Vič	—	20	18	—	—	—	32	—	—	—	—	25
Zalog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kolodvor	—	35	33	—	—	—	40	—	—	—	—	40
Šempeter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poljane	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	30
Železnica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gradišče	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	141	216	—	—	—	242	—	—	—	—	237

2. Ostali okrožni odbori v Ljubljanski pokrajini. Razvoj teh okrožij bi mogli deliti v obdobje od 1941 do vključno velikega osvobodjenega ozemlja 1942, v razdobje od jeseni 1942 do decembrske reorganizacije odborov OF 1943, v razdobje od zime 1943 do ponovne reorganizacije jeseni 1944 in v razdobje od jeseni 1944 do osvoboditve.¹²

1941 do jeseni 1942

Okrožni odbor OF (OOOF) Novo mesto. Rajoni (okraji): I (Novo mesto), II (Kandija), III (Šentjernej), IV (Toplice), V (Trebnje), VI (Žužemberk), VII.

OOOF Bela Krajina. Rajoni: I (Metlika), II (Črnomelj).

OOOF Kočevje-Ribnica. Rajoni: Kočevje (1941 ima 3, januarja 1942 pa 5 terenskih odborov) in Ribnica (1941 ima 2, januarja 1942 pa 3 terenske odbore). Na osvobojenem ozemlju 1942 sta od junija 1942 dalje rajona nekaj časa samostojni okrožji.

OOOF Velike Lašče. Okrožje se razvije pozimi 1941/42, rajoni zaenkrat še niso znani, obsegajo pa ozemlje od Iške vasi do Sodražice.

OOOF Grosuplje: Rajoni: I (Grosuplje), II (Žalna), III (Račna), IV (Šentjurje), V (Šmarje), VI (Polica).

OOOF Stična. Rajoni: I (Stična; 1941 in januarja 1942 5 terenskih odborov), II (Št. Vid; 1941 in januarja 1942 3 terenski odbori), III (Ivančna gorica; januarja 1942 4 terenski odbori), IV (Krka), V (Zagradec), VI (Žu-

¹² Fasc. 476, 502, 526, 433, 435, 436, 466, 451, 463.

žemberk, ki pride januarja 1942 pod Novo mesto). Nekako od februarja do konca maja 1942 so v okrožju naslednji rajoni: I (Stična), II (Št. Vid), III (Ivančna gorica—Muljava), IV (Krka), V (Zagradec), VI (Ambrus—Hinje), VII (Višnja gora), VIII (Veliki Gaber), IX (Primskovo). Od junija do septembra 1942 (osvobojeno ozemlje) ima okrožje ime Stična-Struge in je razdeljeno samo na 2 rajona (Stična in Struge-Suha Krajina), vsak rajon pa ima 5 podrajonov. Rajon Stična: Višnja gora, Stična, Št. Vid, Primskovo, Krka, rajon Struge pa: Zagradec, Ambrus, Hinje, Žvirče in Dobropolje. V vsaki vasi je bil terenski odbor OF, v večini vasi pa tudi voljeni narodno-osvobodilni odbori (NOO).

OOOF Cerknica (Notranjsko).

OOOF Vrhnika. Rajoni: I (Vrhnika), II (Logatec), III (Horjul), IV (Borovnica). Maja 1942 se okrožje močno razgiblje in ima 5 rajonov: I (Borovnica—Preserje—Rakitna), II (Horjul), III (Logatec), IV (Rovte—Podlipa—Ligojna), V (Vrhnika in okolica).

Od jeseni 1942 do zime 1943

Novo mesto. Okrožje je razdeljeno na **podokrožja**: Gorjanci, Šmarjeta, Trebelno, Trebnje, Mirna peč, Toplice. Tik pred kapitulacijo Italije (avgusta 1943) se Topliško podokrožje razdeli v tri rajone (okraje): Toplice, Vavta vas, Birčna vas. 19. septembra 1943 so odbori organizirani takole: Topliško podokrožje ima 2 rajona, Šentjernejsko 4, Mokronoško 4, Mirnopedško 2 in rajonski odbor Novo mesto. Po nemški ofenzivi je naslednje stanje: Podokrožje Gorjanci—Šentjernej z rajoni Sv. Križ, Kostanjevica, Šentjernej, Orehovica, Brusnice in Stopiče, podokrožje Trebnje z rajoni Trebnje, Mirna, Velika Loka, Sv. Križ in podokrožje Šmarjeta—Škocjan z rajonom Mokronog in Tržišče.

Bela Krajina. Podokrožje Metlika ima Suhorski (Zahodnetliški) rajon s 15 terenskimi odbori in Draški (Vzhodnetliški) rajon s 13 terenskimi odbori. Podokrožje Črnomelj pa 3 rajone, Črnomelj (9 terenskih odborov), Dragatuš (14), Gradac (20), Vinica (17) in Semič (14). 29. septembra se priključi še rajon Stari trg.

Kočevje. Rajoni: Kočevje, Mozelj, Stari trg, Banjaloka, Kočevska reka, Koprivnik in Stari log. Po kapitulaciji Italije so 4 okrajni odbori (Kočevje, Banjaloka, Kočevska reka in Mozelj), rajon Stari trg je priključen Belokranjskemu okrožju, rajon Koprivnik Mozlju, Stari trg pa Kočevju. 2. decembra 1943 je predlagal OOOF Kočevje, naj bi se mu pridružilo Ribniško-velikolaško okrožje in bi tako združeno okrožje obsegalo naslednje rajone: Kočevje, Mozelj, Banjaloka, Kočevska reka, Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Loški potok, Draga, Dobropolje-Struge, Velike Lašče, Turjak, Rob, Barje. Isti predlog je postavilo 10. decembra tudi Ribniško-velikolaško okrožje.

Ribnica—Velike Lašče. Rajoni: Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Loški potok, Velike Lašče, Dobropolje-Struge, Turjak in Rob. 25. maja 1943 se priključi rajon Barje, 20. avgusta pa se okrožje razdeli na dvojce okrožij, Ribnica in Velike Lašče.

Grosuplje. Od vseh okrožij je organizacija OF najbolj nazadovala v tem in Stiškem okrožju (bela garda!). Še poleti 1943 je v okrožju le 9 ilegalcev-aktivistov OF, po kapitulaciji Italije pa OF znova oživi in je okrožje razdeljeno na 5 rajonov, organizacijo pa znova pretrga nemška ofenziva, se pa zopet upostavi koncem leta 1943.

Stična. V glavnem velja isto kot za Grosupeljsko okrožje in ima do pomladi 1943 značaj nekakšnega podokrožja, ki se po kapitulaciji Italije razvije v močno novo okrožje.

Cerknica. Rajoni: Begunje—Sv. Vid, Bloška planota, Ložka dolina, Grahovo—Cerknica (Rakek).

Vrhnika. Pomladi 1943 se okrožje zelo razmahne in ima naslednje rajone: Vrhnika (2 terenska odbora na Vrhniku, 1 na Stari Vrhniku), Logatec (terenski odbori Logatec, Hotederščica, Kalce, Unec), Horjul (Vrzdenc, Podolnica, Zaklanec), Borovnica (Kamnik, Preserje). 26. maja 1943 se okrožju priključi rajon Dobrova pri Ljubljani, 16. avgusta 1943 ima okrožje naslednje rajone in terenske odbore: Vrhnika (3), Logatec (Dol. in Gor. Logatec, Kalce, Hotederščica, Gorenja vas, Grčarevec, Planina, Rakek, Unec, Lazi), Borovnica (Borovnica, Bistra, Dol, Lazi, Bred-Pako, Goričica, Kamnik, Preserje, Sp. Brezovica), Dobrova (Podutik, Kozarje, Brdo, Vrhovci), Horjul (Zaklaneč, Podolnica, Brezje), Rovte.

Od zime 1943 do jeseni 1944

10. decembra 1943 izvede IOOF veliko reorganizacijo okrožij, po kateri se okrožje Cerknica in Vrhnika spojita v Notranjsko okrožje, okrožje Kočevje, Ribnica in Velike Lašče v Ribniško okrožje, okrožje Grosuplje in Stična pa v Grosupeljsko okrožje.

Novo mesto. Kmalu po tej reorganizaciji se v okrožju odpravijo podokrožja in okrožje ima naslednje okraje: Kostanjevica, Mokronog, Žužemberk, Šentjernej, Toplice, Dobrnich, Šentpeter, Šmarjeta, Trebelno, Sv. Križ, Stopiče, Mirna, Sv. Križ in Mirna peč.

Bela Krajina. Okraji: Semič, Metlika mesto in okolica, Gradac, Dragatuš, Vinica, Stari trg, Črnomelj mesto in okolica. 28. septembra se okraji združijo samo v dva, Črnomelj in Metlika.

Notranjsko. Okraji: Ložka dolina, Cerknica—Grahovo, Bloke, Begunje—Sv. Vid, Logatec, Vrhnika, Borovnica, Horjul, Rovte, Dobrova.

Ribnica. Okraji: Banjaloka, Kočevje, Velike Lašče, Barje, Ribnica, Sodražica, Loški potok.

Grosuplje. Okraji: Dobrunje, Šmarje, Šentjurje, Grosuplje, Žalna-Račna, Višnja gora, Stična, Št. Vid, Veliki Gaber, Krka, Zagradec, Ambrus, Hinje. Zgodaj pomladi se priključi okraj Struge—Dobropolje, spojita pa se Šmarski in Šentjurski okraj.

Od jeseni 1944 do osvoboditve

2. oktobra 1944 je bilo zborovanje aktivistov OF Grosupeljskega in Novomeškega okrožja, na katerem so po odloku IOOF aktivisti obeh okrožij izvolili okrožni plenum in izvršilni odbor in izvedli združitev obeh okro-

žij v eno samo, Novomeško okrožje. Istočasno se je spojilo tudi več okrajev in tako je imelo novo okrožje le naslednje kraje: Grosuplje, Žužemberk, Trebnje, Novo mesto in Kostanjevica. 8. oktobra se je na isti način izvedla združitev Notranjskega in Ribniškega okrožja v eno okrožje Ribnica—Notranjsko. 23. novembra se združijo tudi okraji: Banja loka in Kočevje v Kočevje, Cerknica, Loška dolina, Bloke in Sv. Vid—Begunje v okraj Cerknica, Ribnica, Loški potok in Velike Lašče v okraj Ribnica, Vrhnika, Borovnica in Dobrova v okraj Vrhnika, Logatec in Rovte pa v okraj Logatec.

Tako so se nekdanj številna okrožja spojila samo v tri, Bela Krajina, Novo mesto in Ribnica—Notranjsko. 7. januarja 1945 sta se na enak način združili tudi Novomeško in Belokranjsko okrožje v Novomeško okrožje, maja 1945, že po osvoboditvi, pa sta se združili tudi Novomeško in Ribniškonotranjsko okrožje v Novomeško okrožje.

PRIMORSKO¹³

Popolnoma drugačen je bil razvoj OF in njenih organov (tako političnih kot oblastnih) na Primorskem. Ena velikih posebnosti je bila že ta, da primorski OOOF niso bili vezani direktno na IOOF, temveč so imeli ves čas neko »vmesno instanco« in bili šele preko te povezani s centralnim vodstvom.

Prvič je bila ta vmesna stopnja postavljena jeseni 1942, ko je bil najprej postavljen manjši, nato pa nekoliko večji Pokrajinski odbor OF za Primorsko (POOF), ki je dobil 14. februarja 1943 celo izvoljeni plenum. Po kapitulaciji Italije je bil 11. septembra postavljen Narodnoosvobodilni svet (NOS), katerega je 16. septembra pooblastil IOOF za vse upravne posle na Primorskem. Dne 26. oktobra 1943 je bil postavljen novi POOF, 13. januarja 1944 se je NOS razpusil, z odlokom Predsedstva SNOS od 28. avgusta 1944 je bil postavljen kot »vmesni člen med okrožji in Predsedstvom SNOS« Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor (PNOO), ki je bil potem 15. septembra tudi izvoljen kot vmesni upravni organ na Primorskem.

Razvoj politične in oblastne organizacije OF bi mogli na Primorskem razdeliti na naslednja razdobja: od 1941 do pomladi 1943, od pomladi 1943 do kapitulacije Italije, od kapitulacije do reorganizacije poleti 1944 in od poleti 1944 do osvoboditve.

Od 1941 do pomladi 1943

Prve organizacije OF v letu 1941 zasledimo v okolici Gorice, v Vipavski dolini in na Tolminskem. Poleti 1942 je že okrog 100 večjih in manjših odborov OF, ki se do zime 1942 formirajo v okrožni odbor Idrija z 10 terenskimi odbori, Tolmin (7), Kobarid (11), Kanal - Gorica (12) in Pivka.

¹³ Fasc. 523, 435, 538, 531, 533, 536, 543, 585, 542.

Pomlad 1943 do kapitulacije Italije

Pomlad 1943, ki je sicer že itak značilna za razvoj NOB na Primorskem (mobilizacija!) predstavlja važno preokretnico tudi v razvoju OF. Po formiranju okrajnih komitetov KPS za Južno, Srednjo in Severno Primorsko se na področju teh začena tudi zelo živahna rast odborov OF.

a) Južno Primorsko

OOOF Materija—Ilirska Bistrica (Sežana—Il. Bistrica). Januarja 1943 ima okrožje tri rajone: Materija, Il. Bistrica in Sežana z 22 terenskimi odbori, maja pa 9 rajonov in 62 terenskih odborov. Junija je 8 rajonov, ki se še istega meseca razdelijo na dve okrožji, Materijo in Ilirsko Bistrico s 5 rajoni.

OOOF Pivka. Odbor sicer obstoja, okrožje samo pa je zelo slabo obdelano.

OOOF Kras. Izoblikuje se 6 rajonskih odborov, ki imajo pomladi 1943 31, poleti pa 65 terenskih odborov.

OOOF Slovenska Istra. Odbor je ustanovljen šele 15. maja 1943, vendar ima okrožje že zgodaj spomladi 4 rajone in 12 terenskih odborov, poleti pa se razvije 6 rajonov.

b. Srednje Primorsko

OOOF Brda. Organizacija OF se razvija dosti počasi in šele poleti 1943 so v okrožju tri partijske celice, ki hkrati predstavljajo tudi 3 rajonske odbore: Brda, Benečija, Matajur. Malo pred kapitulacijo Italije se izoblikujeta še 2 rajona.

OOOF Gorica—Kanal. Okrožni odbor je bil postavljen šele malo pred kapitulacijo Italije, okrožje pa ima že februarja 1943 4 rajone, začetek junija 3 (Gorica, Solkan, Kromberk), sredi avgusta pa 9: Gorica in okolica, Kanal, Grgar, Št. Vid, Ajdovščina, Črniče, Dornberg, Vogrsko in Miren.

OOOF Vipava. To je najbolj razgibano okrožje. V zimi 1942/43 ima 5 rajonov s terenskimi odbori: I (9), II (9), III (4), IV (4), V (3), zgodaj spomladi 1943 9 rajonov, od katerih pa se poleti nekateri (Št. Vid, Ajdovščina, Črniče) priključijo Goriškemu okrožju.

OOOF Idrija. Že decembra 1942 je organizacija OF v sami Idriji, ki se potem, sicer počasi, širi tudi navzven in se do kapitulacije Italije izoblikuje v 3 rajone.

c. Severno Primorsko

OOOF Bača. Okrožje je imelo 2 rajona: Bača in Cerkno.

OOOF Tolmin. Okrožje je imelo 2 rajona: Bovec in Tolmin.

Od kapitulacije Italije do reorganizacije 1944

Brkini (Ilirska Bistrica). Po kapitulaciji doživi okrožje številne spremembe, dokler se začetek aprila 1944 ne izoblikuje 9 okrajev: Katinara, Bazovica, Materija, Križišče, Podgrad, Bistrica, Prem, Barka in Podgora.

Pivka. Do pomladi 1944 se izoblikuje 6 okrajev, do poletja pa 8.

Kras. Izoblikuje se 8 okrajev: Štanjel, Občine, Nabrežina, Sežana, Tomaj, Komen, Škrbina, Doberdob.

Slovenska Istra. Okraji: Rižana, Dolina, Lopar, Šmarje, Pregarje, Gabrovica, Čezara, Škofije, Tinjan, Mali Kras.

Brda. Po kapitulaciji so na območju Brd, h katerim spada tudi Beneška Slovenija 4 »občinski odbori« (Cerovo, Šmartno, Dobrovo, Šlorenc), ki se decembra 1943 spremenijo v istoimenske in z rimskimi števkami zaznamenovane okraje: I (Cerovo) 26 terenskih odborov, II (Šmartno) 18, III (Dobrovo) 17 in IV (Šlorenc) 11 terenskih odborov. Februarja 1944 se okraji reorganizirajo: I. (Južna Brda), II (Zapadna Brda), III (Južna Idrija), IV. (Severna Idrija), dočim se začne Slovenska Benečija zelo počasi razvijati v samostojno krožje.

Gorica. Po nemški ofenzivi jeseni 1943 se polagoma stabilizira 6 okrajev: Gorica, Miren, Ajdovščina, Vogrsko, Sežana, Komen, ki se pomladi 1944 priključijo delno h Kraškemu, delno k Vipavskemu okrožju. Tik pred veliko reorganizacijo ima okrožje 4 okraje: Gorica mesto, Miren, Vogrsko in Ozeljan.

Kal—Kanal. Okrožje ima 3 okraje: Kal, Grgar in Čepovan.

Vipava—Ajdovščina. Izoblikuje se 8 okrajev: Ajdovščina, Col, Vipava, Št. Vid, Štjajak, Rihemberk, Črniče, Sv. Križ.

Idrija. Okraji: Idrija mesto, Sp. Idrija—Kanomlja, Črni vrh, Vojsko—Trebuša, Šebrelje, Ledine.

Tolmin. Okraji: Tolmin, Volče, Kamen, Kobarid, Breginj in Bovec.

Bača. Okraji: Cerkno, Šentviška planota, Sv. Lucija, Bukovo, Bača.

Trst. Okrožni odbor OF za Trst je bil osnovan šele 30. novembra 1943 iz članov bivšega Narodnega sveta za Trst in dveh tržaških odborov OF. Mestni odbor OF za Trst je bil osnovan že pred kapitulacijo Italije, a ni bil aktiven in tudi ni dobil potrdila od NOS za Slovensko Primorje. Poleg tega Mestnega odbora se je po kapitulaciji Italije znova formiral Narodni svet za Trst, ki je živel še pod fašizmom in je bil popolnoma razbit ob velikem sodnem procesu decembra 1941. Ta Narodni svet so sestavljali zastopniki tržaške, puljske in goriške pokrajine, ni pa bil, ko se je po kapitulaciji Italije zopet oživil, potrjen od NOS za Slovensko Primorje. Šele ko so se med tržaškimi Slovenci razčistile zelo težke in komplicirane notranje politične zadeve, se je mogel osnovati zgoraj omenjeni ODOF za Trst. Organizacijsko je bil Trst razdeljen na 8 področij: Barkovlje—Trstenik, Greta—Rojan—Škorklja, Sv. Ivan—Kolonja, Sv. Jakob, Katinara—Lonjer, Rocol, Škedenj, Center. Kot 9. okraj je spadal nekaj časa k Trstu tudi Tržič.

Od poletne reorganizacije do osvoboditve

Za teh 13 okrožij (če štejemo kot okrožje tudi Beneško Slovenijo) je odlok POOF za Slovensko Primorje od 15. julija 1944 po predhodnem pristanku Predsedstva SNOS določil veliko združitev in to »zaradi čimbolj tesnega povezovanja našega ozemlja z IOOF in Predsedstvom SNOS«. Ta velika reorganizacija je bila potem izvedena postopoma; istočasno s komasacijo okrožij se je izvedla tudi združitev okrajev. Tako so nastala jeseni leta 1944 naslednja okrožja:

1. Zapadnoprimorsko okrožje (iz bivšega Briškega, Beneškega in Tolminskega okrožja), ki je imel 7 okrajev: Briškega, Idrijskega, Kobariskega, Bovškega, Tolminskega, Vzhodnobeneškega in Zahodnobeneškega.

2. Severnoprimorsko okrožje (iz bivšega Baškega, Idrijskega in Kal—Kanalskega okrožja) je imelo 7 okrajev: Kal—Kanal, Grgar—Čepovan, Bača, Cerkno, Črni vrh, Vojsko in Idrija.

3. Srednjeprimorsko okrožje (iz bivšega Goriškega, Vipavskega in Kraškega okrožja) je imelo 6 okrajev: Gorica, Miren, Ajdovščina, Vipava, Sežana, Komen. Novembra 1944 se je okrožju priključil od Trsta tudi Tržič, decembra pa iz Južnoprimskega okrožja Podnanos.

4. Južnoprimorsko okrožje (iz bivšega Pivškega, Brkinskega in Istrskega okrožja) je imelo takoj ob reorganizaciji 9 okrajev: Podnanos, Pivka, Brkini, Snežnik, Bazovica, Socerb, Lopar, Istra in Obalni.

GORENJSKA¹⁴

Iz številnih vzrokov je bil razvoj OF in njenih organizacij na Gorenjskem kot na Štajerskem mnogo drugačen od razvoja v ostalih pokrajinah. Kot vmesni organ med IOOF in okrožji obstoja na Gorenjskem še celo po kapitulaciji Italije le Poverjeništvo IOOF, čeprav so že poleti 1943 prihajali iz Gorenjske glasovi, da bi bilo dobro ustanoviti POOF, ki je bil potem ustanovljen šele pomladi 1944.

Leta 1941 so na Gorenjskem 3 okrožja: Kamnik, Jesenice in Kranj, ki se je v zimi 1942/43 razdelilo na dvoje okrožij, Kranj in Škofja Loka.

Dne 9. julija 1943 sporoča Poverjeništvo IOOF, da je polet OF »silen, tako, da smo prodrli v sleherno vas, mesto, tovarne in urade«. Po kapitulaciji Italije poroča 11. septembra isto Poverjeništvo, da so v OF zajeti vsi poštenci Slovenci in »prehajamo v drugo fazo, v utrjevanje mas«. Tako obstajajo po kapitulaciji Italije na Gorenjskem zgoraj omenjena okrožja s 27 okraji, ki se pa konec decembra 1943 zreducirajo na 10 in to po okrožjih: Jesenice 3, Kamnik 2, Kranj 3 in Škofja Loka 2.

Zelo pa se organizacija OF razgiblje pomladi 1944. Julija 1944 izgleda mreža OF takole: Okrožje Škofja Loka s 6 okraji (Žiri, Poljane, Selca, Škofja Loka, Smladnik, Medvode), okrožje Jesenice s 5 okraji (Bled, Bohinj, Kranjska gora, Jesenice, Žirovnica), okrožje Kranj s 7 okraji (Jelovica,

¹⁴ Fasc. 477, 435, 436, 451, 471, 466.

Kranj, Stražišče, Brezje, Tržič, Naklo, Šenčur) in okrožje Kamnik z 8 okraji (Domžale, Mengeš, Komenda, Kamnik, Tuhinj, Zasavje, Lukovica, Moravče).

V začetku decembra 1944 je izvedena večja reorganizacija okrajev. Okrožje Škofja Loka ima 2 okraja: I (Žiri, Poljane, Selca) in II (Škofja Loka, Smednik, Medvode). Okrožje Kranj 3 okraji: I (Kranj, Kropa), II (Tržič, Brezje), III (Šenčur, Naklo). Okrožje Jesenice 3 okraji: I (Radovljica), II (Jesenice, Kranjska gora), III (Bled, Bohinj) in okrožje Kamnik 2 okraja: I (Kamnik, Mengeš) in II (Domžale, Moravče). Decembra 1944 se izloči Kamniško okrožje in se priključi področju 4. operativne cone.

Tako Gorenjska pričaka osvoboditev z naslednjo organizacijo odborov: okrožje Jesenice z okraji Jesenice, Bohinj—Bled in Radovljica, okrožje Kranj z okraji Kranj, Brezje—Tržič, Naklo—Šenčur in okrožje Škofja Loka z okraji Poljane—Selca, Škofja Loka in Medvode.

ŠTAJERSKA¹⁵

Čeprav ima Štajerska svoj POOF že od vsega začetka, se spričo posebno hudih proval, v katerih popadajo najboljši aktivisti, organizacija OF širi počasi. Je le treba upoštevati »Izveštaj o OF slovenskega naroda«, katerega pošilja CK KPS sredi novembra 1942 CK KPJ in v katerem je rečeno, da se je Nemcem na Štajerskem posrečilo vsled začetnih proval v KPS in OF pridobiti med ljudmi masovno bazo.¹⁶

Leta 1941 do 1942 so na Štajerskem naslednja okrožja OF: Maribor, Ptuj, Celje, Mislinjsko—Šaleško (sprva je to dvoje samostojnih okrožij), Rogaška Slatina (do avgusta 1942), Savinjska dolina, Kozje (od maja 1942 obsega kompleks med Sotlo in Savinjo), Revirji, Litija z okraji Zasavje, Moravče, Vače, Kresnice, Litija), Prekmurje (le do novembra 1941), Brežice—Rajhenburg (do jeseni 1941) in Mežica—Pohorje (do februarja 1942, znova se razvije v zimi 1942/43).

1943. Okrožja: Maribor, Ptuj, Celje, Mislinjsko—Šaleško, Savinjska dolina z okraji Žalec, Lurd, Kot, Dreta, Radoha in Grad; Kozje, Revirji z okraji I—5, Litija, Kresnice, Šmartno, Sava—Moravče, Vače in Mežica.

1944—1945. Pomladi 1944 je na Štajerskem 14 okrožij: Murska Sobota, D. Lendava, Ljutomer, Ptuj (vsa le na področjih bivših okrajev iz l. 1941), Maribor levi in desni breg, Konjice—Slovenska Bistrica, Šmarje—Rogatec, Kozje—Brežice, Radeče—Laško, Celje, Savinjska dolina, Šaleško—Mislinjsko (okraji I—VII: Sv. Jedert, Slovenj Gradec, Podgorje, Šmartno, Mislinja—Šoštanj, Velenje, Št. Ilj), Litija (okraji I—V: Litija, Sava desni breg, Sava levi breg, Moravče, Vače—Lambert) in Mežica (okraji: Guštanj—Prevalje, Črna—Mežica, Dravograd).

Močno pa se razgiblje OF poleti 1944:

Kozje—Brežice. OF je organizirana v okrajih Brežice—Rajhenburg, ni pa v okraju Bohor—Kozje.

Šmarje—Rogatec. Organizacij OF še ni.

¹⁵ Fasc. 516, 467, 436, 451, 655.

¹⁶ Arhiv CK KPS.

Maribor. Okrožje je razdeljeno na več **področij**. Področje I ima 3 okraje: Pragersko, Zg. in Sp. Polskava, Rače—Fram, Slivnica—Hoče, II (Slovenske gorice) 5 okrajev: Št. Ilj, Pesnica, Svečina, Kunigunda, III (Kozjak—Marenberg), okrajev še ni, IV (Vuzenica) 4 okraji: Vuzenica, Vuhred, Ribnica, Št. Lovrenc, V (Maribor) 3 okraji in Mestni odbor OF.

Ptuj. Na Ptujskem polju je 20 terenskih odborov, slabše pa je na Dravskem polju in Makolah.

Murska Sobota. Le del okrožnega odbora OF.

Konjice—Slovenska Bristrica. V okrožju delata le dva aktivista, OF. Šalek—Mislinja. 7 okrajev: I (Sv. Jedert), II (Slovenj gradec), III (Podgorje), IV (Šmartin), V (Mislinja), VI (Šoštanj) in VII (Velenje).

Celje. 5 okrajev: I (Petrovče, Ložnica, Lopata), II (Frankolovo), III (Dramlje), IV (Celje mesto), V (Celje okolica).

Radeče—Laško. 6 okrajev: Rimske Toplice—Laško, Zidani most—Loka, Sevnica—Blanca, Planina—Dobje, Jurkloster, Zabukovje.

Savinjska dolina. 8 okrajev: Lurd, Žalec, Kot, Dobrovlje, Oljka, Dreta, Grad, Radoha.

Revirji. 4 okraji: Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, Huda jama.

Litija. 5 okrajev: Litija, Šmartno, Kresnice, Zasavje, Moravče, Vače.

27. septembra je ukazana velika reorganizacija, ki potem ostane brez bistvenih sprememb do osvoboditve. Tako so nastala naslednja okrožja:

Ljutomer z okraji Ljutomer, Murska Sobota, G. Lendava, D. Lendava, Ormož in Radgona.

Maribor z okraji Maribor mesto, M. levi breg, M. desni breg, Marenberg, Št. Lenart, Ptuj, Slovenska Bistrica.

Celje z okraji Celje mesto, Celje okolica, Žalec, Mozirje, Vransko, Šoštanj, Trbovlje, Litija, Konjice.

Dravograd z okraji Dravograd, Prevalje, Slovenj Gradec.

Kozje z okraji Kozje, Brežice, Šmarje, Sevnica, Laško, Krško.

KOROŠKA¹⁷

Še počasneje se je razvijala OF na Slovenskem Koroškem, ki je spadalo do 16. marca 1944 pod POOF in Poverjeništvo IOOF za Gorenjsko, bivši jugoslovanski del pa pod Mežiško okrožje. 16. marca 1944 je bil postavljen POOF za Koroško z nalogo organizirati odbore OF.

9. junija 1943 je poročal Pokrajinski komitet KPS za Gorenjsko o Koroški tole: »Ljudje pravijo, da bi nas na rokah nosili, če pridemo in jih osvobodimo; domačinov ni dobiti, ker je šlo vse na fronto in tudi večina teh je že mrtva.« Mesec dni nato pa poroča Poverjeništvo IOOF za Gorenjsko in Koroško, da se na Koroškem »stvar dobro razvija, posebno, ker so naše čete začele vršiti sabotažne akcije.«

¹⁷ Fasc. 435, 433, 436, 451, 437.

21. februarja 1944 so bili na Koroškem 4 okrajni komiteti KPS, Podklošter, Celovec južni del, Velikovec in Mežica, po postavitvi POOF pa se do junija 1944 razvijejo 4. okrožni odbori, od katerih so bili aktivni nekateri že poprej. Ta okrožja so: Mežica z 22 odbori OF, Velikovec, ki je bil ustanovljen pred februarjem 1943, Rožna dolina in Ziljska dolina. Novembra 1944 se je POOF za Koroško razširil, ukinila so se okrožja in vse Koroško se je razdelilo na 5 okrajev: Celovec (20 terenskih odborov), Pliberk (17), Beljak (8), Podklošter in Velikovec (samo zaupniški sistem). 23. marca 1945 poroča POOF o Koroški tole: »Na Koroškem še vedno nismo uspeli prebivalstva politično dvigniti na ono stopnjo kot so se Slovenci razvili v tej borbi po drugih predelih«. Poudarja pa poročilo, da se je v dveh letih »posrečilo vzbuditi zanimanje za našo osvobodilno borbo... in pretežna večina koroških Slovencev z zaupanjem gleda v novo demokratično Jugoslavijo«.

II. PARTIZANSKA GOSPODARSKA DEJAVNOST

Vzporedno z razvojem in uspehi NOV in OF je rasla in se razvijala tudi partizanska gospodarska dejavnost, katere bistvo moremo strniti v en sam stavek: Vse za našo vojsko! Vse za zmago! Iz tega sledi, da je obstojal en sam osnovni problem te gospodarske dejavnosti, skrb za materialni obstoj NOV, za hrano, obleko, obutev itd. Ali nekoliko drugače: kje vse to dobiti! Če je bil okupator že glavni dobavitelj orožja (pod strašnimi pogoji sicer: ena puška — življenje enega partizanskega borca), je bila ostala preskrba po tej poti v glavnem nemogoča, ni bila pa seveda izključena, kot niso bile izključene vse najrazličnejše poti, o katerih bomo v tej razpravi tudi govorili. Ne da se tudi tajiti določena materialna pomoč od velikih zaveznikov, o kateri pa to pot ne bo govora.

Če bi šlo samo za naštevanje, kaj vse je moral za svojo NOV žrtvovati slovenski človek, bi to še ne bilo tako težavno. Zelo pa se stvar zakomplicira pri obravnavanju načinov in iskanju načinov, kako — včasih res da skoraj iz nič — recimo nasititi in obleči 18. divizijo nekje na Notranjskem. In bolj ko se poglobljamo v vse to, bolj se jasno kaže resnica, da vsa partizanska gospodarska dejavnost ni bila nekaj slučajnega, ali navadna improvizacija (»iz rok v usta«), temveč nekaj nadvse zanimiv gospodarski sistem, katerega so vodstveni organi sicer kodificirali, a pobuda zanj je prihajala s terena samega. Preseneča namreč včasih skoraj neverjetna iznajdljivost najnižjih oblastnih organov OF kot vojaških edinic pri iskanju oblik in načinov za materialno bazo NOB. Razumljivo, kajti cilj velikega dogajanja je bil jasno začrtan in kar je še važnejše, tudi silno lahko razumljiv.

1. Ljubljanska pokrajina

Že spredaj smo dejali, da bi mogli partizansko gospodarsko dejavnost v Ljubljanski pokrajini razdeliti na troje razdobj. Taka delitev je upravičena tudi zato, ker je bilo v Ljubljanski pokrajini ves čas centralno vodstvo NOB, od kapitulacije Italije pa osvobojeno ozemlje, na katerem se je mogla partizanska ekonomska baza razvijati znatno drugače kot na okupiranih ozemljih.

a) Od 1941 do kapitulacije Italije

Tudi v Ljubljanski pokrajini ni do kapitulacije Italije NOV preštevilna in zato problem prehrane ni bil še tako pereč, je pa vsekakor obstojal. Za hrano so prvimi partizanskim edinicam skrbeli intendanti, ki so jo kupovali ali pa dobivali od ljudi zastonj. Finančno vprašanje je SNOO reguliral že zelo zgodaj z znanima odlokoma o narodnem davku in posojilu svobode. Davek je bil dolžan plačevati vsak Slovenec z lastnimi dohodki, najmanj eno liro mesečno, največ pa 10 % od čistih dohodkov, višina razpisanega posojila pa je bila 20 milijonov lir in se je obrestovalo po 5 %.¹⁸

Da sta bila oba odloka učinkovita, govorijo dovolj zgovorno številke. Tako so samo ljubljanski rajoni nabrali na davku, posojilu svobode in prostovoljnih prispevkov v času do prvega osvobojenega ozemlja (jun. 1942) in porabili sami za svoje potrebe (podpore žrtvam okupatorskega terorja in tako dalje) tele zneske:¹⁹

Mesec	Dohodki lir	Izdatki lir
November 1941	316.485,90	30.105,45
December 1941	373.785,50	56.798,40
Januar 1942	386.880,90	64.931,75
Februar 1942	162.144	30.489
Marec 1942	231.228,75	36.715
April 1942	318.060,60	77.457
Maj 1942	411.956,75	72.014,80

Prav tako so imela svoje dohodke in izdatke tudi okrožja po deželi. Tako je Vrhnjiško okrožje pobralo decembra 1941 9211 lir dohodkov, v istem času Kočevje 7158 lir (2568 lir izdatkov), Stična 24.436 lir dohodkov (9 tisoč 801,70 lir izdatkov) in Grosuplje 11.425,50 lir dohodkov (8425 lir izdatkov) ter Novo mesto 25.021 lir dohodkov (12.649 lir izdatkov).²⁰ Iz ohranjenih računov glavne ljubljanske blagajne je razvidno, da so bili izdatki za NOV in tehnike do srede decembra 1941 110.000 lir, da srede januarja 1942 pa že 219.563,35 lir. Iz tega se da sklepati, da je ta denar kril tiste prve in neobhodne potrebe NOV, niso pa seveda v tem vštete vse materialne dobrine, ki jih je dajala Ljubljana in dežela zastonj in ne partijski denar.

S prvim osvobojenim ozemljem (od maja do velike italijanske ofenzive, ki je od 16. julija 1942 to osvobojeno ozemlje v treh mesecih in pol uničila), se poleg skrbi za NOV pojavijo tudi prvi zametki partizanskega načrtnega gospodarstva, ki nosi zanimive znake obeh revolucij, demokratične in socialistične. Deloma je bilo to obdelano že v posebni razpravi Prvo osvobojeno ozemlje v Sloveniji, zato teh stvari ne kaže na tem mestu ponavljati.²¹

¹⁸ Dr. Makso Šnuderl, Dokumenti o razvoju ljudske oblasti v Sloveniji, Ljubljana 1949, str. 24; citiram Dokumenti.

¹⁹ Fasc. 528, 531.

²⁰ Fasc. 528.

²¹ Zgodovinski časopis V (1951), str. 87 do 114.

Posledice velike italijanske ofenzive, prenehanje osvobojenega ozemlja in bližajoča se druga vojna zima, so zahtevale novih gospodarskih posegov. Kardelj in Leskošek že 22. septembra 1942 pišeta s Podlipoglava članoma CK Kidriču in Mačku, ki sta se še mudila na Dolenjskem, naj se takoj začne z zbiranjem zalog za zimo in z gradnjo skladišč,²² celotni IOOF pa je izdal 30. oktobra 1942 posebno okrožnico, kjer v uvodu poudarja, da je vprašanje prehrane partizanske vojske »z nastopajočo zimo stopilo z vso resnostjo pred OF« in to zaradi »izgube osvobojenega ozemlja, zrahljanja in razbitja terenskih kot temeljnih organizacij OF«. Zato je potrebno, da vsi odredni intendanti sporočijo intendantu Glavnega štaba, kakšne vrste in kakšno količino hrane imajo že v skladišču, prav tako pa naj se povežejo z odbori OF in naj začno s širokopoteznim nakupovanjem vsakovrstne hrane v neomejenih količinah pa tudi z rekvizicijami pri izrazitih belogardistih in pri premožnih kmetih, ki ne bi hoteli prostovoljno prodati hrane. Hrana naj se plačuje v vsakem primeru (tudi pri rekviziciji) z boni, obveznicami (pri bogatih kmetih), pri revnih pa z denarjem. Nabrano hrano je treba dobro vskladiščiti v bližini partizanskih edinic, manjše količine pri kmetih, večje pa v bunkerjih. Na koncu poudarja okrožnica, da je od pravilno rešenega problema prehrane »odvisen obstoj partizanske vojske in nadaljevanje osvobodilne borbe slovenskega naroda.«²³

Okrožnica je zelo važna, saj odkriva najznačilnejše oblike pridobivanja hrane, predvsem prostovoljni odkup in rekvizicijo. Pri prvem načinu dobi kmet denar (revnejši), bogatejši pa bone ali obveznice. Čeprav gre tu — v drugem primeru besede (obveznica) — za originalen izraz, ta le ni dober, ker pomeni lahko dvoje: obveznice (obligacije) posojila iz leta 1941, ki so se kmalu začele imenovati tudi **boni** in **obveznice** (priznanice) za nakupljeno hrano, ki jih je začelo Glavno poveljstvo tiskati 1942. Prisilni odkup pa je bil, če se je blago vzelo, a vendar plačalo in to z boni ali obveznicami, ki jih rajši imenujmo **priznanice**, pa naj so bili to že tiskani formularji ali navaden listič papirja, na katerega je zapisal intendant vrednost rekvirirane hrane. Ta način pridobivanja hrane je ostal v veljavi do poletja 1943, ko se je prisilno pridobivanje hrane točno opredelilo v tri vrste. **Prisilni odkup** proti takojšnjemu plačilu v gotovini, **rekvizicija** proti takojšnjemu plačilu v bonih ali priznanih (rekvizicijskemu potrdilu). Oba načina sta se morala po odloku IOOF od 6. septembra 1943 uporabljati le »v slučaju skrajne potrebe, kadar prostovoljni prispevki in rezerve blaga ne zadostujejo«, tretji način pa je bil **prisilni odvzem ali konfiskacija** delne ali vse imovine, ki pa je bila možna samo na podlagi obsodbe vojaškega sodišča kot kazenska mera proti narodnim sovražnikom, kolaboracionistom, kontra-revolucionarjem, dezertarjem itd.²⁴ Vsekakor bi bila zelo zanimiva statistika, katerih načinov je bilo več uporabljenih. Prepričan pa sem, da nobena statistika ne bo nikoli zajela vseh tistih tisoč in tisoč kosov kruha, ki so v partizanske roke prišli brez kakršnega koli odkupa.

Dalje iz gornje okrožnice prvič izvemo nekaj o partizanskem »denarju«, to je o bonih ali obveznicah. Če tu nekoliko preskočimo kronološki red,

²² Arhiv CK KPS.

²³ Arhiv CK KPS.

²⁴ Fasc. 432.

dobimo zelo zanimivo podobo o razvoju partizanskega denarja. Najbolj razumljivo je, da so tudi partizani uporabljali okupatorjev denar, lire, marke, pengö in kune NDH. Pri odkupih pa smo že slišali o bonih in obveznicah.

Boni. Iz pisma poverjenika za finance v Narodnoosvobodilnem svetu za osvobodeno ozemlje od 23. julija 1942 voditelju ljubljanske centralne tehnike izvem, da je mislil NOS že na prvem osvobojenem ozemlju uvesti za nabavo živil pri kmetih bone.²⁵ Zato je poverjenik za finance hotel dobiti točen pregled doslej izdanih bonov in naroča tiskanje novih, a z manjšo nominalno vrednostjo (drobiž). Vrednost teh bonov, to je **obveznic** je temeljila na vrednosti nabrane svobode, razpisanega jeseni 1941. Najprej so te obveznice imele obliko »šteвне lire« (posojilodajalec je za recimo 1000 posojenih lir dobil od blagajnika odbora OF bankovec za 10 lir, katerega emisijska številka se je vpisala v blagajniško knjigo; šlo je torej za relacijo 1:100). Leta 1942 pa je začel Gospodarsko finančni odbor OF izdajati tiskane obveznice z nominalno vrednostjo 50, 100, 1000, 5000 in 10.000 lir in te so kot **boni** postajale polagoma partizanski denar. Sprva le pri prisilnih odkupih in rekvizicijah, nekaj mesecev pred kapitulacijo Italije pa so se te obveznice ali boni začeli uporabljati tudi za nakup drugih stvari. Težava je bila le v tem, ker niso imele te obveznice manjše nominalne vrednosti in niso mogle služiti kot drobiž. Na teh obveznicah ali bonih je bilo napisano, da se vsota izplača imetnikom tri mesece po popolni osvoboditvi v takratni veljavi. Takoj po kapitulaciji Italije je IOOF uvedel s posebnim odlokom te bone kot obvezno plačilno sredstvo na osvobojenem ozemlju.²⁶ Do decembra 1944 je imel Finančni odsek pri Predsedstvu SNOS točno evidenco nad kroženjem teh 50 in 100 lirskih bonov, katerih vrednost je znašala 16,605.350 lir, boni z višjo nominalno vrednostjo pa so znašali nekaj nad 20,000.000 lir.

Priznanice. Rekli smo že, da jih ne smemo zamenjavati z obveznicami ali boni posojila svobode iz 1941, čeprav so jih od jeseni 1942 uporabljali intendanti kot priznanice pri prisilnih odkupih in rekvizicijah. Do jeseni 1944 poznamo dve vrsti priznanic, tiskane blokovne priznanice, ki jih je izdalo Glavno poveljstvo 1942 leta, in navadne priznanice, kos papirja, ki ga je izdal intendant ob prisilnem odkupu ali rekviziciji. Na prvi priznanici je bilo zapisano, da bo vsota plačana najkasneje v enem letu po osvoboditvi v takrat veljavni valuti, na drugih pa običajno tega pristavka ni bilo. Jasno je, da je bilo teh drugih priznanic največ.

Poglejmo še nadaljnji razvoj partizanskega denarja. 8. oktobra 1943 je razpisal IOOF na temelju AVNOJ uredbe o posojilu narodne osvoboditve »Posojilo narodne osvoboditve« v znesku 50,000.000 lir, ki se obrestuje po 3 % in se bo vrnilo v enem letu po osvoboditvi.²⁷ Kmalu zatem so

²⁵ Pismo je ohranjeno v italijanskem prevodu. Original je našla divizija Granatieri di Sardegna nekje pri Starem trgu ob Kolpi in je sedaj v arhivu Tribunale militare guerra, fasc. 2381 do 2863/1942 pri arhivu Muzeja NO.

²⁶ Fasc. 439.

²⁷ Dokumenti, str. 108 do 109.

bile obveznice tega posojila natisnjene v osvobojenem Kočevju, numerirane pa kasneje v partizanski tiskarni Triglav. Te 3 % obveznice po 100, 500, 1000 in 10.000 lir začno kmalu krožiti kot **plačilno sredstvo** na osvobojenem ozemlju. Ker pa je kljub temu še vedno primanjkovalo drobiža, je pooblastilo prvo zasedanje SNOS v Črnomlju 20. februarja 1944 Predsedstvo SNOS, da izda »postopno po potrebi kot zakonito plačilno sredstvo na osvobojenem ozemlju Slovenije plačilne bone v iznosu 100,000.000 lir v enotah po 1, 5, 10, 50, 100, 500 in 1000 lir«. ²⁸ Ko je 12. marca 1944 Predsedstvo SNOS ustanovilo Denarni zavod Slovenije (DZS), ga je istočasno tudi pooblastilo, da izda 20,000.000 lir lirskih bonov, in sicer 10,000.000 kosov po 1 liro, 1,000.000 kosov po 5 lir in 500.000 kosov po 10 lir. ²⁹ Te bone je natiskala spomladi 1944 partizanska tiskarna Triglav, leto dni nato pa so bili isti boni z isto vrednostjo natisnjeni že v Beogradu. ³⁰ Do velike denarne reforme je prišlo v oktobru 1944 z uvedbo **bonske lire** in izdajo **priznanic** v bonskih lirah. 5. oktobra 1944 je bil izdan nov in za vso Slovenijo veljaven maksimalni cenik, s katerim so se vse cene znižale za 10 %, če se plačujejo s partizanskim denarjem ali bonskimi lirami. ³¹ Zato je izdal oktobra 1944 DZS nove priznanice v lirskih bonih, s katerimi se je lahko plačevalo sleherno blago. ³²

Tako bi na kratko rekli, da je bil partizanski denar naslednji: poleg okupatorskega denarja boni posojila svobode iz 1941 in boni DZS, 3 % obligacije posojila narodne osvoboditve iz leta 1943 in priznanice v lirskih bonih DZS od jeseni 1944. Kot že rečeno, je od jeseni 1944 enota partizanskega denarja lirski bon, ki ni več izenačen z liro in ostalim okupatorskim denarjem, temveč znatno višji.

Če po tem ekskurzu, ki je bil potreben za razumevanje partizanskega gospodarstva, nadaljujemo s kronološkim redom razpravljanja, pridemo do okrožnice IOOF, v kateri je 2. decembra 1942 naročil vsem okrožnim odbrom, naj nemudoma vzpostavijo v okrožjih blagajniško organizacijo kot je ta že obstojala pred ofenzivo, in naj takoj začno s pobiranjem davka in nabiranjem posojila »po prejšnji že uvedeni praksi«. ³³

Po težki jesenski depresiji 1942 doživi NOV pomladi 1943 nov in velik polet. Začela je rasti in začela tudi z večjimi akcijami. Težje pa, je bilo s financami in IOOF, ki se je iz Dolomitov ponovno naselil na Kočevskem Rogu, se je z vso resnostjo lotil finančnega vprašanja. Že 10. maja 1943 je ponovno zahteval od okrožij odgovor na okrožnico od 2. decembra 1942, kajti IOOF ni imel nobenega denarja. Ponovno je zahteval, naj okrožja posvetijo posebno pozornost posojilu svobode in da naj, dokler ne dobijo bonov, uporabljajo način števnih lir. Posebej je IOOF zahteval, da smejo okrožja obdržati za svoje potrebe samo toliko denarja, kot so ga dobila iz dohodka narodnega davka, vse ostalo pa so morala vsak mesec poslati z obračunom blagajni IOOF. Prav tako je bilo rečeno, da ne smejo nobenega denarja

²⁸ Dokumenti, str. 145.

²⁹ Dokumenti, str. 155 do 156.

³⁰ Fasc. 521.

³¹ Fasc. 464.

³² Fasc. 521.

³³ Fasc. 432.

izplačevati vojaškim komandam in bolnišnicam.³⁴ 30. maja 1943 je IOOF razpisal nabiralni teden od 13. do 20. junija 1943 pod geslom »Vse za našo vojsko«, 10. julija 1943 pa vzpostavlja, odnosno obnavlja že na prvem osvobojenem ozemlju vpeljane **gospodarske komisije**, da bi se z njihovo pomočjo smotrno organizirala gospodarska pomoč NOV in civilnega prebivalstva. Pri IOOF je bila ustanovljena Osrednja gospodarska komisija (OGK) z nalogo organizacije gospodarske pomoči na vsem slovenskem ozemlju, za teren pa je bila predvidena ustanovitev okrožnih, okrajnih in terenskih gospodarskih komisij. Že 10. julija 1943 je izdelala OGK navodila za organizacijo in delo najvažnejših, vaških GK. Prva naloga teh komisij je bil popis vseh odvišnih pridelkov in živine, vskladiščenje nakupljene hrane, katero so od revnejših kmetov odkupovale za gotovino, pri drugih pa deloma za bone, deloma na priznanice. Vskladiščeno hrano je smela vaška GK izdajati le tistemu intendantu, ki se je izkazal s posebno legitimacijo, izdano od OGK ali, od ekonomskega odseka Glavnega štaba. Naloga vaških GK je bila tudi nabiranje gob, jagod, lipovega cvetja itd. Prav tako je bila dolžnost vaških GK skrb za civilno prebivalstvo, zlasti za tiste, ki so delali za korist skupnosti in pri osvobodilnem delu.³⁵

V okrožnici od 25. avgusta 1943 je IOOF določil odnose med GK in NOV, s katerimi se je bistveno spremenil način pridobivanja hrane od strani vojaških edinic. Po tej okrožnici je moral gospodarski referent takoj poiskati intendanta edinice, ki je prišla na območje njegove GK, in izdati hrano, če jo je imel na zalogi. Če hrane ni imel, je povedal intendantu naslove, kje je bil možen prostovoljni ali prisilni odkup, pri katerem pa je moral biti navzoč član GK ali pristojnega odbora OF. Sredstva za nakup (denar, bone ali priznanice) je bila dolžna dati GK, če jih ni imela, pristojni odbor OF, če pa tudi ta ne, je bil dolžan poravnati račun intendant. Če v vasi še ni bila organizirana GK, je moral terenski odbor ob prihodu intendanta sklicati vse posestnike brez razlike (pristaše OF in nepristaše), nakar so se v navzočnosti intendanta dogovorili za preskrbo edinice.

Ta okrožnica — koliko se je seveda izvajala v praksi je druga stvar — je zelo pomembna. Po njej prehaja skrb za prehrano NOV na odbore OF in njihove GK, odpravlja samovoljo intendantov in vse napake, izvirajoče iz prisilnih nakupov. Končno je okrožnica uvajala nekakšen red pri izčrpavanju hrane, zlasti na pol osvobojenem ozemlju.

OGK se je z vso vneto lotila ustanavljanja GK po terenu. Ob ustanovitvi ji je IOOF nakazal 130.000 lir, od katerih je porabila do 23. julija 1943 že 22.720, do 1. septembra pa je imela 1.175.945 lir dohodkov in 87.884 lir izdatkov.³⁶

Zanima nas sedaj, kako se je gospodarska dejavnost razvijala po okrožjih. Žal je ohranjenih vse premalo virov, iz katerih bi se za to razdobje dala razbrati vsa bremena, ki jih je nosil teren za potrebe NOV. Za Ljubljano moremo reči, da je od junija 1942 do kapitulacije Italije plačevala naslednje denarje:

³⁴ Fasc. 432.

³⁵ Fasc. 42.

³⁶ Fasc. 435.

Mesec:	Dohodki:	Izdatki:
Julij 1942	309.541,20	9.972
Avgust 1942	344.995,25	4.031
September 1942	287.333,60	128.908
November 1942	109.241,65	79.156,20
December 1942	176.661,50	112.903,20
April 1943	178.166,—	90.613,90
Maj 1943	174.256,10	89.190,10
Avgust 1943	196.427,50	237.472,80
September 1943	175.652,60	252.242,30

Že zadnja dva meseca 1943 pokazeta, da dohodki ljubljanskih rajonov niso zadostovali za kritje lastnih stroškov. Zato bi bilo dobro pregledati vse dohodke in vse izdatke glavne blagajne ljubljanske OF. To pa je zelo komplicirano vprašanje in že pismo iz Ljubljane, pisano 20. maja 1943 IOOF pravi, da je podrobno knjigovodstvo v provali decembra 1942 popolnoma propadlo, prav takrat pa je nastopila tudi huda denarna kriza, zato »je bilo poslovanje nekaj časa brez vmesne stopnje glavne blagajne«. ³⁷ S pomočjo raznih lističev pa se je le dalo po zelo velikem naporu v glavnem ugotoviti ljubljansko denarno poslovanje za čas od 1. januarja 1942 do 31. maja 1943.

	Dohodki:	Izdatki:
Prenos iz leta 1941	2.401.298,30	1.627.000
Od 1. januarja do 7. avgusta 1942	212.328,85	520.000
Od 7. januarja do 3. decembra 1942	1.716.905,40	1.764.150
Od 1. januarja do 31. maja 1943	785.228,10	589.986
	5.115.760,65	4.501.136.— ³⁸

Oglejmo si še dohodke po okrožjih. Zaenkrat še ni mogoče zbrati vseh podatkov iz vseh okrožij, v okviru te razprave pa je za nas važna ugotovitev, da so tudi okrožni odbori OF na deželi predstavljali tisto oblast, ki je bila v stanu pobirati od ljudi davek, katerega so ljudje neradi plačevali v vseh časih. Iz ohranjenih dokumentov ³⁹ je razen za Belokrajinsko okrožje razvidno, da so od pomladi 1943 plačevali ljudje narodni davek in podpisovali posojilo svobode v vseh okrožjih ljubljanske pokrajine. Vsota dohodkov okrožij je seveda silno različna in odvisna predvsem od večjega ali manjšega prepričevanja aktivistov, pa tudi od možnosti njihovega delovanja po okupirani deželi. V Novomeškem okrožju so dohodki junija, julija in novembra 1943 tile: 15.800 (16.313 izdatkov), 11.887 (11 tisoč 887), 36.700 (34.442). V ribniško-velikolaškem okrožju so dohodki marca,

³⁷ Fasc. 433.

³⁸ Fasc. 528.

³⁹ Fasc. 433, 435.

aprila, maja 1943: 765 (10.810), junija 7250 (1326) in julija 21.009 (4790). Grosupeljsko okrožje je imelo maja 1943 9881 dohodkov, izdatkov pa 5372. V Cerkljiškem okrožju so se finance junija, julija, avgusta in septembra 1943 gibale takole: 31.746 (18.602), 19.338 (10.439), 18.580 (4946), 26.303 (21.366). V Vrhnjiškem okrožju pa julija in avgusta: 81.657 (77.397) in 47.130 (19.332).

Čeprav torej zaenkrat ni mogoče podati številke za vse mesece, je vendar možno reči, da je bila OF res država v državi tudi s svojimi financami. Vsote sicer niso velike, upoštevajoč pa, da so te vsote v bistvu le prostovoljni prispevki, pa vse te številke označujejo znatno večjo vrednost, kot jo sicer prikazujejo.

Po ponovni naselitvi na Kočevskem Rogu je začel s svojo ekonomsko vojaško politiko tudi Glavni štab NOV in POS. Pomladi 1943 je bil ustanovljen Ekonomski odsek Glavnega štaba, ki je imel poleg skrbi za prehrano tudi skrb za opremo NOV. V svoji prvi okrožnici določa Ekonomski odsek, da se bo morala NOV odslej dalje glede prehrane obračati na gospodarske referente, posebej pa poudarja, naj se izogiba rekvizicijam, naj omeji konzum mesa, katerega dnevni obrok ne sme presegati 300 gramov.⁴⁰

Rekli smo že, da je skrb za prehrano NOV prešla na ramena GK. Tega seveda ne moremo jemati absolutno in intendant XV. divizije je 15. avgusta 1943 popolnoma upravičeno zapisal, da »rajonski gospodarski referenti tega niso vzeli resno in da nam zaenkrat v najboljšem primeru dajejo samo informacije za odkup goveje živine«. ⁴¹

b) Od kapitulacije Italije do prvega zasedanja SNOS

Posledica kapitulacije Italije je bilo veliko osvobojeno ozemlje v Ljubljanski pokrajini, ki znova prikliče poleg skrbi za NOV tudi potrebo načrtnega gospodarstva. Že 15. septembra 1943 je ustanovil IOOF Upravno komisijo za osvobojeno ozemlje (UK),⁴² v kateri so bili tudi trije gospodarski odseki, za finance, industrijo, gospodarstvo in prehrano. Prvenstveno je bil važen odsek za gospodarstvo in prehrano, ki je s pomočjo OVK, ki je postala nekak centralni tehnični gospodarski urad, najprej organiziral GK po vsem terenu in jim dal točno določene naloge. Naloge vaških GK so bile: statistika vseh pridelkov, organizacija obiranja sadja vseh vrst in gozdnih sadežev (gobe!), organizacija vaških gospodarskih zborovanj, skrb za vaško slogo, skrb za pravilno ravnanje s pridelki, skrb za kuriyo in končno poročanje o vsem delu okrajni GK. Naloge okrajne GK so bile, ugotavljati produktivne možnosti za preskrbo, organiziranje skupnega dela in pomoči, ugotavljanje potreb konsumentov okraja, statistika prebivalstva, izstavljanje živilskih izkaznic za dvig blokiranega blaga pri trgovcih, nadzor krajevnega prometa z živili in živino, razdeljevanje zaplenjenega blaga, nakupovanje blaga po pooblastilu okrožne GK, sodelovanje pri prisilnih odkupih, organizacija okrajnih skladišč, gospodarska propaganda,

⁴⁰ Fasc. 42.

⁴¹ Fasc. 42.

⁴² Dokumenti, str. 84 do 85.

organizacija okrajnih klavnic in razdelitev mesa, nadzor nad trgovci in obrtniki in skrb za pobiranje črne borze. **Okrožne gospodarske komisije** pa so bile glavni nakupovalec blaga, nakupujejo ga preko vaških in rajonskih GK, pooblaščenih nakupovalcev ali pa direktno, določale so okvirne cene, če niso bile maksimirane, izvrševale so prisilne nakupe po svojih organih s sodelovanjem vaških ali okrožnih GK, imele so evidenco pridelkov in živine, zbirale so mesečno blago za prehrano NOV in o tem obveščale komande področij, vodile so točno evidenco blaga in denarno knjigovodstvo, posebej za denar in posebej za bone.

Rekli smo že, da je postala OGC centralni tehnični urad za vse gospodarsko poslovanje. Njena naloga je bila, voditi evidenco, odrediti prisilne odkupe, posredovati izmenjavo blaga med okrožji, izdajati nakaznice za prehrano prebivalstvu in o vsem dvakrat na mesec poročati UK.⁴³

Vse to delo GK je seveda preračunano za osvobojeno ozemlje, in ker je to ostalo vse do popolne osvoboditve v Beli Krajini in njenih obrobni delih, so GK izpolnile vse do svojega razpusta pozno poletje 1944 izredno važno nalogo. Prav te so bile tisti organi, v katerih je prišla v polni meri do izraza samoiniciativnost in iznajdljivost ljudskih množic.

UK je na osvobojenem ozemlju najprej blokirala blago vseh vrst, prepovedala klanje živine in postavila maksimalni cenik za najvažnejše življenjske potrebščine. Če primerjamo cenik osvobojenega ozemlja s cenikom OGC od 25. avgusta 1943, lahko ugotovimo, da so bile cene na osvobojenem ozemlju celo nižje. Če je kilogram govedine pred kapitulacijo 30 lir, je na osvobojenem ozemlju 24 lir, kilogram masti 160 lir, na osvobojenem ozemlju 84 lir, kilogram moke 14 lir (11), kilogram fižola 7,09 lire (6) in kilogram krompirja 2 liri (2).⁴⁴

Veliko osvobojeno ozemlje je nudilo tudi prvo možnost načrtnega finančnega gospodarstva. Ker je NOV zelo narastla, je plačevanje za njeno prehrano zahtevalo redni dotok denarja, povečalo se je število podpirancev (družine mobiliziranih), na osvobojenem ozemlju je bilo tudi večje število bivših državnih uradnikov in nameščencev. Gotovina bivših državnih uradov na osvobojenem ozemlju je bila zelo majhna, 17. septembra 1943 pa je Odsek za finance pri UK zaprl vse vloge in tekoče račune pri denarnih zavodih.⁴⁵ IOOF je spričo uvedbe novega plačilnega sredstva, bona, izdal odlok o začasnem pobiranju vseh do tedaj v Jugoslaviji veljavnih davkov, 8. oktobra pa je razpisal 3% posojilo narodne osvoboditve.

Zelo se je na osvobojenem ozemlju razvila tudi industrija. Najprej se je izvršil pregled vseh industrijskih podjetij in ugotovila se je kapaciteta in možnost obratovanja, vse surovine pa so se blokirale. Od industrije, ki je obstojala na osvobojenem ozemlju (premogovniki v Kočevju, Črnomlju, Otočcu in na Mirni, 2 predilnici in tkalnici v Novem mestu, tovarna perila, suknja in tekstila v Kočevju, Motvoz in tovarna pletenin na Grosupljem, pletilna industrija v Šent Vidu, opekarna v Prečni pri Novem mestu in Črnomlju, tovarna keramičnih izdelkov v Novem mestu, usnjarna v Mokronogu, Šent Vidu, Žužemberku in v Ribnici ter večja vrsta lesne in mlinarske

⁴³ Fasc. 439.

⁴⁴ Fasc. 42.

⁴⁵ Fasc. 438.

industrije ter elektrarne v Kočevju, v Novem mestu, Zagradcu, Črnomlju in Šentjanžu) so se spravile v pogon tekstilna, usnjarska, kovinska in živilska industrija. Tekstilna in usnjarska industrija je izdelovala enotno blago, perilo in blago za obleke, šotorska krila, plašče, vrvi in puloverje, usnjarne pa so dobile nalogo izdelovati predvsem usnje za čevlje. Zalog je bilo za 4 do 6 mesecev in vse tovarne so delale z velikim uspehom in v sporazumu z lastniki tovarn.⁴⁶

Partizansko gospodarstvo se je do velike nemške ofenzive v glavnem razvijalo takole:

Prehrana NOV in civilnega prebivalstva. Za civilno prebivalstvo, ki ni imelo svojih pridelkov, so ostali isti racionirani obroki živil kot pod okupacijo, prehrana se je razdeljevala iz skladišč, ki jih je zapustil okupator, in iz skladišč GK. Tako je vse breme za to dejavnost ležalo na GK. Vzemimo za zgled delo Okrožne GK za Belo Krajino in njeno poslovanje od dne 8.septembra 1943 do 16.februarja 1944:⁴⁷

1. Hrana za NOV:	Nakup	Izdano	Zaloga
razne vrste moke	31.647 kg	27.039 kg	4.608 kg
žito	56.858 kg	45.783 kg	11.075 kg
ješprenj in kaša	3.469 kg	3.259 kg	210 kg
krompir	171.176 kg	157.631 kg	13.545 kg
fižol	13.905 kg	12.670 kg	1.235 kg
repa, korenje, koleraba	8.863 kg	7.486 kg	1.377 kg
suhe gobe	8.706 kg	7.412 kg	1.294 kg
čebula	39.208 kg	38.668 kg	540 kg
meso	93.511 kg	93.070 kg	441 kg
mast	7.615 kg	3.542 kg	4.073 kg
slanina	453 kg	435 kg	18 kg
vino	4.100 l	3.070 l	1.030 l
žganje	1.245 l	1.245 l	—
kis	201 l	184 l	17 l
loj	1.863 kg	1.863 kg	—
med	2.783 kg	2.783 kg	—
riž	4.042 kg	4.042 kg	—
seno	41.407 kg	41.133 kg	274 l

2. Denarno poslovanje:	dohodki	4.649.237,10
	izdatki	4.216.691,95
	ostane	432.545,15

3. Skrb za civilno prebivalstvo: razdeljeno je bilo okrog 35.000 kg hrane, 69.800 kg umetnih gnojil, 32.000 kg soli itd.

Finance in davki. Kočevski zbor je določil načelo kombiniranega denarnega in naturalnega gospodarstva. Dohodki so se črpali iz davkov, posojila in iz prostovoljnih denarnih ter naturalnih dajatev. Davki so se pobirali v denarju in naturalijah, prav tako tudi posojila. Državnim uradnikom in

⁴⁶ Fasc. 476.

⁴⁷ Fasc. 474.

nameščencem se redne plače niso izplačevale, pač pa podpore, kar je bilo bolj v skladu z odlokom Kočevskega zbora o splošni mobilizaciji vse žive in tvarne sile slovenskega naroda. Na račun vseh podpor je bilo v tem času izplačanih do 5 milijonov lir. Kočevski zbor je dokončno uvedel tudi obveznost plačevanja progresivnega davka. Odbori OF so v sodelovanju davčnih obvezancev določevali davčne osnove.⁴⁸

Vojaška intendantca. Z odredbo Ekonomskega odseka Glavnega štaba od 17. septembra 1943 se je uvedlo v NOV lastno denarno poslovanje, zato je moral vsak štab voditi svojo blagajno. Zaradi tega so se štabi delili na organe prvega, drugega in tretjega reda. Štabi prvega reda so bili štabi divizij, komande področij, bolnišnice in samostojne edinice, ki so bile denarno neposredno oskrbovane od blagajne Glavnega štaba; štabi drugega reda so bili štabi brigad in komande mest, tretjega reda pa štabi bataljonov v brigadah. Štabi drugega in tretjega reda so morali pošiljati ves denar, ki so ga dobili (konfiskacije, prodaje živine in materiala) štabom prvega reda; ti pa so morali dajati za te vsote začasna potrdila Ekonomskemu odseku Glavnega štaba in se zadolžiti v svojih blagajniških knjigah.⁴⁹ V odredbi Ekonomskega odseka Glavnega štaba od 19. septembra je ukazano, da morajo komande belokranjskega, novomeškega, kočevskega, grosupeljsko-stiškega, ribniško-velikolaškega in cerkniškega področja ustanoviti ekonomske odseke z oddelki za prehrano, delavnice in gradnjo skladišč. Naloga oddelka za prehrano je bila, da takoj ustanovi na svojem področju glavno intendantco, mesarije in pekarije, in oskrbuje s prehrano, obutvijo in obleko edinice, ki so bile stalno ali prehodno na teritoriju področja. (Za prehrano operativnih edinic je skrbela intendantca bataljonov, brigad, divizij in korpusov.) Dalje je bila naloga tega oddelka nakupovanje rezervne hrane preko okrožnih in rajonskih GK. Oddelk za delavnice pa je moral ustajnavljati čevljarске, krojaške in druge delavnice za potrebe operativne vojske. Ekonomski odsek področja je prevzel tudi vsa skladišča hrane GK. Dalje je bilo določeno, da mora obrok hrane v borbenih edinicah znašati 2800 do 3200 kalorij, da pride 1200 gr kruha na osebo na dan, kruh pa se mora peči iz enotne moke, ki vsebuje 50 % koruzne moke, 30 % pšenične, 20 % ržene, ajdove ali ovsene moke. Dan poprej je izdal Ekonomski odsek tudi tabelo za enodnevni obrok, po kateri se more trošiti za eno osebo za zajtrk 15 gr kavinih primesi, 30 gr sladkorja ali medu, ali 1 gr čaja in 30 gr sladkorja ali pol litra mleka, kruha pa 300 gr. Za kosilo in večerjo 300 gr mesa, 50 gr suhih gob, 400 gr moke, 400 gr testenin, 500 gr fižola in 1000 gr krompirja.⁵⁰

Seveda je to veljalo le za čas velikega osvobojenega ozemlja, ki se je po nemški ofenzivi skrčilo le na Belo Krajino. Dokler ni nemška ofenziva tudi v znatni meri očistila vrste NOV, je po zelo solidnem proračunu Glavnega štaba bilo potrebno za NOV v Sloveniji (vštevši bolnice) mesečno 1,728.000 kg hrane (upoštevajoč dva brezmesna dneva v tednu), kar je znašalo po maksimalnem ceniku okrog 13.000.000 lir.⁵¹

⁴⁸ Brecej, O gospodarskih str. 49.

⁴⁹ Fasc. 42.

⁵⁰ Fasc. 42.

⁵¹ Fasc. 435.

Gospodarski položaj se je po nemški ofenzivi, ki je bila obenem tudi načrtno ropanje in uničevanje, izredno poslabšal in NOV je začelo groziti pravo pomanjkanje. UK je priporočala IOOF vrsto ukrepov⁵² in je 1. decembra 1943 izdala skupaj z Ekonomskim odsekom Glavnega štaba eno od najpomembnejših okrožnic, katere določbe so pravzaprav, nekoliko spremenjene, veljale potem ves čas NOB zlasti na neosvojenih ozemljih. Okrožnica se začinja z zelo resnim uvodom, da je treba preprečiti gospodarsko anarhijo in zagotoviti prehrano vojske in civilnega prebivalstva. Okrožnica določa v NOV in na terenu skrajno štednjo in ukazuje, da naj se NOV prehranjuje po GK z nakupi, ki jih vršijo intendanti sami, ali pa iz zaplenjene imovine, GK morajo zbirati, nakupovati in vskladiščevati hrano za tekoče potrebe NOV, posredovati nakup vojaškim edinicam, imeti hrano v rezervi, iz katere pa NOV ne sme črpati brez dovoljenja GK. Nakupi intendantov se morajo vršiti v soglasju z GK, brez teh le, če jih ni. Le v nujnih primerih je dovoljen prisilni odkup, za katerega pa je potrebno pismeno dovoljenje GK oziroma političnega odbora OF. Pri plačevanju se je treba strogo držati maksimalnega cenika. Zaplemba imovine je dovoljena samo na podlagi sodbe vojaškega sodišča, je lahko delna in popolna in zadene delež krivca ali premoženje vse družine. Zaplemba mora biti izvršena javno in za njo odgovarja štab brigade. Dálje je v tej važni okrožnici določeno, da komande področij in mest prenehajo oskrbovati operativno vojsko, vršijo pa še naprej kontrolo nad delavnicami. Priporoča se zlasti zbiranje rezervne hrane, predvsem masti, vse pa se plačuje z denarjem ali boni, ki so izenačeni z denarjem. Vsi, ki imajo opravka z denarjem, morajo voditi blagajniške knjige.

Temu primerno je določena tudi nova tabela enodnevnega obroka. Za zajtrk 250 gr koruzne moke, 150 gr enotne moke za prežganje in 10 gr maščob. Za kosilo ali večerjo: 300 gr mesa, 50 gr suhih gob, 400 gr moke, 500 gr fižola; 1000 gr krompirja. Enkrat na teden je brezmesni dan, prehrana ene osebe ne sme presegati vsote 15 lir.⁵³

22. decembra 1943 je izdal Gospodarski odsek pri UK novo okrožnico, v kateri naroča, da mora imeti edinica na premiku s seboj le toliko živeža, kolikor ga more nositi, ostalega pa naj proda proti plačilu najbližji GK, katerim naroča, da morajo imeti stalno na zalogi maščobe za NOV. Dalje določa, da mora načelno vsaka edinica plačevati prejeta živila od GK, če pa nima denarja, jih mora dobiti od GK brezplačno. Okrožnica tudi urejuje zakupnino bivše Emonske posesti. Doslej je bila določena kot zakupnina četrtna pridelka. To naj se odslej dalje ne jemlje več, temveč se mora odkupiti po maksimalnem ceniku. Okrajnim gospodarskim komisijam naroča kolektivno obdelavo zasežene posesti, glede odplačila starih intendantskih priznanic pa pravi, da se morejo odplačevati, toda le v nujnih primerih in le iz dohodkov od posojila in davščin, ne pa iz denarja, ki so ga okrožja in okraji dobili od UK za nakup rezervne hrane. Prepoveduje se tudi pro-

⁵² Fasc. 435.

⁵³ Fasc. 42.

daja prašičev privatnikom. Odslej dalje sme kupovati prašiče le pristojna okrajna GK ali pa vojaška edinica, ki je prejela od nje nakazilo. Vsak nakup in prodaja med privatniki je torej prepovedana. Privatnik sme zaklati prašiča le z dovoljenjem GK. Okrožnica tudi svetuje odkupovanje suhih gob.⁵⁴

Ofenzivo so seveda najbolj občutila posamezna okrožja. 1. jan. 1944 poroča novomeško okrožje, da po ofenzivi ni moč pobirati davkov in trošarine za prodano vino.⁵⁵ Nekoliko boljše je bilo v Notranjskem in Ribniškem okrožju. Civilno prebivalstvo zaenkrat še ni stradalo, strahovito pa je bilo pomanjkanje soli in tobaka. 10. januarja 1944 poroča gospodarski odsek pri UK, da je Glavni štab v času od 29. novembra do 19. decembra 1943 dobil iz Hrvaške 17.200 kg soli in večjo količino tobaka. Od tega je bilo med civilno prebivalstvo razdeljeno 133 vreč soli, 100.000 cigar in 350 kg tobaka, za kar je UK poslala ZAVNOH blago za obleke, perilo in nogavice, misli pa poslati še suhe gobe, ježice, vreče itd.⁵⁶

Prehajamo na oris zanimive obojestranske pomoči med Slovenci in Hrvati za časa NOV. 13. januarja 1944 je dobil IOOF od ZAVNOH depeširano prošnjo, naj dovoli nakup hrane prebivalcem Gorskega Kotarja, ker je v veliki potrebi. O tej veliki potrebi javlja tudi OOOF za Notranjsko, ki je imel že 6. januarja 1944 sejo, kako pomagati prebivalstvu onstran Kolpe in Čabranke.⁵⁷ Potrebe so bile res velike, objektivno pa je treba priznati, da niso bile pravzaprav dosti manjše v Notranjskem in v Ribniškem okrožju, zlasti pa je na naši strani primanjkovalo soli, kar je tudi povzročilo svojevrstno zamenjavo in trgovanje s soljo za prehrano med našimi in hrvaškimi kraji.

Do prvih gospodarskih stikov te vrste med odsekom za gospodarstvo pri UK in okrožnim NOO za Gorski Kotar je prišlo sredi oktobra 1943 za dobavo 4 vagonov soli iz Delnic. Dobavo je preprečila nemška ofenziva, po ofenzivi pa je dal Glavni štab Hrvatske dovoljenje za prevoz soli s Paga oziroma Senja. Glavni štab Slovenije je dal na razpolago 100 mul in tako je bilo pretovorjene decembra 1943 in januarja 1944 okoli 20.000 kg soli. Koncem decembra 1943 sta prišla v Glavni štab Slovenije delegat ZAVNOH in Glavnega štaba Hrvatske, ki sta stavila brezplačno na razpolago še 15 vagonov soli, toda pod pogojem, da sami oskrbimo transport. Ker pa so Nemci med tem zasedli Senj, je to odpadlo. Istočasno kot sol smo dobili od Glavnega štaba Hrvatske brezplačno tudi 500.000 cigar in okoli 500 kg tobaka, koncem januarja 1944 pa 100 zabojev vžigalic (po 5000 škatljic), gospodarski odsek pri UK pa je kupil od Karlovškega področja še 50 zabojev vžigalic po 1 liro za škatljico. V zameno za to takrat zelo dragoceno blago, je poslal Glavni štab Slovenije 6 velikih vreč raznega tekstila, 5000 kg suhih gob in preko 200 kub. metrov lesa za obnovo požganih hiš.

Teže pa je bilo urediti izmenjavo blaga na terenu samem. Veliko pomanjkanje soli so izrabili špekulanti, ki so zamenjavali sol v razmerju 1 kg soli za 8 kg hrane. Da bi se to preprečilo, je bil sklenjen ustni dogovor

⁵⁴ Fasc. 473.

⁵⁵ Fasc. 436.

⁵⁶ Fasc. 436.

⁵⁷ Fasc. 436.

s Kotarskim NOO Čabar glede zamenjave soli, a do realizacije dogovora ni prišlo. Sredi februarja 1944 je gospodarski odsek pri UK sklenil z delegatom Glavnega štaba Hrvatske dogovor, naj bi se zamenjava vršila v razmerju 1:1 (sol — zrnje), odnosno 1:3 (sol — krompir), 28. februarja pa je bil sklenjen v Delnicah nov dogovor glede zamenjave 3 vagonov soli. En vagon naj bi se zamenjal v razmerju 1:1,5 (zrnje), dva vagona pa v razmerju 1:2 (krompir). Tudi ta dogovor se ni nikdar točno izvajal. Življenje je šlo svojo pot in potrebno je bilo dovoliti prehajanje preko Kolpe, kar je pomenilo, da se je v prvih mesecih 1944 odneslo iz Notranjskega in Ribniškega okrožja mesečno po dva do dva in pol vagona hrane. Aprila je bilo podarjeno Okrožnemu NOO za Gorski Kotar 2000 kg čebulčka in 8000 kg semenskega krompirja, prevoz tega iz Stične do Gorskega Kotarja s 30 vpregami pa je trajal sedem dni. Kljub temu se je prosjačenje in črna borza nadaljevala, kajti glad je bil močnejši od vseh predpisov in razmerij.

Ohranjene so zanimive številke. Od 1. januarja do 1. avgusta 1944 je bilo oddano Hrvatom hrane:

1. Bela Krajina:

- a) prodano: 68 glav živine, 29.400 kg žita, 32.800 kg krompirja, 17.300 kg ostalih živil;
- b) zamenjano za sol, tobak in razno orodje: 38.500 kg žita;
- c) poklonjeno hrvatskim edinicam: 2300 kg mesa, 14.850 kg žita, 29.200 kg krompirja in 3500 kg drugih živil;
- č) zaslužek Hrvatov za opravljena poljska dela: 32.200 kg žita;
- d) poklonjeno civilnemu prebivalstvu: 120.000 kg žita.

2. Notranjska:

Delno organizirano prodano ali zamenjano: 170.000 kg žita in krompirja.

3. Ribnica—Kočevje:

- a) zamenjano: 30.000 kg žita, krompirja in fižola;
- b) poklonjeno in delno prodano 169.000 kg razne hrane.

4. Novo mesto:

Organizirano prodano ali zamenjano: 35.000 kg žita, 12.500 kg krompirja in 74 glav živine.

5. Grosuplje:

Organizirano prodano ali zamenjano 7500 kg žita in fižola in 10.000 kilogramov krompirja.

Skupaj torej brez Istre in primorskih okrožij, ki so tudi prispevale k pomoči Hrvatske: 439.950 kg predvsem žita, 105.300 kg krompirja in fižola in 202 glavi živine.

V letu 1943 in 1944 je šlo iz ljubljanske pokrajine na Hrvaško preko 96 vagonov hrane.

⁵⁸ Fasc. 450, 452, 473, 477, 478.

17. januarja 1944 je naročil IOOF vsem odborom OF, naj svoje finančno poslovanje uredijo po navodilih odseka za finance pri UK, naj bo v vsakem odboru poseben finančni referent, okraji naj vsak mesec poročajo okrožju o svojem finančnem poslovanju, ta pa finančnemu odseku pri UK. Zlasti pa je treba poživiti pobiranje narodnega davka.⁵⁹

Po ofenzivi se je UK znatno skrčila in ostali so samo odseki za gospodarstvo, finance in zdravstvo. Prav prva dva odseka pa sta bila izredno aktivna in sta izvedla več zelo važnih reform. Kot nepotrebna je bila odpravljena OKG, pa tudi okrožne in okrajne GK, kjer so njihovo delo začeli prevzemati voljeni NOO, ostali pa so rajonski in vaški gospodarski referenti.⁶⁰

c) Od prvega zasedanja SNOS do osvoboditve

Prvo zasedanje SNOS je izdalo odlok o izdaji plačilnega bona in odlok o narodnem davku, s katerim se »dosedanje davčno poslovanje poenoti s tem, da se ustanovi narodni davek s splošno davčno obveznostjo na dohodke vsake vrste in na imovino, ki donaja koristi.«⁶¹ Poleg teh je zasedanje izdalo še vrsto drugih gospodarskih odlokov.⁶² 13. marca je bil ustanovljen DZS,⁶³ ki je bil istega dne tudi pooblaščen za izdajo plačilnih bonov,⁶⁴ pri Predsedstvu SNOS pa sta bila med drugimi osnovana tudi dva gospodarska odseka, odsek za gospodarstvo in odsek za finance.⁶⁵

Že 19. marca poroča odsek za gospodarstvo o svojem delu po reorganizaciji UK. Uvedel je intendantske tečaje pri Glavnem štabu, ki so se vršili vsakih 14 dni, sklenil je pogodbo s tovarno usnja Lavrič v Št. Vidu in Žužemberku, kateri je NOV pošiljala kože, tovarna pa delala za njo usnje. Dovažal je živež in živino iz aktivnih predelov okrog Grosuplja v izčrpane kraje na Notranjskem in Kočevskem in selil je plemensko živino iz Severjeve posesti na Selu pri Stični v Belo Krajino itd.⁶⁶

Skupaj z Ekonomskim oddelkom Glavnega štaba je izdal odsek za gospodarstvo 2. aprila okrožnico o pomoči NOV pri obdelovanju zemlje. Oba posebej poudarjata štednjo vprežne živine in prevoznih sredstev, s katerimi razpolagajo izključno okrajne GK, ki jih po potrebi razdeljujejo NOV ali civilnemu prebivalstvu. Spreminjajo se tudi predpisi okrožnice z dne 1. decembra 1943, a le toliko, da mora biti navzoč pri vsakem prisilnem odkupu član pristojne GK, če pa te ni, član odbora OF, za pravilnost postopka pa odgovarja intendant edinice in član komisije oziroma odbora.⁶⁷ Istega dne opozarja odsek za finance, da je treba poživiti denarni trg na osvobojenem ozemlju, predvsem pa, da je treba pospešiti tiskanje bonov

⁵⁹ Fasc. 432.

⁶⁰ Fasc. 436.

⁶¹ Dokumenti, str. 145.

⁶² Dokumenti, str. 146, 147, 148.

⁶³ Dokumenti, str. 155.

⁶⁴ Dokumenti, str. 156.

⁶⁵ Dokumenti, str. 158.

⁶⁶ Fasc. 436.

⁶⁷ Fasc. 473.

(drobiž), dvigniti zaporo nad manjšimi hranilnimi vlogami in določiti maksimalno obrestno mero za debet.⁶⁸ 3. aprila naroča odsek za finance vsem okrožnim odborom, da z vsemi dohodki okrožij razpolaga izključno le Predsedstvo SNOS preko finančnega odseka. Zato morajo okrožni odbori sestaviti za mesec maj proračune, za katerè je bistveno, da so dohodki uravnovešeni z izdatki, primanjkljaj pa bo krilo Predsedstvo SNOS.⁶⁹

Dokaj verho sliko gospodarskega položaja ljubljanske pokrajine je podala velika anketa o prehrani, ki se je vršila 5. aprila 1944 s člani IOOF in funkcionarji okrožij.⁷⁰ Namen ankete je bil, ugotoviti stvarno stanje in potrebe NOV ter civilnega prebivalstva. Ugotovljeno je bilo, da je osvobojeno ozemlje močno izčrpano, na Kočevskem in Notranjskem pa je bila ponekod že lakota. Okrožja so na anketi pokazala naslednjo sliko: V Grosupeljskem okrožju je bilo 2400 ljudi brez hrane, 180 požganih domačij in nobene rezervne hrane; v okrožju Ribnica—Kočevje 9800 ljudi brez hrane, zalog pa 1500 kg maščob, 18.000 kg krompirja, 5000 kg koruze, 7000 kg žita in 2300 kg fižola, kar pa je pravzaprav le zaloga za NOV. Stanje živine v okrožju je bilo: 513 volov, 39 bikov, 4586 krav, 1376 telic, 896 konj, 1768 prašičev, 416 drobnice in 202 teleti. Od Notranjskega okrožja je prihajal v poštev le Cerkniški del, okrajci Ložka dolina, Bloke, Cerknica, Sv. Vid in Begunje. V tem delu je bilo požganih 20 % domačij, mesečno pa je za NOV dajal ta del: 54.000 kg krompirja, 21.000 kg fižola in 21.000 kg mesa. Stanje živine v tem delu pa je bilo: 338 konj, 835 volov, 5 bikov, 2321 krav, 881 telet in 680 prašičev. Bela Krajina: rezervne hranè ni bilo, v treh mesecih pa je dala za NOV: 196.000 kg krompirja, 47.000 kg mesa, 41.122 kg ječmena, 17.258 kg pšenice, 3500 kg zmesi, 4250 kg ješprenja, 7326 kg masti, 14.000 kg čebule in 21.216 kg raznih drugih živil. Novo mesto: rezervne zaloge so bile: 4689 kg masti, 380 kg moke, 650 kg suhih gob, 8773 kg fižola, 500 kg mesa, 1200 kg ješprenja in 175 kg medu.

Anketa je tudi ugotovila, da potrebuje VII. korpus za nadaljnje štiri mesece: 720.000 kg moke ali 2.400.000 kg krompirja ali 780.000 kg fižola, poleg tega pa še 360.000 kg mesa (okrog 2400 glav živine), 24.000 kg masti, 12.000 kg soli in 60.000 kg moke za prežiganje. Trenutno pa je bilo na razpolago le: 8800 kg masti, 52.000 kg žita, 6500 kg moke, 12.760 kg fižola in 74.000 kg krompirja. Zato je anketa sklenila najstrožjo kontrolo potrošnje, skrajno štednjo, zvišanje podpor potrebnim in odločila, naj se NOV čimbolj preskrbuje iz kontroliranega ozemlja (grosupeljska in ljubljanska kotlina) za dobavo soli, tobaka in ureditev prehrane Gorskega Kotara pa se sklene dogovor z ZAVNOH. Dalje naj se omeji potrošnja moke, delovna sila naj se iz Kočevske premesti v Belo Krajino, pasivnim krajem naj se pomaga s hrano iz Grosupeljskega in Novomeškega okrožja, organizirajo naj se prehrabene kampanje, zmanjšajo obroki mesa za aktiviste od 20 na 15 dkg dnevno, uvedejo prehranjevalni bloki za etapne kuhinje, etapne vožnje, organizirajo in poživijo kanali.

⁶⁸ Fasc. 521.

⁶⁹ Fasc. 479.

⁷⁰ Fasc. 478 in 493.

Tako srečamo troje zanimivih ustanov, etapne kuhinje, etapne vožnje in kanale za dobavo živeža iz okupiranih krajev. Etapne kuhinje so spadale pod komando vojnih področij in so skrbele za prehrano potujočih partizanov in aktivistov. Vsako področje je imelo po več takih kuhinj na znanih partizanskih relacijah in kurirskih potih. Etapne vožnje (»partizanski vlak«) so skrbele predvsem za prevoz prehrane in vojaškega materiala. Šlo je počasi, organizacija in funkcioniranje voženj pa je bila stvar okrožij. Okrožje Grosuplje—Stična je skrbelo za relacijo Stična—Žužemberk, okrožje Novo mesto za relacijo Žužemberk—Črmošnjice in Toplice—Podturn. Okrožje Bela Krajina za relacijo Črmošnjice—Črnomelj—Stari trg in Črnomelj—Metlika, okrožje Kočevje za relacijo Stari trg—Livold in Stari trg—Brod na Kupi, okrožje Ribnica za relacijo Brod na Kupi—Čabar, okrožje Notranjska pa za relacijo Čabar—Stari trg pri Ložu. Nabavni kanali, preko katerih so pritekala zdravila, papir, hrana, karbid, galanterija, tkanine, sukanec, pe-trolej, sol, tobak, pisarniški in tehnični material itd., so bili predvsem tile: Italija (Sev. Italija in Furlanija)—Trst—Jurešče—Debel Kamen—Jezero pri Cerknici—Ložka dolina—Bela Krajina; Ljubljana—Barje—Bela Krajina; Karlovac—Bela Krajina; Zagreb—Samobor—Žumberak—Bela Krajina; Za-savje—Sv. Križ pri Litiji—Žužemberk—Podturn—Bela Krajina. Na tem me-stu je treba omeniti tudi zamenjalnice soli za hrano med hrvaškimi in slovenskimi kraji, katere so bile v Petrinji, Kužlju, na Fari in v Prelesju.⁷¹

6. aprila je ugotovil odsek za gospodarstvo, da primanjkuje živil, oblek in obutve za okrog 200.000 oseb civilnega sektorja in da »slovenski narod dobesedno strada ter se bori brez obutve in obleke«.⁷² 7. aprila je uvedel IOOF narodno tekmovanje, ki naj bi vzbudilo zdravo iniciativo v širokih narodnih masah, in naj bi obsegalo čim popolnejšo obdelavo zemlje in organiziranje medsebojne pomoči,⁷³ 17. aprila pa je določil odsek za gospo-darstvo, da morajo vse vojaške in politične baze voditi knjigo o prehrani in da sme dnevni obrok obsegati ali 2000 gr krompirja ali 650 gr fižola ali pa 666 gr krompirja in 217 gr fižola, 217 gr ješprenja in 20 gr masti, ob mesnem dnevu pa 200 gr mesa. Moki za peko kruha se mora dodati 30 % krompirja (kar mora upoštevati tudi civilno prebivalstvo), mleko za otroke pa preskrbujejo krajevni NOO po načelu vzajemne pomoči. Kmetu, ki odda živino, gre 2 do 3 kg mesa.⁷⁴

28. in 29. aprila se je vršil sestanek delegatov SNOS in ZAVNOH, ki je sklenil glede pomoči stradajočim v Gorskem Kotaru, da da SNOS takoj 100 glav živine, in sicer eno tretjino iz Bele Krajine, ostali dve tretjini pa iz Novomeškega in Stiškega okrožja, dalje se Hrvatom omogoča uporaba naših kanalov iz Italije, izvedla se bo organizirana preselitev stradajočih delavcev iz Hrvaške v Belo Krajino in obljubljen je bil prevoz hrane, katero bi Hrvati nakupili v Žumberku in na Karlovškem področju.⁷⁵ Na ponovnem sestanku je bilo 16. junija na izrecno željo Hrvatov določeno, da se vrši

⁷¹ Fasc. 476.

⁷² Fasc. 473.

⁷³ Fasc. 432.

⁷⁴ Fasc. 473.

⁷⁵ Fasc. 451.

zamenjava 1 kg soli za 3 kg žita ali pa 1 kg galice za 7 kg žita in da smejo hrvaški delavci prihajati v Belo Krajino le organizirano.⁷⁶

Odsek za finance je 16. junija določil, da mora vsak NOO odnosno odbor OF odslej dalje voditi blagajniško in davčno knjigo, spisek trošarin, evиденčno knjigo 3 % posojila narodne osvoboditve, spisek izplačanih podpor, dnevnik izvršenih kontrol in knjigo upnikov, 11. julija pa določi, da so javni dôhodki NOB v Sloveniji: davki, trošarine, posojilo in prostovoljne dajatve, izdatki za podpore (preživnine), izdatki za aktiv in izdatki za javno upravo. Ves finančni promet upravljajo in vodijo odbori OF odnosno NOO s finančnimi referenti po navodilih odseka za finance. GK, ki so do sedaj opravljale najvažnejše gospodarske posle, vodijo odslej dalje samo še promet, ki izvira iz nabave in oddaje prehrabnih artiklov in materiala. Davki se pobirajo po odloku SNOS od 20. februarja in kjer je le mogoče, se izvede njihova odmera na sestankih krajevnih skupnosti in to javno in sporazumno z davkoplačevalci. Kot trošarina se pobira 2 liri od litra vina in 4 lire od litra žganja. Podpore se delijo po načelu, da ima do njih pravico vsak, ki nima sredstev za preživljanje, višina pa se odmerja po razpoložljivih sredstvih in socialnem položaju. Izdatki za aktiv obsegajo najnujnejše izdatke aktivistov, kot na primer potnine.⁷⁷

Da bi se poživila trgovina, je prišlo na osvobojenem ozemlju 24. junija do sestanka s trgovci, ki so sklenili, da se trgovine v posameznih krajih združijo v nabavno-prodajne zadruge v Črnomlju, v Metliki in v Semiču. Kanali, ki so bili doslej v rokah GK, se povežejo s temi zadrugami, ki pošljejo nakupovalce v nabavne centre, DZS pa se zaveže nuditi denarno pomoč.⁷⁸ Kmalu zatem so nastale te vrste združne trgovine tudi v Loški dolini, na Suhorju in v Podturnu.⁷⁹

Na sestanku gospodarskih in finančnih referentov OOOOF je bilo dne 8. junija sklenjeno, da se denar, prejet za NOV, ne sme porabiti za civilne ustanove, ker te dobivajo mesečno potrebni denar od svojih nadrejenih forumov. Prav tako se ne sme ta denar uporabiti za nakup živine, ki se sme nakupovati samo na priznanice. V zvezi s temi je odsek za finance določil 27. junija, da se bo kmetom začelo izplačevati stare dolgove, vendar zaenkrat samo revnim in še tem le do 25 %.⁸⁰ IOOF je 30. junija podaljšal tekmovanje za nekatere odbore, obenem pa je razpisal novo tekmovanje pod geslom »Vse za dokončno zmago«, ki je potem trajalo od 20. julija do 20. oktobra.⁸¹

Do zgodnje jeseni 1944 se je delo gospodarskega in finančnega odseka silno razmahnilo. Odsek za gospodarstvo je imel kar 6 oddelkov: za kmetijstvo, veterino, obrt in industrijo, trgovino, gozdarstvo in prehrano. Naloga prvega oddelka je bila skrb za obdelavo zemlje, gradnja sadnih sušilnic,

⁷⁶ Fasc. 452.

⁷⁷ Fasc. 479.

⁷⁸ Fasc. 473.

⁷⁹ Fasc. 478.

⁸⁰ Fasc. 473.

⁸¹ Fasc. 432.

vzgoja in ohranitev plemenske živine, prašičev, perutnine in čebel. Tretji oddelek je sprva skrbel za dve večji usnjarni in jim dobavljal kože in surovine. Po izgubi Št. Vida in Žužemberka je organiziral manjše usnjarne na Krki, podpiral in nabavljal je surovine za obrtnike in mehanične delavnice, obrtno pletenje nogavic, predelovanje volne in šivanje perila. Oddelek za trgovino, ki je bil osnovan junija 1944, je skrbel za ostalo notranjo trgovino, ki ni imela blaga. Glavno delo odseka za prehrano pa je bila nabava hrane za NOV in civilno prebivalstvo.

Mesečna potreba NOV je bila 175.000 kg moke, 571.000 kg krompirja, 120.000 kg fižola ali ješprenja, 260.000 kg mesa ali 770 glav živine, 10.700 kg masti in 7300 kg soli. Potrebe baz in civilne uprave pa so znašale mesečno preko 100.000 kg živil. Vkljub vsem tem silnim težavam je odsek za prehrano skrbel tudi za sosednje hrvaške predele. Tako je šlo iz Notranjskega okrožja 15 vagonov hrane na Hrvaško, iz Ribniškega 5, iz Belokranjskega pa 20, 13. hrvaška divizija je dobila 5 vagonov hrane in 150 glav živine. Odsek za finance je imel odlok za računovodstvo, za kontrolo, za davke in za pošojila. Njegovo glavno delo je bilo budžetiranje ostalih odsekov pri Predsedstvu SNOS in OOOF ter uravnavanje dohodkov.⁸²

Oglejmo si sedaj ekonomiko NOV od januarja do jeseni 1944. Dočim sta vodila gospodarska odseka pri Predsedstvu SNOS do jeseni 1944 povsem samostojno gospodarsko politiko, pa se mora slovenska NOV vedno bolj prilagajati gospodarski politiki celotne NOV in POJ, od katere je bila do neke mere tudi finančno odvisna. 30. januarja 1944 je določil Ekonomski oddelek Glavnega štaba način oskrbovanja z denarnimi sredstvi. Neposredno se denarno oskrbujejo od Ekonomskega odseka štabi korpusov in operativnih zon, centralni sanitetni ekonomat, ekonomati področij, oficirske šole in edinice ter ustanove, ki so podrejene neposredno Glavnemu štabu. Vse ostale edinice so dobivale denarna sredstva za nakup živil in krme od nadrejenih komand, vse pa so morale voditi blagajniške knjige in mesečno obračunavati.⁸³ Istega dne se uvajajo pri štabu VII. in IX. korpusa ter 4. operativne zone intendature z nalogo, organizirati delavnice za popravila obleke in obutve, pri komandah področij pa ekonomati. Šefi teh intendantur so bili dolžni skrbeti za pravilen odnos do GK in za pravilno črpanje hrane na območju korpusa oziroma divizije.⁸⁴ 22. februarja je določil Ekonomski odsek, da štabi bataljonov in odredov, če so ti koncentrirani, ne smejo imeti lastnih kuhinj in se morajo hraniti skupaj z moštvom bataljona, štabi korpusov, divizij, zon in brigad pa imajo lahko po dve kuhinji, za ožji in širši stab.⁸⁵

7. marca je izdal Ekonomski odsek prehranjevalno tabelo za vse operativne in zaledne enote NOV in POS.⁸⁶ Po tej tabeli je znašal celodnevni obrok hrane 2800 kalorij, bil pa je takšen:

⁸² Fasc. 447.

⁸³ Fasc. 158.

⁸⁴ Fasc. 263.

⁸⁵ Fasc. 42.

⁸⁶ Fasc. 263.

	mesni dan	brezmesni dan	mesni dan s kruhom	brezmesni dan s kruhom
1. Osnovna živila				
moka	600 gr	650 gr	350 gr	400 gr
ali krompir	2000 gr	2250 gr	1100 gr	1300 gr
ali fižol, grah itd.	650 gr	700 gr	400 gr	450 gr
ali riž	500 gr	550 gr	250 gr	300 gr
ali makaroni	800 gr	900 gr	450 gr	550 gr
ali kislo zelje	3000 gr	3400 gr	1600 gr	2000 gr
ali kisla repa, korenje	4000 gr	4500 gr	2200 gr	2700 gr
2. Dodatki				
suhe gobe	—	50 gr	—	50 gr
3. Kruh	—	—	400 gr	400 gr
4. Meso				
goveje	300 gr	—	300 gr	—
svinjsko sveže	250 gr	—	200 gr	—
svinjsko suho	200 gr	—	200 gr	—
5. Maščobe				
mast, olje, loj, maslo itd.	20 gr	50 gr	20 gr	50 gr

6. Začimbe — za vse dneve enako: soli 10 gr, moke 50 gr, čebule 20 gr, česnja 5 gr in 11 kisa za 25 oseb.

Vse enote imajo tedensko en brezmesni dan. Zaledne edinice imajo samo 200 gr govejega ali 160 gr svinjskega mesa. Vojaške šole, puškarske delavnice in TV stanice so operativne edinice.

23. marca se je uvedlo pravo vojaško knjigovodstvo. Vse edinice so morale voditi naslednjo knjigo: D (prejemki in izdatki v denarju), H (prejeta in izdana hrana), K (prejeta in izdana krma), M (material, ki se troši; obleka, obutev, oprema, pisarniški material itd.), I (inventarna knjiga), Ž (popis živali, ki so v edinicah), P (vojni plen), E (evidenca nakazil in obračunov) in Z (pomožna knjiga k I).⁸⁷

1. maja je določil Ekonomski odsek Glavnega štaba, pod katero intendanturo spadajo različne ustanove NOB. Pod Ekonomski odsek: štab 7. in 9. korpusa, štab 4. operativne zone, intendantura Glavnega štaba, glavni sanitetni ekonomat, komanda oficirske šole, komanda VDV in komanda relejnih stanic. Pod intendanturo Glavnega štaba pa spadajo: Glavni štab z oddelki, vse oddelkom podrejene delavnice in vodi, baze 20, 22 in 24 (IOOF, Predsedstvo SNOS in CK KPS); odseki Predsedstva SNOS, Glavno javno tožilstvo, Znanstveni institut, ZKM in SPŽZ.⁸⁸

Kot je razvidno, je doslej pri plačevanju nabavljene hrane veljala dvojna praksa, da jo plačujejo GK ali odbori in dajejo NOV zastonj, ali pa da jo na terenu plačujejo sami intendantanti. Z odredbo Ekonomskega odseka od

⁸⁷ Fasc. 263.

⁸⁸ Fasc. 436.

9. junija pa se je to poenotilo. Hrano na terenu nabirajo in plačujejo le GK, ki dobe za to denar oč oddelka za prehrano pri Predsedstvu SNOS. Če hoče dobiti intendant hrano od GK, ji mora predložiti »trebovanje«, opremljeno z žigom in podpisom člana štaba. GK mu izroči hrano in izstavi račun v dvojniku, katera potrdi intendant. Le če GK ni in mora nabavljati intendant sam direktno pri kmetu, mu hrane ne plača, pač pa izstavi dva računa. Original obdrži intendant, kopijo pošlje Okrožni GK, kmetu pa izstavi potrdilo o znesku nabavljene hrane. Za izredne nakupe, katerih ne morejo nabaviti GK, pa dobi vojaška enota denar od nadrejene komande. Ta denar kot tudi drugi dohodki (iz vojnega plena) pa se smejo uporabiti le za nakup nujno potrebnih predmetov, n. pr. za vzdrževanje obleke, obutve in drugo.⁸⁹

Za pravilno oskrbovanje NOV s prehrano, obleko in obutvijo in za »proučevanje naših nalog v bodočnosti«, je Ekonomski odsek 13. junija uvedel 14-dnevne intendantske tečaje, ki so poleg že uvedenih tečajev veliko pripomogli k pravilni vojaški intendanci, kajti NOV je vedno bolj preraščala v regularno armado.⁹⁰ 22. julija je Ekonomski odsek ukazal, naj intendature edinic, ki so na pohodu, nosijo primerno količino hrane s seboj, posebej pa naroča, naj intendature vojne oblasti korpusov začenjajo čimprej z vojno produkcijo, zbirajo naj surovine in jih predelujejo.⁹¹ Poleg tega ustanovi Glavni štab septembra NOVGRAD (Narodnoosvobodilna vojna gradnja) za gradnje in popravilo objektov s pomočjo delavskih bataljonov.⁹²

Dobro bi bilo sedaj na kratko pregledati gospodarsko dejavnost 7. korpusa, njegovih edinic in zalednih komand. Intendantura 7. korpusa je dobila januarja 1944 dotacijo milijon lir v bonih, katero je razdelila med podrejene edinice, sredi februarja pa je začela z intendantskimi tečaji. Do 13. marca je razdelila 714 parov čevljev in upa, da bo v dveh mesecih obula ves korpus (zima!). Sama je imela čevljarske delavnice v Beli Krajini, med edinice pa je razdelila tudi 5600 kg suhih gob in 375 kg soli ter organizirala oddajo kož v usnjarne. Do 4. aprila so prejele njene edinice 1297 parov čevljev, 18 vreč čebule, 6055 kg soli, 180 kg tobaka, 300 kg mila in 200 škatljic masti za čevlje, ki se je kuhala iz črev in je »naš lastni domislek«. Težave pa so bile z obleko. Zadnja zavezniška pošiljka je bila »telefonično obljubljenā nam, po pismenem nalogu pa je bila dostavljena Glavnemu štabu.«⁹³

Slabšala pa se je tudi prehrana. Zato intendatura naroča edinicam, naj začno po soglasju Predsedstva SNOS po vsej Suhi Krajini prisilne odkupe, da bi se na tak način tudi »preprečila sabotāža gospodarskih referentov v suhokrajinskih okrajih«. Prehrana se je res močno poslabšala in korpus je 29. marca poročal, da jedo edinice »večinoma krompir in meso, ker drugega ni«. Suhih gob je bilo resda še precej, a ni bilo maščob.⁹⁴

1. maja je prevzel po odredbi Glavnega štaba od korpusne intendature vse posle ekonomski odsek Vojne oblasti, tako da poslej operativne edinice

⁸⁹ Fasc. 263.

⁹⁰ Fasc. 196.

⁹¹ Fasc. 263.

⁹² Fasc. 270.

⁹³ Fasc. 158.

⁹⁴ Fasc. 611.

niso imele posla z nabiranjem hrane (teoretično seveda!). Naloga tega novega ekonomskega odseka je bila, da je s pomočjo komand mest organiziral prehrano predvsem zalednih edinic, delavnic, magacinov in etapnih kuhinj.

8. maja je Glavni štab opozoril intendanturo korpusa, da »pomanjkanje maščob še ni zadosten razlog, da edinice kuhajo samo dvakrat na dan... Vaša opomba, da naj edinice jedo, dokler je, saj bodo še itak lahko pozneje stradale, je zelo neumestna«. Do 9. maja je korpus razdelil 2297 parov čevljev in intendant poroča, da bi bila vojska še kar dobro obuta, če ne bi prihajali vedno novi mobiliziranci. Pač pa je bila vojska vsak dan bolj raztrgana in slabo hranjena. Jedla je samo krompir in zato je bilo razumno treba zvišati obrok mesa na 500 gramov dnevno. Tako je popolnoma razumljiva pritožba okrajnega odbora Zagradec, da vršijo intendanti »vkljub vsem opominom prisilne odkupe na lastno pest«. ⁹⁵ Tako slabo se je hranil leto dni kasneje samo še 9. korpus na Primorskem.

Gospodarska dejavnost Vojne oblasti se je začela maja. Hrana se je nekoliko izboljšala, bilo pa je še vedno veliko pomanjkanje soli in maščob. Zaradi pomanjkanja materiala so slabo delale tudi delavnice. V prvi polovici junija ima Vojna oblast na skrbi veliko število etapnih kuhinj: Stična, Žužemberk, Podturn, Semič, Črnomelj, Metlika, Nemška loka, Sp. Log, Muha vas, Baňjaloka, Bosljiva loka, Osilnica, Čabar, Babino polje in Stari trg pri Ložu. ⁹⁶ 14. junija poroča korpus, da se je s prehrano »še nekako shajalo, vse edinice so po večini jedle trikrat na dan. Manjka soli in maščob. Okrožne, odnosno okrajne GK ne funkcionirajo tako kot bi morale in se, čim prebi najmanjša nevarnost, razkropijo, mi pa moramo zopet delati po starem«. Potrebe (»trebovanje«) korpusa so v tem času bile: 3911 oblek, 5341 srajc, 6441 parov nogavic, 2027 parov čevljev itd. Koncem junija je imela Vojna oblast na svojem področju 21 čevljarskih, 20 krojaških, 16 kovaških, 4 kolarske, 4 sedlarske delavnice in več ogljenic in apnenic. ⁹⁷ In tako stanje je potem v glavnem ostalo vse do jeseni, ko so se začeli krčiti obrobni predeli osvobojenega ozemlja.

Močno in razgibano delavnost so pokazala tudi Vojna področja, ki so ob ustanovitvi Vojne oblasti prišla pod njeno komando. **Novomeško vojno področje** je s svojim ekonomskim odsekom in komandami mest zbiralo in pošiljalo kože in loj v usnjarno v Žužemberk in Št. Vid, skrbelo za hrano partizanskih straž, nabiralo in vskladiščevalo hrano. ⁹⁸ Do srede maja je pri svojih 4 komandah mest (Novo mesto, Žužemberk, Trebnje in Grosuplje) organiziralo 7 čevljarskih, 7 krojaških, 9 kovaških in 1 kolarsko delavnico ter je skrbelo za etapno kuhinjo v Podturnu in Žužemberku. Število teh delavnic je poleti zelo naraslo, krčiti pa se je začelo pozimi 1944. ⁹⁹

Večja in trajnejša je bila dejavnost **Belokranjskega vojnega področja**. Tudi to je zbiralo kože, organiziralo veliko število delavnic, pri komandah

⁹⁵ Fasc. 158.

⁹⁶ Fasc. 196.

⁹⁷ Fasc. 158.

⁹⁸ Fasc. 201.

⁹⁹ Fasc. 158.

mest (Črnomelj, Metlika, Vinica, Stari trg) pa več etapnih kuhinj. Isto moremo reči tudi o Notranjskem in Istrskem vojnem področju.¹⁰⁰

Od operativnih edinic bi si zelo na kratko (sicer tudi ni dosti ohranjenih dokumentov) ogledali le še obe divizije 7. korpusa, 15. in 18. Februarja 1944 sta obe diviziji izdelali mesečne proračune, ki so za vsako divizijo znašali skoraj 2 milijona lir.¹⁰¹ Bile so to zelo realne številke, ki pa se seveda nikdar niso uresničile. Poglejmo samo primer, koliko je porabila divizija. Aprila 1944 je 18. divizija nabrala: krompir 36.781 kg, fižol 7788 kg, moka 29.866 kg, ješprenj 886 kg, meso 17.184 kg, mast 45.394, sol 56.130. Od tega je porabila: krompir 36.340 kg, fižol 7523 kg, moka 29.610 kg, ješprenj 886, meso 70.191 kg, mast 44.169 kg in sol 56.130 kg.¹⁰²

Jeseni 1944 je partizanska ekonomika (kar zadeva odloke centralnih organov) začela s pospešenim tempom prehajati v zaključno fazo. Vse je pričakovalo skorajšnjega konca vojne in treba je bilo misliti že tudi na prve povojne gospodarske ukrepe (kolikor se seveda ti že ne ujemajo z ukrepi NKOJ).

Prvi odlok odseka za prehrano od 3. oktobra poenostavlja obračunavanje. Doslej so namreč imeli skoraj vsi gospodarski odseki pri OOOF dve blagajni, redno (denar GK še izpred nemške ofenzive in denar, ki so ga prejemali za nakup rezervne hrane) in takoimenovani vojaški fond, denar, ki so ga prejeli odseki za nabavo hrane za NOV od junija 1944 dalje. Obračunavanje prvega denarja se je vršilo na posebnih obrazcih preko finančnih referentov okrožij odseku za finance pri Predsedstvu SNOS, obračunavanje vojaškega fonda pa s predložitvijo prepisa blagajniških zapiskov odseku za prehrano pri Predsedstvu SNOS. Novi odlok je to odpravil in ukazal, naj se redna blagajna takoj zaključi in denar odpošlje z vsemi obračuni Predsedstvu SNOS, odseku za prehrano, ves denar pa, namenjen za prehrano NOV, se spravi v en sam vojaški fond. Novo blagajniško poslovanje je naslednje: nad denarjem gospodarskih odsekov pri odborih mora imeti evidenco tudi finančni referent odbora, denar pa jim bo nakazoval odsek za prehrano pri Predsedstvu SNOS in to preko finančnih referentov. Dalje je bilo določeno, da se oddaja živine za NOV prijavlja gospodarskemu odseku in Ekonomskemu odseku Glavnega štaba, oddaja živine za civilno prebivalstvo pa odseku za prehrano pri Predsedstvu SNOS.¹⁰³ Močno se je začelo forsirati ustanavljanje zadrug, istočasno pa se je krepila tudi privatna trgovina s potrebnimi krediti od DZS.¹⁰⁴ IOOF je podaljšal tekmovanje Vse za našo vojsko od 20. novembra in poudaril, da se »nahajamo na pragu svobode«, ¹⁰⁵ istočasno pa piše organizacijski sekretar IOOF odseku za gospodarstvo, da je »zmanjkalo gotovine. Treba bo uvesti skrajno štednjo. Če prav v kratkem ne bo kake izdatne pomoči, bo treba začeti nabavljati pri kmetovalcih s plačevanjem z obveznicami«. ¹⁰⁶

¹⁰⁰ Fasc. 201, 158.

¹⁰¹ Fasc. 158.

¹⁰² Fasc. 158.

¹⁰³ Fasc. 553.

¹⁰⁴ Fasc. 464.

¹⁰⁵ Fasc. 432.

¹⁰⁶ Fasc. 501.

19. oktobra se je izvedla reorganizacija preskrbovanja NOV. Mesto terenskega sistema se je uvedel **skladiščni sistem**. Tako naj bi odslej dalje dobivali intendantni hrano iz vojaških skladišč pri Vojnih področjih, s čemer odpade (teoretično) vsaka možnost nepravilnosti in trenj med intendantni, gospodarskimi odseki odborov in kmeti. Na podlagi enomesečnega »trebovanja« NOV bo odsek za prehrano pri Predsedstvu SNOS porazdelil breme prehrane na okrožja z ozirom na njihovo zmogljivost, okrožja pa svoja bremena na okraje in ti na krajevne odbore, ki bodo določili bremena posameznim kmetom na vaških sestankih ob sodelovanju vseh meščanov. (Teoretično je bila stvar postavljena čisto pravilno in je med vojno tudi dobro šla, po osvoboditvi pa se ti »razrezi« nikakor niso obnesli.) Hujša pa je bila določba, da se poslej nakupuje hrana od kmetov samo z začasnimi priznanicami, ker odsek za prehrano ni imel nobenega denarja.¹⁰⁷ Rečeno pa je bilo, da se bodo izdale te priznanice v bonskih lirah, ki so praktično začele veljati 16. oktobra.¹⁰⁸

5. novembra je izdal odsek za prehrano pri Predsedstvu SNOS maksimalni cenik v lirskih bonih, veljaven za vso Slovenijo. Po tem ceniku so cene padle nekako za 10 %. Primerjajmo maksimalni cenik od 2. septembra z novim cenikom:¹⁰⁹

Cenik od septembra 1943		Cenik od novembra 1944	
meso kg	24—28 lir	20—22 lirskih bonov	
mast kg	120 lir	100 lirskih bonov	
pšenica kg	10 lir	8 lirskih bonov	
krompir kg	3 lire	3 lirske bone	
fižol kg	10 lir	9 lirskih bonov itd.	

Značilnosti tega novega cenika so bile, da je veljal za vso Slovenijo, da so cene v lirskih bonih, kar vsekakor pomeni »uvedbo enotnega slovenskega plačilnega sredstva za vse ozemlje Slovenije« (doslej so bili maksimalni ceniki izdajani v okupatorski valuti, kar je seveda pomenilo, da je bil bon, ki je bil že v prometu izenačen n. pr. z liro ali RM, ki pa sta obe izgubljali na svoji vrednosti), da so bile cene nižje in da je bilo plačilno sredstvo — valuta — le lirski bon. Ker pa teh še ni bilo v zadostni količini, so se kmalu za tem vpeljale **priznanice** (začasne), ki so bile enotne za vso Slovenijo in so se glasile na lirske bone.¹¹⁰

11. novembra je bila določena zadnja reorganizacija, da se namreč v odborih ločijo posli oblastnega značaja od poslov navadnega trgovanja. Delokrog odborov oblastnega značaja naj bi bil: ugotavljanje potreb civilnega prebivalstva glede preskrbe z racioniranimi in drugimi živili, razdeljevanje živilskih izkaznic, katere dobe krajevni NOO od okrajnih in ti od okrožnih, nakazila za dvig živil, popis vseh pridelkov in živine,

¹⁰⁷ Fasc. 655.

¹⁰⁸ Fasc. 464.

¹⁰⁹ Fasc. 452.

¹¹⁰ Fasc. 553.

evidenca dosedanjih obremenitev, obremenjevanje kmetov in kontrola cen. Delokrog NOO trgovskega značaja pa se prepušča novi trgovski ustanovi NAVODU, ki ima izključno pravico nabave vseh živil in to s prostovoljnimi pa tudi prisilnimi odkupi.¹¹¹

Zaradi vedno večjega pomanjkanja maščob je odločil odsek za prehrano 22. novembra, da mora vsak kmet za zakol prašiča dobiti dovoljenje od NOO, da se smejo klati prašiči le nad 120 kg, vsak pa mora dati v odkup določeno količino slanine. Na 10. redni seji odsekov pri Predsedstvu SNOS je bilo 27. novembra ugotovljeno, da znaša primanjkljaj za kritje potreb civilnega sektorja preko 4 milijone lir.¹¹²

Kako daleč je bilo s prehrano, je bilo govora 14. februarja 1945 na sestanku prehranjevalnih komisij ONOO Novo mesto, z zastopniki NOV in načelnika odseka za prehrano pri Predsedstvu SNOS. Zaradi vedno večjega pomanjkanja hrane so bile namreč postavljene posebne prehranjevalne komisije za okraje Črnomelj, Metlika in Novo mesto (vse ostalo ozemlje je bilo že pod močno okupatorjevo kontrolo), da bi zbrale potrebno hrano za februar, izterjale zaostanke in ugotovile splošen položaj zalog in živeža. Komisije so ugotovile, da so bile dajatve (razrezi) razdeljene povsod na zborih volilcev, da so ljudje razumeli potrebe, ponekod pa je to »naletelo na hud odpor, ki je ponekod kazal celo videz organiziranosti«, da ljudje skrivajo še precej živil in da dosedanje obremenitve niso bile pravilne.¹¹³

Oglejmo si še vojaško gospodarstvo v tem zadnjem vojnem razdobju. Z uvedbo skladišnega sistema je 9. oktobra Ekonomski odsek Glavnega štaba določil, da se morajo vse enote, ki so stalno ali začasno na terenih, kjer je skladišni sistem že v veljavi, oskrbovati izključno le iz skladišč Vojnih področij, v katera morajo oddajati tudi vse blago, ki ga zaplenijo pri akcijah, ali pa se jim bo to odštelo pri trebovanju. 12. oktobra je isti odsek določil, da morajo poslati vse enote proračune svojih mesečnih potreb in jih razčleniti po naslednjih postavkah: za nakup nujnih predmetov za vzdrževanje obleke in obutve, za plačila popravil in manjših nakupov pri obrtnikih, kolikor bi tega ne mogli posredovati odbori ali GK, kjer še obstojajo, za potne stroške itd. Dan nato pa isti odsek ukazuje, naj se bolj eksploatirajo po sovražniku kontrolirana ozemlja, na osvobojenem ozemlju pa naj se oskrbujejo le zaledne edinice in ustanove, da bo tako »ščiteno narodno gospodarstvo, zasigurana prehrana civilnemu prebivalstvu, zaščitena plemenska in delovna živina ter seme za posev«. ¹¹⁴ Ob emisiji novih bonških začasnih priznanic opozarja Ekonomski odsek 13. decembra, da so priznanice, pravilno izpolnjene, enako plačilno sredstvo kot lirski bon. So prenosljive, izdajajo pa se v okroglih zneskih, kar pa je preko, se plačuje v gotovini. Morejo pa se izdajati le za nakup materiala in neracioniranih živil, za nakup hrane pa le v »izjemnih primerih, kjer se civilne oblasti še niso toliko razvile, da bi uravnemale črpanje in nad tem imele pregled«. Ne morejo pa se te priznanice zamenjati s starimi, začasnimi priznanicami

¹¹¹ Fasc. 553.

¹¹² Fasc. 464.

¹¹³ Fasc. 476.

¹¹⁴ Fasc. 263.

intendantov. Morejo jih izdajati samo ekonomski organi NOV do brigad, odredov in komand mest.¹¹⁵

Poglejmo sedaj nekoliko denarno poslovanje okrožij. Kolikor so ohranjeni dokumenti, se za nekaj mesecev da narediti dosti točen pregled tega poslovanja pa tudi drugih materialnih izdatkov.

Dohodki in izdatki vseh petih okrožij v Ljubljanski pokrajini so bili naslednji:¹¹⁶

Mesec	Dohodki	Izdatki
Januar 1944	8,923.069,70 lir	5,798.541,— lir
Februar 1944	8,740.355,50 lir	3,681.101,03 lir
Marec 1944	7,728.665,35 lir	3,460.329,08 lir
April 1944	5,456.067,87 lir	2,290.751,30 lir
Maj 1944	4,670.528,87 lir	1,713.027,37 lir
Junij 1944	5,187.454,12 lir	2,926.002,97 lir
Julij 1944	6,877.132,08 lir	2,110.710,21 lir

Ves denarni promet odseka za finance pri Predsedstvu SNOS pa je znašal v letu 1944:¹¹⁷

1. Dohodki:

a) davki	1,500.288,50 lir	
b) trošarina	1,179.474,25	2,679.762,75 lir
c) posojilo		6,700.456
č) razni dohodki		20,519.692,23
d) dohodki uprave		683.346,90
e) dotacija Predsedstva SNOS		12,052.710
f) prispevek od POOF za Slov. Primorje		2,000.000
g) dobiček DZS		1,881.125,75
h) zaplembe itd.		61.491,10
		<hr/>
		46,578.584,25 lir

2. Izdatki:

a) splošni	39,012.486,54 lir
b) javna uprava	4,900.910,51
c) Glavni štab	1,000.000
č) razno	56.000

To so kar čedne vsote, katere je v glavnem plačeval slovenski mali človek, čeprav se je hrana načelno plačevala, pa četudi samo z boni ali priznanicami; nikdar pa ne bo statistike, koliko je bilo hrane dane zastonj. Oglejmo si sedaj nekaj številok »registrirane« hrane. V času od 1. januarja do 1. julija 1944 je bila v Ljubljanski pokrajini nabrana naslednja hrana:¹¹⁸

¹¹⁵ Fasc. 263.

¹¹⁶ Fasc. 450, 451, 581.

¹¹⁷ Fasc. 451.

¹¹⁸ Fasc. 478.

1. Belokranjsko okrožje:

žito, moka, kaša, testenine	432.659 kg
suhe gobe	11.240 kg
maščobe	15.901 kg
meso	175.187 kg
oves, krma	116.004 kg
med	9.875 kg
ostala živila	27.156 kg
vino	63.171 l
žganje	1.611 l
	<hr/>
	1,507.016 kg

To bi dalo mesečno 215.288 kg ali 21 desettonskih vagonov. Potem takem je dala Bela Krajina od začetka januarja 1944 do konca vojne povprečno 291 vagonov hrane.

2. Novomeško okrožje:

žito, moka	739.300 kg
fižol, ješprenj	81.586 kg
krompir	985.000 kg
meso	471.500 kg
	<hr/>
	2,277.386 kg

Mesečno 325.341 kg ali 32 vagonov, do konca vojne torej 448 vagonov.

3. Ribniško-notranjsko okrožje mesečno 270.000 kg ali 27 vagonov, do konca vojne 376 vagonov.

Mesečno je torej dala Ljubljanska pokrajina za NOV do 80 vagonov hrane. Da je bilo to mogoče, nam dokazuje tale zelo zanimiva primerjava. Okraj Črnomelj (Bela Krajina) je imel za leto 1945 in 1946 tele predpisane dajatve:

	1945		1946	
	Predpis	Oddano	Predpis	Oddano
Pšenica	14.000 kg	15.150 kg	20.000 kg	526 kg
Krušna moka	82.593 kg	90.000 kg	80.000 kg	22.623 kg
Krompir	140.000 kg	250.000 kg	150.000 kg	85.494 kg
Fižol	—	—	20.000 kg	4.230 kg
Seno	70.600 kg	85.500 kg	50.000 kg	30.000 kg
	40 vagonov	44 vagonov	32 vagonov	14 vagonov

Na kratko je treba omeniti tudi delovanje svojevrstne denarne ustanove v Sloveniji, Denarnega zavoda Slovenije. Njegovo glavno delo je bilo regulacija vsega denarnega in plačilnega prometa najprej na osvobojenem, polagoma in postopoma pa na vsem slovenskem ozemlju. DZS je dajal posojila vsem javnim ustanovam, denarnim zavodom, industriji, obrti, kmetijstvu itd., posebno pažnjo pa je posvečal združništvu. Zbiral je evidenco bonov iz 1941, nakupoval tuje valute za nabavo blaga v tujini, izdajal je plačilne bone in ustanavljal svoje podružnice (na Primorskem in Štajer-

skem). Odtajal je zamrznjene hranilne vloge denarnih zavodov na osvobojenem ozemlju in tako v znatni meri poživil denarni promet, dajal je posojila in oživela je trgovina in promet. Izdajal je svoje lastne hranilne in čekovne knjižice in zamenjaval tuje valute. V celem svojem poslovanju je izdal lirskih bonov za 107,006.422 lir in priznanic za 7,356.396 lir.¹¹⁹

2. PRIMORSKO

Točno je, da se je na Primorskem pobiral narodni davek in hrana za NOV že pred kapitulacijo Italije, vendar moremo v nekem načrtnem gospodarstvu tod govoriti šele po kapitulaciji Italije, ki seveda pokaže velike razlike od centralnega gospodarstva v Ljubljanski pokrajini. Te razlike izvirajo predvsem iz samostojne gospodarske politike POOF in iz okoliščine, da je POOF odločno zavrnil nemško aprovizacijo civilnega prebivalstva in je zato moral poleg NOV skrbeti še za civilno prebivalstvo. To veliko breme skuša POOF zmanjšati z dobavami iz Furlanije, iz mest in iz Gorenjske. Za nakup civilnega prebivalstva so bile ustanovljene posebne poslovalnice, ki so prodajale ali zamenjavale blago. Skoraj do septembra 1944 se je hranila NOV in baze skoro izključno s hrano iz Furlanije, krompir, fižol in meso pa se je začelo črpati na domačem terenu šele od jeseni 1944, ko je dobava iz Furlanije postala skoraj nemogoča. V glavnem je imelo trgovanje s Furlanijo in mesti zamenjalni značaj (n. pr. 200 kg koruze iz Furlanije za 100 l vina, 180 kg pšenice za 200 l vina, 600 kg drv za 100 kg koruze itd.).¹²⁰ Mesečni proračun za IX. korpus, to je približno 9000 mož, je znašal 10,500.000 lir, torej za vsakega vojaka približno 24 lir na dan.¹²¹

POOF se je pred kapitulacijo Italije trudil, da bi uredil svoje finance, ker se je z denarjem ravnalo le »preveč po domače«. Zato je v okrožnici 25. junija 1943 zahteval, da morajo odbori OF voditi blagajniške knjige, da morejo iz nabranega denarja kriti svoje nujne potrebe, okrožni odbori pa, da niso dolžni in da ne smejo dajati denarja vojaškim komandam in bolnicam razen v najnujnejših primerih.¹²² Tako se je torej NOV, ki seveda ni bila številna, hranila le za bone in priznanice. Analogno kot v Ljubljanski pokrajini so bile tudi na Primorskem že pred kapitulacijo Italije uvedene GK, po prvem velikem osvobodilnem razmahu, po sovražni ofenzivi na goriški fronti in po napovedi bojkota okupatorjevi aprovizaciji pa so bili storjeni prvi resni koraki za organizacijo gospodarstva. Vojaški referent pri IOOF je že 25. novembra 1943 določil, da naj se hrana za NOV nabavlja le preko GK, da se hrana plačuje in to le revnim z denarjem, drugim pa s potrčili, ki jih izdajajo štabi brigad. Vsi štabi so bili dolžni napraviti mesečne obračune, jih predložiti Alpski operativni zoni, ta pa njim nakazati denar.¹²³

¹¹⁹ Fasc. 521 in 525.

¹²⁰ Fasc. 477.

¹²¹ Fasc. 263.

¹²² Fasc. 540.

¹²³ Fasc. 263.

Prvi gospodarski korak upravne oblasti na Primorskem (NOS) je bil odlok od 3. septembra 1943 o financah, nato pa prva gospodarska konferenca, ki se je vršila 23. in 24. decembra 1943 in katere so se udeležili člani GK skoraj iz vseh okrožij. Konferenca je določila, da se bojkot okupatorjeve aprovizacije sprejema in zato ustvarja »lastna aprovizacija na bazi medsebojne pomoči«. Medsebojno pomoč si bodo nudile vasi, občine in okrožja. V vasi naj podpirajo bogatejši revnejše pod parolo, da se je vsak posameznik dolžan odpovedati nekemu delu svojih ugodnosti v korist narodne skupnosti, v občini se organizira medsebojna pomoč s pomočjo okrožij, v okrožjih pa, ki so temelj aprovizacije, organizirajo medsebojno pomoč okrožja in vodijo trgovanje za hrbtno Nemcev z mesti in Furlanijo. Konferenca je obvezala vsakega, da mora prodati viške živil GK in zahtevala, naj tudi spremenijo dosedanji način prehrane (naj ne prodajajo mleka, jajc in drugega v mesta in tam kupujejo sladkor). To so bile visoke in velike zahteve, reči pa je treba, da jih je velika narodna zavest Primorcev v glavnem le mogla uresničiti. Glede prehrane NOV pa je konferenca določila, da zato skrbijo krajevni in občinski odbori, ki hrano izročajo edinicam proti potrdilu, plačila pa ne smejo zahtevati.¹²⁴

30. decembra 1943 je izdal NOS in POOF posebno okrožnico o denarnih sredstvih in o poslovanju z denarjem. Po tej okrožnici so se denarna sredstva črpala iz davkov, obveznih dajatev in prostovoljnih prispevkov. Davki so bili obvezni, plačevali so se progresivno 1 do 10 % od prejemkov, pobirali so jih občinski odbori mesečno, kot davek pa se je lahko zaračunala tudi kupnina za prodane preseške. Občinski odbor je mogel pridržati nekaj denarja za svoje potrebe, ostalo pa je moral obračunavati okrožnemu odboru. **Obvezne dajatve** so bile razne trošarine od vina, žganja in prispevek od prodane živine. **Prostovoljne prispevke in posojilo** so pobirali odbori OF in jih morali mesečno obračunavati višjim odborom. NOV je bilo prepovedano najemati posojila in zbirati prostovoljne prispevke. Za vse denarno poslovanje se je moralo voditi točno knjigovodstvo.¹²⁵

Posebnost je okrožnica POOF od 3. januarja 1944, ki vkljub na novo uvedenemu posojilu narodne osvoboditve od 8. oktobra 1943 določa, da se poleg tega posojila nabira še vedno posojilo svobode iz leta 1941,¹²⁶ istočasno pa je določeno, da je treba urediti na terenu dolgove, ki jih je naredila NOV in »poročati, kaj pravijo ljudje, ali je treba te dolgove poravnati«.¹²⁷

Ker je bil okupatorju napovedani bojkot dosti uspešen, je okupator vso aprovizacijo na Primorskem ukinil in nato posegel po novi taktiki. Aprovizacijo je lahko dobil vsak, kdor se je izkazal s potrdilom na aprovizacijskem uradu v Gorici, izdanem od mestnega gostilničarja ali trgovca, da mu je v tej sezoni prodal vino. Zato je opozarjal POOF vsa okrožja, da se ne bo na tak način izvedel bojkot in da naj še povečajo razvijanje samopomoči.¹²⁸

¹²⁴ Fasc. 538.

¹²⁵ Fasc. 538.

¹²⁶ Fasc. 562.

¹²⁷ Fasc. 538.

¹²⁸ Fasc. 562.

Od 15. do 16. aprila se je vršila druga pokrajinska gospodarska konferenca, ki je v organizacijskih vprašanjih določila, da so GK del odbora OF in da mora biti načelnik GK član tega odbora. Okrožne GK so imele tele sektorje: referat za zunanje nabave (nakup ali zamenjava blaga z okrožji in tujino), referat za aprovizacijo, referat za preskrbo NOV, kateri vaške in okrajne GK ne smejo dajati hrane, referat za poljedelstvo, živinorejo in delovne skupine, referat za domačo produkcijo in referat za interne finančne zadeve. Približno iste referate so imele tudi okrajne GK. Glede preskrbe za NOV je konferenca sklenila, da morajo GK organizirati rezervna skladišča, količino nabave za edinice naj določa korpus, vse blago pa naj NOV plačuje GK. Na tej konferenci se je formirala tudi pokrajinska GK (PGK), ki je imela posebno skrb za IX. korpus pa tudi za VII. korpus v Ljubljanski pokrajini in za zamenjavo med okrožji. PGK je že 12. maja poslala Glav. štabu iz Furlanije 10.000 kg koruze in 1300 kg bele moke.¹²⁹

Posebno zanimivi so dokumenti te konference zato, ker podajajo točen pregled poslovanja GK po okrožjih. V Furlaniji so nabavljala Briško, Vipavsko in Pivško okrožje. Glede preskrbe civilnega prebivalstva je rečeno, da se v Slovenski Istri ni veliko naredilo in da so ljudje navezani sami nase, v Brkinih je urejeno dobro, v Pivškem okrožju nudijo GK pomoč v moki in semenskem krompirju, odbori OF pa denar, ponekod dobivajo trgovci blago v Postojni, deljfo pa ga prebivalcem po navodilih GK. Na Krasu je samopomoč uvedena povsod, v Goriškem okrožju delijo GK živež potrebnim že od novembra 1943 in to dvakrat mesečno. Ljudje ta živež odkupujejo od GK, če nimajo denarja, se jim da podpora, s katero blago plačajo. Za potrebe prebivalstva zadostuje maslo, vsa slanina in mast pa gre za NOV. V Vipavskem okrožju se daje potrebnim denarna podpora, po možnosti tudi sol, v mlinih se pobira merica, ki se razdeljuje potrebnim. V Idrijsko okrožje se veliko uvaža, a večina tega gre za NOV, zato cvete črna borza, pojavlja pa se tudi lakota. V Kanalskem okrožju se daje denarna podpora, pa tudi pomoč v blagu, oboje pa se določa na vaških zborih. Le v Baškem okrožju so ljudje v kontroliranih krajih navezani na nemško aprovizacijo in isto tako tudi v Tolminskem okrožju. Nikjer pa ni nemške aprovizacije v Brdih.¹³⁰

28. aprila je sklenila okrožna GK za Gorico zanimiv sporazum z goriškimi trgovci, po katerem vrši zamenjavo sadja za prehrano GK, blago, sprejeto od trgovcev pa gre v vojaška in civilna skladišča.¹³¹ Sredi maja je bila finančna organizacija na Primorskem uvedena po vseh okrožjih razen v Beneški Sloveniji, višina povprečnih mesečnih dohodkov pa je bila zelo različna. V Vipavskem okrožju 160 do 170.000 lir, v Kraškem okrožju 200 tisoč lir, v Brkinskem 140.000 lir, v Kanalskem 80.000, v Istrskem 270.000, v Goriškem 500 do 600.000, v Baškem 100.000, v Tolminskem 120.000, v Briškem 70.000, v Idrijskem 33.000 in v Pivškem 170.000 lir. Davki so se pobirali po večini okrožij, bili pa so različno odmerjeni. V Baškem okrožju

¹²⁹ Fasc. 474.

¹³⁰ Fasc. 549, 565.

¹³¹ Fasc. 549.

je bil davek odmerjen na podlagi bivšega italijanskega davka in zvišan za 50 odstotkov. Zelo komplicirano odmerjen je bil v Brdih, kjer se je pobiral na podlagi zemlje po posebni lestvici, ki je imela 20 razredov, v Tolminskem okrožju je bil davek polovico manjši kot pod Italijo itd. Glavni vir primorskih dohodkov je bilo posojilo in je znašalo mesečno tri do petkrat več kot davki. V glavnem se je pobiralo posojilo svobode iz leta 1941, ker za posojilo narodne osvoboditve še ni bilo obveznic Tudi ostale obvezne dajatve so prinašale več kot davki. V Goriškem okrožju na primer je prinesla februarja 1944 trošarina od vina 124.300 lir, od mesa 6810 lir, dočim je znašal davek le 61.781 lir. Izdatki so šli večinoma za NOV. Okrožja oziroma GK so oskrbovale NOV z lastnimi sredstvi, zato denarja niso pošiljala POOF. Izdatki Goriškega okrožja so šli 50 % za NOV, 30 % za aprovizacijo in podpore, 3 odstotke za tehnike, 0,75 odstotka pa za podpore učiteljstvu.¹³²

15. maja poroča PGK, da je največja možnost nabave iz Furlanije, kjer so trgovci in prevozniki pristali na njene zahteve, da bodo v zamenjavo za vino in les dobavljali moko, testenine, živino in mlade prašiče, pa tudi drugo blago za gotovino. Skrbeli bodo tudi za prevoz, ker imajo prevozniško dovoljenje od 'Nemcev. V okolici Trziča pa je zbirala hrano skupina italijanskih terenskih partizanov Montes in to za slovenske in italijanske partizane.¹³³ Že 17. maja poročajo PGK, da se je začela zamenjava blaga v Goriškem, Vipavskem in Pivškem okrožju, pritožuje pa se, da so cene češenj preizke. Ker je komisija izgubila svojo usnjarno v Mirnu, bodo poslej vozili kože v Gorico in Videm, ker je bil gospodar strojarne še vedno pripravljen strojiti za PGK in dovažati ustrojeno usnje iz Gorice in Vidma.¹³⁴ Ves maj silno cvete zamenjava blaga s Furlanijo. Kubik lesa je bil vreden 3000 lir, mali prašič 2500 lir, za 100 litrov vina se je zamenjalo 120 kg žita ali 150 do 200 kg koruze. Italijanska partijska organizacija v Trziču in skupina italijanskih partizanov Montes je doslej poslala IX. korpusu 200.000 kg krompirja, 10.000 kg koruze za Glavni štab in 3000 kg moke. Zelo uspešna je bila tudi zamenjava z goriškimi trgovci. Trgovci so dobivali blago od italijanske aprovizacije, ki so ga potem dajali GPK, katera je potem blago delila zlasti v Goriškem okrožju. Vkljub temu je koncem maja opozoril POOF vse GK, da še premalo skrbijo za civilno aprovizacijo in da le preveč potrebe samo ugotavljajo.¹³⁵ To trgovanje in zamenjavo so Nemci v začetku julija le sprevideli in so začeli ovirati zlasti dobavo iz Furlanije, iz katere je prišlo dnevno vsaj do 6 glav živine, dobro pa je še vedno funkcionirala dobava iz Gorice, vendar samo za Goriško, Kraško in Kanalsko okrožje.¹³⁶

Na konferenci PGK je bilo 14. junija ugotovljeno, da ima intendantca IX. korpusa že štiri skladišča (1, 2, 3, 4), da se bo za Zapadni Kras ustano-

¹³² Fasc. 548.

¹³³ Fasc. 549.

¹³⁴ Fasc. 549.

¹³⁵ Fasc. 549.

¹³⁶ Fasc. 549.

vilo skladišče 5, za drugo brigado VDV pa skladišče 6. Dalje je bilo rečeno, da je italijanska terenska organizacija v Furlaniji postavila kot pogoj nadaljnje dobave, da bodo njene hrane deležni v enaki meri slovenski kot italijanski partizani.¹³⁷ Od 25. junija do 5. julija se je vršila velika medokrožna finančna konferenca z namenom, da se primorske finance »čimprej poenotijo in povežejo s finančnim poslovanjem na oni strani bivše državne meje«. Na konferenci je bilo veliko govora o ustanovitvi podružnice DZS in določeno je bilo, da morajo voditi odbori naslednje knjige: blagajniško, davčno in in posojilno knjigo ter spisek plačanih podpor, okrožni odbori pa še knjigo upnikov in dolžnikov ter kontrolno knjigo. Dalje je bilo določeno, da se mora odmera davkov izvršiti sporazumno z davkoplačevalci na vaških zbiorih, vendar višino pripravi odbor in jo postavi pred davkoplačevalce, toda brez groženj, kajti dovoljen je le »moralni pritisk na tistega, ki se brani plačevati davek, ker je direktiva Predsedstva SNOS ta, da se davek plačuje prostovoljno.« Obvezne dajatve so stvar okrožij, s prostovoljnimi prispevki pa je treba zajeti zlasti tiste, ki ne plačujejo davkov in poživiti je treba plačilno kampanjo. Glede dolgov, ki jih je naredila NOV na terenu, je bilo sklenjeno, da se bodo začeli počasi odplačevati, zato jih je treba najprej popisati, dopovedati pa je treba ljudem, da se morejo konvertirati v posojilo svobode, seveda z datumom, ko je bilo posojilo dano. Glede obračunavanja je bilo sklenjeno, da načelno razpolaga z vsem denarjem Predsedstvo SNOS, zato se morajo nabrane vsote odvajati po instancah do Predsedstva SNOS, ki bo denar dajalo zopet nazaj in se bo tako uravnaval položaj bogatih in revnih okrožij.¹³⁸

25. junija je prišlo do zanimivega sestanka med članom PGK, pooblaščenecem OZNA, in goriškim prefektom grofom Pacejem, ki naj bi rešil »razna gospodarska vprašanja«. Določeno je bilo, da bo na ozemlju, ki je pod kontrolo italijanskih civilnih oblasti (Gorica, Štandrež, Solkan, Ločnik, Kopriva, Romans itd.) ob mlačvi zapisoval pridelke žita italijanski prehranjevalni uradnik, da bi se preprečila črna borza in se žito res uporabilo samo za aprovizacijo, nasprotno pa ima »na osvobojenem ozemlju ljudska oblast edina pravico in možnost določati o pridelkih mlačve in razdeljevati novo žito«. Prefekt je obljubil, da se bo delila aprovizacija za vse predele, če bi Gorica dobila v zameno drva za kurjavo.¹³⁹ 4. julija je določila PGK, da mora vsako okrožje po svojih možnostih prispevati dnevno količino za NOV, za pasivna okrožja in civilne forume, kajti »postopoma bo popolnoma odpadlo nabiranje hrane samo v Vipavski dolini«. Spreminja se tudi način preskrbe za NOV, za katero morajo poslej skrbeti rajonske GK in ne več okrožne GK ali celo PGK. Rajonskim GK morajo intendanti izstaviti trebovanje in šele na podlagi tega se jim more izdati hrana.¹⁴⁰ Po tabeli PGK so morala prispevati okrožja dnevno za preskrbo IX. korpusa naslednje količine:¹⁴¹

137 Fasc. 549.

138 Fasc. 548.

139 Fasc. 541.

140 Fasc. 549.

141 Fasc. 578.

Okrožje	maščobe kg	moka q	krompir q	meso q	sol q	riž q	sir q
Gorica	20	15	20	3	1	2	—
Vipava	20	10	10	3	—	—	—
Kras	40	5	5	5	—	—	—
Kanal	30	—	—	3	—	—	—
Idrija	30	—	—	2	—	—	—
Tolmin	50	—	—	5	—	—	3
Pivka	—	—	—	2	—	—	—
Tržič	—	5	—	—	—	—	—
Baško-Benečija	—	—	—	—	—	—	—
Brda	8	2	—	2	—	0,30	—

Direktno na Dolenjsko pa morajo pošiljati:

Pivka	20	8	—	3	—	2	—
Brkini	20	5	—	3	1	1	—
Istra	10	—	—	1	2	1	—

24. julija je ukazala PGK, da se morajo pri vseh okrožnih in okrajnih GK postaviti referenti za domačo produkcijo, ki bodo skrbeli za izdelavo maščob in sira, nabiranje in predelovanje sadja in gozdnih sadežev (maline, gobe) in skrbeli za obrtne delavnice.¹⁴² Na pokrajinski medokrožni gospodarski konferenci je bilo 25. julija določeno, da se NOV načelno oskrbuje pri GK, pri katerih dvigajo intendanti živež na podlagi trebovanj, za izstavljenno blago pa izstavijo GK (okrajne) račun v dveh izvodih. Če pa GK ni ali intendant ne more priti do nje, se sme blago dvigniti neposredno pri kmetu, a v prisotnosti vsaj enega člana odbora OF. V tem primeru izda intendant dva računa, enega obdrži, drugega pa pošlje GK, kmetu pa izda samo potrdilo z vsoto (vrednostjo) izdanega blaga. Za civilno aprovizacijo organizirajo okrožne GK tranzitna skladišča ločeno od vojaških, pri PGK pa se ustanovi posebno telo, Poslovalnica za nabavo oblačilnega in galanterijskega blaga.¹⁴³ Na seji PGK je bilo 8. avgusta sklenjeno, da je treba doseči nov sporazum z italijanskimi partizanskimi organizacijami, ker so te začele zelo ovirati nabavo in prevoz blaga iz Furlanije.¹⁴⁴ To zadnje je začelo močno vplivati na pomanjkanje maščob, saj se je iz Furlanije uvažalo do 30 % vse hrane. Tako je morala GK določiti že 10. avgusta, da mora vsaka vaška GK nabrati od vsake molzne krave četrt kilograma kuhanega masla, vse sveže mleko pa oddati bolnišnicam. Oddati je treba tudi ves loj od zaklanih živali, 2 kg za strojenje kože, ostalo pa pretopiti z mlekom v maščobe.¹⁴⁵

S komasacijo okrožij so se zreducirale tudi okrožne GK. Nove okrožne GK so v teh novih velikih okrožjih vse do konca vojne odigrale izredno

¹⁴² Fasc. 578.

¹⁴³ Fasc. 270.

¹⁴⁴ Fasc. 569.

¹⁴⁵ Fasc. 549.

važno gospodarsko vlogo. Šli bi mnogo preko okvira naše razprave, ako bi sledili dejavnosti vsaki od teh komisij, treba pa je poudariti, da je pravo spoznavanje NOB na Primorskem absolutno nemogoče, če se natančno ne prouči tudi to veliko delovanje. V naši razpravi se bomo omejili samo na najpotrebnejše in kolikor je to potrebno za spoznavanje orisa celotne gospodarske dejavnosti NOB v Sloveniji.

Na seji PGK 26. in 27. avgusta je bilo povedano, da se je uredilo veliko tranzitno skladišče 333, iz katerega se bo nakazoval živež samo Vojni oblasti IX. korpusa, 21. avgusta pa se je že vršil sestanek z delegati italijanske odporiške organizacije, s katero je bil v glavnem le dosežen sporazum glede dobave hrane, živine in drugega blaga iz Furlanije in ustanovljena je bila tudi mešana komisija, ki je skrbelo za to dobavo.¹⁴⁶

Bolj ko se je bližala jesen, težje je postajalo sodelovanje z italijanskimi terenskimi organizacijami in to kljub temu, da je bil sredi avgusta že dosežen sporazum med PGK in GAP (Guardia Antifascista Partigiana) v Furlaniji, kajti »italijanski tovariši so zelo občutljivi, ako se kaj (nepravilnega op. M. M.) zgodi na njihovem teritoriju«.¹⁴⁷ Zato je prišlo do novega sestanka 27. septembra, kjer so naši postavili zahtevo, naj se iz Furlanije izpelje določena količina žita čimprej, ker se je bati, da ne bo okupator blokiral vseh cest. Zahtevo je italijanska organizacija načelno sprejela, ni pa še povedala količine. Osvojen pa je bil naš predlog, naj bi se hrana prepeljala s kamioni, ki so v službi organizacije TOT, ki pa morajo imeti za vojaške dobave dovoljenje od Zapadnoprimskega vojnega področja in bataljona Mazzini, za civilno aprovizacijo pa od Okrožnega načelstva Narodne zaščite in komande GAP. PGK nudi za zamenjavo intendanci italijanske XI. zone, III. in IV. grupe vino, les, kostanj in sadje, želi pa dobiti v zameno živino za zakol, žito in živino za transport (konje in mule). PGK bi mogla zamenjati 10.000.000 kg lesa, 10.000.000 kg sena, 800.000 kg krompirja, 700.000 kg kostanja in 400.000 kg sadja.¹⁴⁸ Do sličnega sestanka je prišlo še 17. oktobra, reči pa je treba, da se je sodelovanje z italijanskimi organizacijami znatno izboljšalo po veliki nemški ofenzivi v Furlaniji.

Kljub temu se je na Primorskem le začelo čutiti pravo pomanjkanje. 5. januarja 1945 poroča odsek za prehrano pri PNOO, da se je uvoz iz Furlanije znatno zmanjšal, deloma zaradi zelo otežkočenega prevoza, deloma pa zaradi pomanjkanja denarja. V času, ko se ni mogla črpati tudi Vipavska dolina, so se izčrpavali najpasivnejši okraj Severnega okrožja, kar je tam povzročilo pravo lakoto med civilnim prebivalstvom. To je povzročilo nejevoljno ljudi, ki zahtevajo, naj se oddana hrana vsaj plačuje, saj je bila NOV dolžna na terenu preko 2 milijona, na vsem Primorskem pa čez dvajset.¹⁴⁹ Na seji primorskih finančnih referentov je bilo 20. januarja sklenjeno, da se v vseh okrožjih postavijo finančni kontrolorji, ki bodo istočasno tudi instruktorji. Določena je bila tudi enotnejša davčna odmera. Kot osnova se je vzel predvojni zemljiški davek, na vaških zborih pa so se pretresle vse davkopllačevalčeve okoliščine; ta osnova se je potem zvišala ali znižala

¹⁴⁶ Fasc. 549.

¹⁴⁷ Fasc. 582.

¹⁴⁸ Fasc. 582.

¹⁴⁹ Fasc. 545.

in se potem povečala za 100 %. Določeno je bilo, da se vsi dohodki stekajo pri PNOO, noben odbor ne more razpolagati z denarjem brez dovoljenja PNOO. Določi se mesečni proračun PNOO v višini 1.700.000 lir, h kateremu pa morajo prispevati: Srednjeprimorsko okrožje 700.000, Severno 200.000, Južno 400.000 in Zapadno 400.000 lir.¹⁵⁰

Če pregledamo nekoliko denarno gospodarstvo, se nam pokaže naslednja slika dohodkov in izdatkov POOF:¹⁵¹

Mesec	Dohodki	Izdatki
Maj 1944	2.891.806 lir	2.873.601 lir
Junij 1944	9.025.095 lir	3.412.145 lir
Julij 1944	5.551.145 lir	4.119.345 lir
Avgust 1944	4.369.345 lir	3.891.327 lir
September 1944	678.017 lir	619.796 lir

S pomočjo izdatkov in dohodkov posameznih okrožij bi se dale ugotoviti še nadaljnje številke, a to ni glavni namen naše razprave. Natančno bi se dali zbrati tudi podatki o prehrani. Za našo razpravo je dovolj, če rečemo, da je dala Primorska mesečno za prehrano svoje NOV leta 1941 nekako pol vagona hrane, 1942 do 1943 že 8 vagonov, 1944 do 1945 pa skoraj 48 vagonov.¹⁵²

Oglejmo si še gospodarsko dejavnost IX. korpusa, katerega del edinic je bil tudi na Gorenjskem. Decembra 1943 in januarja 1944 se je tem edinicom godilo še zelo dobro, sicer bi Ekonomski odsek štaba korpusa 6. januarja ne zahteval, naj edinice ne tratijo hrane, zlasti »pa se ne sme več dogajati, da bi edinice odklanjale goveje meso in zahtevale svinino«.¹⁵³ Tudi februarja še ni pritožb glede prehrane, zlasti ne od edinic na Gorenjskem. Primanjkovalo je sicer soli, ne pa masti, saj je moral vsak, ki je zaklal prašiča, oddati 5 kg za NOV, 5 kg pa za aprovizacijo. Kakor hitro pa je sovražnik samo za nekaj časa blokiral Vipavsko dolino, se je prav kmalu pokazalo, kaj vse je ta bogata dolina pomenila zlasti za prehrano NOV. Takrat je prišla na vrsto eksploatacija Gorenjske, a so se kmalu zaslišale pritožbe, da so »Gorenjci precejšnji lokalpatrioti«, vsekakor pa je štab korpusa še vedno vztrajal, da mora znašati obrok hrane 4000 kalorij, čemer je Ekonomski odsek Glavnega štaba prav krepko ugovarjal. Nekoliko slabše je bilo z obleke in obutvijo in štab korpusa bi nujno potreboval 1.500.000 lir za obleke in 6 milijonov lir za obutev, čeprav je imel korpus dve lastni usnjarni v Žireh (osvobojeno ozemlje) in Železnikih.

Marca 1944 so se edinice v glavnem oskrbovale od GK, ki »na Primorskem prav dobro delujejo, medtem ko se one na Gorenjskem še ne morejo razgibati«. Zato so si edinice na Gorenjskem pomagale delno s prisilnimi odkupi predvsem na levem bregu Save. Na zahtevo, naj bi obrok znašal 4000 kalorij, odgovarja Ekonomski odsek Glavnega štaba, da »dokler od

¹⁵⁰ Fasc. 548.

¹⁵¹ Fasc. 482.

¹⁵² Fasc. 478.

¹⁵³ Fasc. 263.

zaveznikov ne bomo sprejemali tudi v prehrani sistematične pomoči, smo navezani le na ono, kar zmore naše narodno gospodarstvo«. 1. aprila poroča Ekonomski odsek korpusa, da je prenos hrane preko Save zelo otežkočen zaradi stalne nemške in domobranske kontrole, na Primorskem pa črpajo edinice v glavnem Vipavsko dolino, Brda in Benečijo ter Furlanijo preko Goriške GK. Vojska je imela že tudi veliko različnih delavnic in to v obeh divizijah (30. in 31.) in v vseh brigadah. Po primorskem maksimalnem ceniku od 25. aprila je štab korpusa izdelal zelo natančen proračun za enega svojega vojaka. Tako je stal celodnevni obrok z mesom 17,33 lir, brezmesni 12,28 lir, mesni obrok s kruhom 19,79 lir, brezmesni s kruhom pa 15,26 lir. Tako je znašal povprečni izdatek na mesec 16,17 lir, kar da pri 9000 vojakih 6,480.000 lir in če k temu prištejemo še 10 % priboljška (5 cigaret, deci vina, milo itd.) pa 7,128.000 lir. Skupaj s krmo za živino, sanitetnimi potrebščinami itd. bi bil mesečni izdatek korpusa 10 in pol milijona lir.

Maja je bil korpus navezan skoraj izključno na Furlanijo, hrana »je prihajala do naših intendantov na avtomobilih, od teh naprej pa z vprežno živino in deloma tudi z našimi avtomobili«. ¹⁵⁴ Na medpokrajinski konferenci intendantov IX. korpusa in zastopnikov PKG s Primorske in Gorenjske je bilo ugotovljeno, da se NOV na Primorskem oskrbuje preko GK, na Gorenjskem pa ne povsod in se je zato črpal teren brez načrta. ¹⁵⁵ Tudi junija je prehrana v redu, zelo se izboljša julija (nova žetev), primanjkuje pa soli in čebule. Avgusta se ponovno odpre Furlanija, katero so Nemci za kratek čas blokirali in moštvo dobiva poleg rednih obrokov še vino, sadje in kruh. To blagostanje je trajalo vse do začetka oktobra, ko Nemci zapro Furlanijo in Vipavsko dolino. Tako je bil korpus prisiljen načeti rezerve, a te so prav kmalu pošle. Tudi novembra so velike težave, kajti dovoz iz Furlanije in Vipavske doline ni bil mogoč. ¹⁵⁶ Za december poroča Vojna oblast korpusa, da je »prehrana v obupnem stanju«, slabo delujejo organizacije, med intendantami na terenu pa je vladala zmeda (vsak je pobiral na svojo roko!). Poročilo pravi, da dokler je bila NOV majhna, je »še šlo, bile so stare zaloge in črpalo se je iz Furlanije«. ¹⁵⁷ Nič boljše ni bilo januarja 1945, zlasti kritično pa je postajalo iz dneva v dan za 30. divizijo in divizijo Garibaldi-Natisone. ¹⁵⁸

11. februarja je bila konferenca Vojne oblasti in odseka za prehrano pri PNOO, kjer je bilo določeno, da morejo zaledne edinice in edinice štaba korpusa črpati hrano neposredno na terenu pri NOO, operativnim edinicam pa izdajajo nakazila za hrano okrajni odbori, ki naj jo potem dvigajo neposredno pri kmetih. ¹⁵⁹ Marca doseže kriza svoj višek in štab korpusa je ukazal, da se mora 31. divizija na Gorenjskem hraniti samo dvakrat na dan, tretji obrok pa prepustiti intendantu IX. korpusa.

Oglejmo si še korpusovo finančno poslovanje. Prve obračune je korpus izkazal koncem januarja 1944. ¹⁶⁰

¹⁵⁴ Fasc. 263.

¹⁵⁵ Fasc. 474.

¹⁵⁶ Fasc. 263.

¹⁵⁷ Fasc. 270.

¹⁵⁸ Fasc. 263.

¹⁵⁹ Fasc. 550.

¹⁶⁰ Fasc. 263.

	Saldo:	17.863	RM	468.750	lir	250.200	lir (obveznice)	
Januar 1944	Dohodki:	28.835,08	RM	1,149.750	lir	450.000	lir (obveznice)	
Februar 1944	Izdatki:	14.050	RM	841.648	lir	104.800	lir (obveznice)	
Marec 1944	Dohodki:	24.785	RM	433.500,85	lir	1.800.000	(boni)	345.400 (obveznice)
	Izdatki:	19.700	RM	384.053	lir	684.350	(boni)	294.400 (obveznice)
April 1944	Dohodki:	16.529	RM	348.942,45	lir	1.195.750	(boni)	—
Maj 1944	Dohodki:	11.341	RM	209.324,90	lir	1.071.900	(boni)	252.000 (obveznice)
	Izdatki:	10.338	RM	195.764,70	lir	307.800	(boni)	122.000 (obveznice)
Junij 1944	Dohodki:	7.932	RM	2.699.234,25	lir	670.000	(boni)	150.000 (obveznice)
	Izdatki:	500	RM	284.593,30	lir	4.400	(boni)	—
Julij 1944	Dohodki:	97.135	RM	4.461.300,75	lir	670.000	(boni)	150.000 (obveznice)
	Izdatki:	56.800	RM	1,86.827,70	lir	40.000	(boni)	—
Avgust 1944	Dohodki:	46.119	RM	3.305.373,05	lir	(lire in boni)		150.000 (obveznice)
	Izdatki:	6.159	RM	432.485,70	lir	(lire in boni)		—
September 1944	Dohodki:	70.550	RM	3.023.578,35	lir	(lire in boni)		150.000 (obveznice)
	Izdatki:	59.495	RM	1.331.146,39	lir	(lire in boni)		10.000 (obveznice)
Oktober 1944	Dohodki:	35.044	RM	2.191.199,70	lir	(lire in boni)		140.000 (obveznice)
	Izdatki:	26.160	RM	1.006.609,10	lir	(lire in boni)		—
November 1944	Ni podatkov							
December 1944	Dohodki:	2.669	RM	1.865.039	lir	(lire in boni)		140.000 (obveznice)
	Izdatki:	824	RM	—		(lire in boni)		—
Januar 1945	Dohodki:	10.800	RM	1.787.255,85	lir	(lire in boni)		140.000 (obveznice)
	Izdatki:	200	RM	553.645	lir	(lire in boni)		—
Februar 1945	Dohodki:	9.372	RM	1.769.110,85	lir	(lire in boni)		140.000 (obveznice)
	Izdatki:	8.734	RM	766.652,15	lir	(lire in boni)		60.000 (obveznice)

3. GORENJSKO

Značilnosti gorenjskega partizanskega gospodarstva je več, vse pa izvirajo pravzaprav iz dveh dejstev, da je bilo na Gorenjskem mnogo manj partizanskih edinic in še te so bile porazdeljene med Gorenjsko in Primorsko, in da na Gorenjskem — z malo izjemo v obeh dolinah Sor pozimi 1943/44 — ni bilo pravega osvobojenega ozemlja kot je bilo v Ljubljanski pokrajini, na Primorskem in celo na Štajerskem (Gor. Savinjska dolina poleti in pozimi 1944). Hrane je bilo na Gorenjskem dovolj, težko pa je bilo priti na najbolj rodovitne predele na levem bregu Save. Rekli bi lahko nekako takole: Leta 1941 je dajala Gorenjska mesečno za svojo vojsko 2 vagona hrane, 1942 do 1943 že 6 vagonov, 1944 do 1945 pa 20 vagonov.¹⁶¹ Okrožne in okrajne GK so nastajale le počasi, bolj aktivne pa so bile te po vaseh. 21. decembra 1943 je ukazalo Poverjenišтво IOOF za Gorenjsko, da morajo biti vsi okrožni in rajonski načelniki GK v neposrednih stikih z vojaškimi intendanti in skupaj z njimi reševati vprašanje prehrane za NOV, da so člani GK odgovorni za nepravilnosti pri rekvizicijah in da morajo o vseh nepravilnostih, ki bi jih zagrešila NOV, poročati višjim forumom. Okrajne GK naj se povežejo s sosednimi, posebno z gospodarsko močnejšimi, načelniki teh komisij morajo imeti vedno na zalogi dovolj hrane, katero izdajo, če si NOV ne more sama nabaviti hrane iz nevarnejših področij. Okrajne GK morajo mesečno podpirati tudi revne prebivalce s hrano in denarjem.¹⁶² Iz tega je torej razvidno, da je bilo breme prehrane na okrajnih GK.

Gorenjska je podpirala svoje edince tudi na Primorskem. Že novembra 1943 je poslal takratni gospodarski odsek Gorenjskega odreda novo nastalemu IX. korpusu 100 kg sladkorja, 50 parov čevljev, 500 kg krompirja, 200 kg moke, 100 kg špacerije, 5000 cigaret, 5 goved, 3 konje, 2 prašiča in voz sanitetnega materiala. Vse to so prenesli kurirji oziroma posebne patrole z mulami in nahrbtniki z Martinj vrha do Čepovana. Kot protivrednost je poslal korpus odredu precej italijanskega orožja. Še več hrane je bilo poslano korpusu januarja 1944, po ustanovitvi PGK za Gorenjsko pomladi 1944 pa je bilo junija poslano 8000 kg moke in sladkorja, 2000 kg raznega blaga, precej perila, usnja in čevljev. Od junija do novembra 1944: 680 glav živine, 2 vagona žita, 3 vagone krompirja, 100.000 cigaret, od novembra 1944 do marca 1945 pa 464.000 kg živil, 900 glav živine, 45 konj, 15.000 kg soli, tedensko pa 1000 kg usnja iz treh usnjarn, ki so delale samo za NOV. Poleg tega je bilo poslano iz Bohinja 15.000 kg sira, iz tovarne Kropa pa 40.000 žebeljev in vijakov. Vse to se je prevažalo s konji do pod Blegoša, od tod do vrha Kala z vzpenjačo, ki jo je zgradil pozimi 1944 inž. Skok, od tam pa z vozmi do Gor. Trebuše in Čepovana.¹⁶³

8. februarja 1944 je izdalo Poverjenišтво IOOF odlok o maksimalnih cenah in cenik, že prej pa je bil izveden popis prebivalstva in hrane v nekaterih okrožjih, 14. marca pa je določilo delo GK. Naloge vaških GK, ki naj bi jih v glavnem sestavljali legalci, dočim ostale ilegalci, so bile

¹⁶¹ Fasc. 478.

¹⁶² Fasc. 670.

¹⁶³ Fasc. 478.

zbiranje hrane in drugega materiala, vskladiščenje in oddajanje potrebne hrane okrajnim GK. Te so v glavnem dajale nasvete in kontrolirale poslovanje vaških GK, imele pa tudi stalne stike z NOV in jo oskrbovale, če pa hrane niso imele, so dajale le podatke za odkup hrane. Naloga okrožnih GK pa je bila kontrola, vzdrževanje stikov z vojaškimi intendantami in dobava iz drugih okrožij.¹⁶⁴ 19. aprila so bile okrožne GK poverjene tudi za pobiranje davkov in drugih denarnih sredstev, katere so morale mesečno obračunavati okrožnim odborom. Posebno pažnjo pa so morale vse GK posvetiti nabiranju 3% posojila narodne osvoboditve, ki se je lahko pobiralo tudi v naravi.¹⁶⁵ Okrožne GK so se polagoma razvile v vseh, razen v Jeseniškem okrožju, okrajne in vaške pa so bile povsod. Škofjeloška okrožna GK je v glavnem skrbelo za stalne baze, deloma pa je podpirala tudi civilno prebivalstvo, okrožna GK Kranj je pošiljala hrano Škofjeloškemu okrožju, okrožna GK Kamnik pa je bila pomladi »po svoji organiziranosti, širokoteznosti in samoiniciativnosti na prvem mestu«. Preskrbovala je prebivalce požganih vasi in stalne baze »in za razliko od drugih okrožij čestokrat tudi vojsko«.¹⁶⁶ Ker je postajalo »vprašanje in reševanje gospodarskih vprašanj vedno bolj važen moment v delu naših organizacij na terenu«, poroča Poverjeništvo IOOF 20. aprila, je bila ustanovljena PGK, ki bo skrbelo za poživitev in povezavo vseh okrajnih komisij, kajti na Gorenjskem je bilo še vedno ugodno stanje živine in velike zaloge žita.¹⁶⁷

Dočim se je operativna vojska na Gorenjskem hranila po prehranjevalni tabeli Glavnega štaba, pa je PGK določila za baze (politične, bolnišnice, tehnike itd.) posebno tabelo, po kateri je znašal mesečni obrok za enega človeka: 20 kg krompirja, 6,50 kg fižola ali graha, kaše, ješprenja, 6 kg zmesne moke, 1,50 kg bele moke za prežganje, 9 kg mesa, 0,60 kg maščob, 0,40 kg soli, 0,60 kg čebule, 0,15 kg česnja in 1,20 l kisa. Če je bilo mogoče, je smel biti naslednji dodatek: 0,40 kg kave, 0,50 kg sladkorja ali medu, za tehnike pa še posebej 3 kg zmesne moke in 6 jajc.¹⁶⁸

Od 31. maja do 1. junija je bila na Gorenjskem medokrožna gospodarska konferenca, ki je sklenila, da delo GK ni samo v tem, da se prehrani NOV, temveč da je treba uvesti tudi načrtno gospodarstvo, ki bo »odgovarjalo potrebam današnje borbe in potrebam obnove gospodarstva«. Zato je potrebno uvesti točno evidenco sedanjega gospodarskega stanja in povsod pokazati samoiniciativnost. Konferenca je nadalje ugotovila, da je gospodarsko stanje v primeri z drugimi pokrajinami »še jako povoljno«. NOV se je prehranjevala različno. V Kamniškem okrožju skoraj izključno iz skladišč GK in se je le redko posluževala rekvizicij, v Kranjskem okrožju se je posluževala v glavnem nakazil GK, ker še ni bilo »možnosti legalnega preživljanja«, najslabše pa je bilo v Škofjeloškem okrožju, kjer se je vojska hranila le s pomočjo nakazil in prisilnih odkupov. Konferenca je ponovno določila, da je naloga vaških komisij zbiranje in vskladiščenje hrane ter oddaja okrajnim GK, ki kontrolirajo delo V GK, so v stalnih stikih z NOV, skrbijo za stalne baze in če je potrebno priskočijo na pomoč tudi civilnemu

¹⁶⁴ Fasc. 670.

¹⁶⁵ Fasc. 671.

¹⁶⁶ Fasc. 474.

¹⁶⁷ Fasc. 670.

¹⁶⁸ Fasc. 329.

prebivalstvu. Okrožne GK kontrolirajo delo nižjih komisij, so v stiku z vojaškimi intendanti, uravnavajo pravilne odnose med NOV in terenom ter potrebe poedinih predelov. Na podlagi nam že znane okrožnice UK in Ekonomskega odseka pri Glavnem štabu od 1. decembra 1943 je konferenca določila, da se mora NOV hraniti le potom GK, ki naj pripravijo hrano na dobro zakonspiriranih mestih, če pa to ni mogoče, naj hrano nakažejo, katero potem NOV dvigne ali pa odkupi. Paziti je treba, da se črpajo bogati dolinski predeli, pri prisilnih odkupih morajo biti navzoči člani GK, ne pa pri zaplembah, ki se vršijo na podlagi obsodb vojaškega sodišča. Pri vseh nakupih se je treba držati maksimalnega cenika za Gorenjsko, GK naj oddajo vse ilegalne delavnice vojaški upravi, obdržijo pa legalne. Za prevoz in transport se ustanovljajo oborožene transportne edinice. Končno je konferenca ugotovila velike težave s financami, ker je »Gorenjska šele na prehodu k proračunskemu sistemu«. ¹⁶⁹

Iz poročila POOF od 25. julija je razvidno, da se na Gorenjskem trošarina ni pobirala, da se še vedno ni moglo uveljaviti redno pobiranje davkov in da so bili zato glavni dohodki le prostovoljne dajatve in 3% posojilo, ki se je pobiralo na obveznice, pa tudi na lastna gorenjska potrdila. ¹⁷⁰

Šele koncem oktobra ugotavlja PGK, da je treba »preiti iz dosedanjega šablonskega in papirnatega poslovanja na živo poslovanje«. Ker je rabila NOV na Gorenjskem predvsem obleko in obutev, naj zato vsak moški od 18. leta dalje odstopi po eno obleko, čevlje itd., isto naj store tudi ženske. Predvsem pa se je treba povezati s trgovci in tovarnarji. ¹⁷¹ Še na začetku 1945 se davek ni pobiral, ker ni bil predpisan, iz prometa so bile potegnjene 3% obveznice in 1. januarja 1945 poroča POOF, da so na Gorenjskem edini dohodki le »prostovoljni prispevki, ki so malenkostni in so socialne podpore rodbinskim članom mobilizirancev znatno višje«. ¹⁷²

S prevzemom oblasti od strani krajevnih in ostalih NOO so se tudi na Gorenjskem teoretično ukinile GK. Koncem januarja 1945 je bila preskrba NOV povoljna, a le s pomočjo akcij pod vodstvom okrajnega ali okrožnega referenta za prehrano, pri čemer je dajala vojska le oboroženo zaščito. Tako nabrana hrana se ni vskladiščila, temveč takoj razdala edinicam in ustanovam. ¹⁷³ Sredi marca se je v Jeseniškem okrožju zbirala vsa hrana s prostovoljnimi dajatvami, prisilnih odkupov in rekvizicij je bilo malo. Zelo dobro je bilo v Kranjskem okrožju na desnem bregu Save, največja bremena pa je nosilo Škofjeloško okrožje. ¹⁷⁴ Na Gorenjskem je bilo tudi nekaj partizanske industrije. Zlasti sta bili aktivni dve usnjarni (legalni), ki sta delali več za NOV kot za Nemce. ¹⁷⁵

Zaenkrat moremo ugotoviti denarni promet na Gorenjskem le za čas od 1. januarja do 15. marca 1945. ¹⁷⁶

¹⁶⁹ Fasc. 704.

¹⁷⁰ Fasc. 479.

¹⁷¹ Fasc. 704.

¹⁷² Fasc. 482.

¹⁷³ Fasc. 671.

¹⁷⁴ Fasc. 477.

¹⁷⁵ Fasc. 476.

¹⁷⁶ Fasc. 478.

Dohodki		Izdatki	
Prenos iz 1944	14.744,30 RM	Za NOV	28.500 RM
Okrožja	37.000 RM	Aktiv	9.400 RM
Razno	1.150 RM	Razno	13.994,30 RM

V lirah pa dohodki in izdatki 15.168 lir

Še nekoliko podatkov o izdani hrani na Gorenjskem za IX. korpus.¹⁷⁷

Jeseniško okrožje v času od 1. julija do 1. decembra 1944: 80.000 kg živil, 175 glav živine, 40 prašičev in 18 konj; v času od 1. decembra 1944 do 1. aprila 1945: 150.000 kg živil, 200 glav živine, 50 prašičev in 15 konj.

Kamniško okrožje (za 4. operativno zono): 1944: tedensko 25 glav živine in okrog 14 prašičev; 1943: 10 vagonov žita; 1944 35 vagonov žita; 1943: 5 vagonov krompirja; 1944: 15 vagonov krompirja.

Kranjsko okrožje: od 1. julija do 1. decembra 1944: 100 glav živine, 30 prašičev, 23 vagonov hrane; od 1. decembra 1944 do 1. aprila 1945: 60 glav živine, 20 prašičev, 2 vagona hrane.

Škofjeloško okrožje: zadnje tri mesece 1944: 390 glav živine, 57 prašičev, 11 ovac, 150.000 kg žita, 200.000 kg krompirja, 4000 kg fižola, 7000 kg špecerije, 2000 kg sladkorja; od 1. januarja do 10. aprila 1945: 40 glav živine, 70 prašičev, 20 ovac, 250.000 kg žita, 220.000 kg krompirja, 3000 kg fižola in 6000 kg špecerije.

4. ŠTAJERSKO

Še pod drugačnimi pogoji, ki jih seveda na tem mestu ne bomo naštevali, se je razvijala NOB in njeno gospodarstvo na Štajerskem. Po podatkih je zbralo Štajersko za svojo vojsko mesečno leta 1941 vagon in pol hrane, 1942 do 1943 5 vagonov, 1944 do 1945 pa do 62 vagonov. Leta 1941 za prehrano na Štajerskem še ni bilo posebnega problema, ljudje so dajali prostovoljno kljub hudemu terorju (ljudje so morali javljati partizane, če so prišli po hrano, žandarmeriji ali policiji, sicer bi lahko kaj kmalu sledila celo smrtna kazen). Ker je bil teror vedno večji, je poleti 1942 prostovoljna oddaja hrane popolnoma prenehala, čete pa začno z rekvizicijami ali »prehranjevalnimi akcijami« na trgovine in trafike, hrano pa zbirajo tudi aktivisti in jo spravljajo na določena mesta, katero potem edinice odnesejo. Ko je leta 1943 NOV narasla tudi na Štajerskem, so te rekvizicije precej prenehale in začno se odkupi, pri katerih dajejo intendanti kmetom le časasna potrdila. Pred uvedbo GK skrbijo za hrano krajevni (terenski) odbori OF, ki določajo kmetom oddajo hrane za NOV kot davek v naravi. Po uvedbi GK se začne živež vskladiščevati po bunkerjih in kletih. Tudi po prihodu 14. divizije hrane ni manjkalo, mnogo hrane se dobi tudi po zavzetih postojankah. Konec julija 1944 je prišlo do osvobojenega

¹⁷⁷ Fasc. 478.

ozemlja v Savinjski dolini in GK začno z rednim poslovanjem. Ker pa je na tem ozemlju stalno 6 do 8 tisoč vojakov in mnogo beguncev, je bilo treba hrano celo uvažati. Zato je imel štab 4. operativne zone posebno transportno četo, ki je dovažala hrano iz Sp. Savinjske doline in okolice Šoštanjca, veliko pa so pošiljale na osvobojeno zemlje tudi druge štajerske GK. Ko je bilo na zimo 1944 osvobojenega ozemlja konec, se brigade, ki operirajo vsaka zase, hranijo tako, da zbere hrano vas, v katero pridejo.¹⁷⁸

Prvi pogled v gospodarsko organizacijo na Štajerskem nam daje poročilo Gospodarsko finančne komisije (GFK) za Kamniško okrožje dne 18. februarja 1944. V tem poročilu Ekonomskemu odseku 4. operativne zone je rečeno, da so pri vseh odborih v okrožju tudi GFK, ki skrbe za skladišča, zbirajo hrano in denar. Vaški in občinski odbori OF in rajonski sekretarji poročajo okrožju vsak teden o stanju vskladiščenega in oddanega blaga. Hrana se pridobiva z akcijami, največ pa še vedno s prostovoljno oddajo moke in mesa. Revno prebivalstvo dobiva od GFK podporo v blagu in denarju, težava pa je s tobakom, ker so trafike na deželi ukinjene, glede soli pa je urejeno tako, da zanesljivi trgovci zahtevajo večje mesečne kontingente, dočim se sladkor, vžigalce in druga špecerija dobiva le z akcijami. Vse nabavljeno blago gre preko okrožnega skladišča delno v štab zone, delno pa za terenske delavce. Denar zbirajo GFK in druge organizacije OF kot posojila ali darila, okrožje pa jim izdaja svoje lastne priznanice. Rajonski sekretarji sicer polagajo mesečne obračune, vendar pravega knjigovodstva še ni.¹⁷⁹ Tako seveda je bilo urejeno v Kamniškem okrožju, s čimer še ni rečeno, da je bilo tako na vsem Štajerskem. Bili pa smo popolnoma upravičeni to opisati, saj je v nekaterih razdobjih partizanska Štajerska obsegala pravzaprav samo to okrožje.

»Z ozirom na razmah NOB na Štajerskem« ukazuje 19. aprila 1944 okrožnica Poverjeništvu IOOF za Štajersko zbiranje in deponiranje večjih količin najvažnejše hrane (mast, maslo, sladkor, pšenica, sol itd.). Dalje je ukazano, naj se hrana nabira s prostovoljnimi dajatvami, pa tudi z odkupi, pri katerih naj se delno plačuje z denarjem, delno pa naj se všteje v posojilo narodne osvoboditve. Prav tako je treba zbirati denar na račun posojila, mesto obveznic naj se izdajajočasna potrdila, ves denar pa je treba takoj obračunati naprej in se sme obdržati le za najnujnejše stroške.¹⁸⁰ Posebna določila je izdal gospodarski referent pri OOOF za Savinjsko dolino 28. aprila, s katero se formira OGGK, v vseh okrajih pa postavijo gospodarski referenti. Naloge obojih so skrbeti za prehrano NOV in aktivistov. Zbrano hrano morajo varno deponirati, prepovedujejo pa se rekvizicije, ker se je pri njih delalo preveč napak. Te so dovoljene le na nemških državnih posestvih, kjer pa morajo biti te rekvizicije popolne. Najvažnejši denarni vir okrajev je prostovoljni davek, kajti »obveznega davka še ni mogoče predpisati, dokler ne moremo davčnih obveznosti razširiti na vse prebivalstvo.«¹⁸¹

¹⁷⁸ Fasc. 478.

¹⁷⁹ Fasc. 329.

¹⁸⁰ Fasc. 655.

¹⁸¹ Fasc. 329.

Šele začetek septembra so bile na osvobojenem ozemlju postavljene tudi GK, katerih naloga je bila tudi skrb za imovino izgnancev,¹⁸² bile pa so 14. oktobra že tudi razpuščene, ker so se morali formirati gospodarski odseki pri NOO.¹⁸³ To je seveda veljalo le za osvobojena in polosvobojena ozemlja. Sredi novembra je bil vpeljan obvezen davek na čiste dohodke, ki se je moral odmeriti v sporazumu z davkopllačevalci, izvedel se je popis hrane in odbori so dobili dolžnost skrbeti za NOV, da »naše brigade ne bodo prosjačile za kakšen piškav krompir.«¹⁸⁴

Bolj razgibana pa je bila gospodarska dejavnost 4. operativne zone. 13. januarja 1944 je naročil štab zone svojim edinicam, naj zbirajo odrezke otroških kart s črkami A, C in D in bo dobila edinica toliko parov čevljev, kolikor odrezkov bo poslala na štab zone.¹⁸⁵ 20. februarja ukazuje, da se mora vsaka edinica, ki pride na mesto logorovanja, takoj povezati z vaškimi, občinskimi in rajonskimi referenti, če pa teh ni, s sekretarji odborov, ki jim bodo preskrbeli hrano, kajti brez dovoljenja odbora ni dovoljeno nabirati hrano. Ob sprejemu hrane izda edinica potrdilo in mora voditi točno knjigovodstvo.¹⁸⁶ Vojska je pobirala tudi posojilo svobode. 10. marca na primer piše intendant zone »tovarišu X. v Moravčah« takole: »Ker naša vojska nujno potrebuje gotovino, se obračamo na vas, da nam nakažete posojilo svobode v znesku 2000 RM, za katere protivrednost vam bomo izdali obveznice OF s 3 % obresti, ki se izplačujejo eno leto po osvoboditvi. Upamo, da boste razumeli potrebo in nam dostavili omenjeno vsoto, oziroma da se osebno zglasite danes ob 4. uri popoldne pri tov. Tinetu v Štorovju, kjer vas bo čakal podpisani.«¹⁸⁷

K okrožnici UK in Glavnega štaba od 1. decembra 1943 pripominja 21. marca intendantura zone, da se je edinice »kolikor mogoče« držijo. V Litijskem in Kamniškem okrožju se morajo edinice hraniti pri GK, v ostalih okrožjih pa je dovoljena nabava hrane pri terenskih odborih, če so, sicer pa s prostovoljnimi prispevki, zaplembami in direktnimi nakupi.¹⁸⁸ 31. marca ukazuje štab zone štednjo v hrani in svetuje, naj se izčrpavajo predvsem dolinski kraji, ostro pa je prepovedano »vsako prebiranje hrane«, če intendantanti nočejo od GK sprejemati fižola, krompirja in ješprenja. Torej za hrano nikakor ni bila sila. Določeno je tudi, naj edinice zbirajo kože in jih oddajajo usnjarnam in naj organizirajo pokretne čevljarske in krojaške delavnice.¹⁸⁹ Sredi aprila je izdal štab zone svojo prehranjevalno tabelo, ki je bila narejena sicer po tabeli Glavnega štaba, vendar »z majhnimi spremembami, ki jih dopuščajo gospodarske razmere na teritoriju, kjer operira 4. operativna zona.«¹⁹⁰

182 Fasc. 655.

183 Fasc. 655.

184 Fasc. 655.

185 Fasc. 328.

186 Fasc. 329.

187 Fasc. 329.

188 Fasc. 328.

189 Fasc. 328.

190 Fasc. 328.

	Mesni dan	Brezmesni dan	Mesni in kruh	Brezmesni in kruh
1. Osnovna živila				
moka	700 gr	750 gr	400 gr	450 gr
ali krompir	2.000 gr	2.250 gr	1.100 gr	1.350 gr
fižol, ješprenj, kaša	750 gr	800 gr	500 gr	550 gr
makaroni	850 gr	950 gr	500 gr	550 gr
zelje	3.000 gr	3.400 gr	1.600 gr	2.000 gr
repa	4.000 gr	4.500 gr	2.200 gr	2.700 gr
2. Kruh	—	—	500 gr	500 gr
3. Meso				
goveje	300 gr	—	300 gr	—
svinjsko - sveže	250 gr	—	250 gr	—
svinjsko - suho	200 gr	—	200 gr	—
4. Maščobe				
mast	30 gr	60 gr	30 gr	60 gr
zaseka ali slanina	40 gr	80 gr	40 gr	80 gr
loj, olje, margarina	40 gr	80 gr	40 gr	80 gr

5. Začimbe. Za vse dneve enako. Sol 10 gr, moka za prežiganje 50 gr, čebula 20 gr, česenj gr, kis za 25 oseb 1 liter.

6. Dodatki. Kavine primesi 15 gr, sladkor ali med 30 gr. Kadar dobivajo edince sladko kavo, se od dnevnega obroka odbije 30 % maščob.

V poročilu Glavnemu štabu od 6. maja ugotavlja intendantura zone, da je prehrana vseh edinic dobra in da zadostuje. V Moravški in Tuhinjski dolini se vojska hrani s pomočjo GK, v Savinjski in Mislinjski dolini, na Koroškem in Pohorju pa od zaplembe na nemških državnih posestvih, posestvih izdajalcev in od prostovoljnih prispevkov. Popolnoma neizčrpani predeli so še v okolici Maribora, vzhodni del Pohorja, Ptujsko polje in vsa vzhodna Štajerska. Za obleko skrbijo zaplembe po trgovinah, ki so dobro založene, nekoliko slabše pa je bilo z obutvijo.¹⁹¹ Zanimivo je pismo štaba zone, ki ga piše 28. maja namestniku komandanta 14. divizije, naj se glede obleke za Šercerjevo brigado ne obrača na Kamniško okrožje GK, ker bi to »poslabšalo odnose do civilne oblasti, ki itak niso najboljši.«¹⁹²

Na osvobojenem ozemlju je bilo avgusta sklenjenih veliko pogodb med lastniki usnjarn in POOF ter štabom zone. Kože so dobavljale GK in NOV, usnjarne pa so delale usnje.¹⁹³ Vojna oblast zone je na osvobojenem ozemlju organizirala tudi več etapnih kuhinj (na razdalji 4 do 5 ur), da bi se odpravilo »takoimenovano žicanje pri privatnikih.«¹⁹⁴ 12. septembra ugotavlja štab zone, da se dogajajo razne nerednosti pri nabavi hrane. Zato

¹⁹¹ Fasc. 328.

¹⁹² Fasc. 328.

¹⁹³ Fasc. 329.

¹⁹⁴ Fasc. 347.

ukazuje, naj edinice nabavljajo hrano pri najbližji krajevni GK in to le toliko, kolikor jo rabijo. Kjer GK še ni, pa morajo »naše edinice pri nabavi hrane nastopati v polni meri kot vojaki OF, ne pa kot izsiljevalci ali berači«. ¹⁹⁵

25. oktobra je znašalo trebovanje za 4. operativno zono: 60.000 kg mesa, 160.000 kg krompirja, 52.000 kg fižola, 360 glav živine, 4800 kg masti, 4800 kilogramov čebule, 1200 kg česna in 9600 litrov kisa. ¹⁹⁶ Sredi novembra je bilo hrane še dovolj, glede obleke in obutve pa je bila zona navezana na domače delavnice in zavezniške pošiljke. ¹⁹⁷ Vse to je trajalo do zime, ko je bilo uničeno osvobojeno ozemlje v Savinjski dolini in ko se je morala začeti hraniti NOV na način, kot je bilo že povedano spredaj.

Poglejmo nazadnje še nekaj števil. Računi blagajne POOF (brez dohodkov in izdatkov okrožij) so bili od 14. marca do 30. septembra 1944 naslednji: ¹⁹⁸

Dohodki		Izdatki	
Narodno posojilo	1,047.655 RM	Štab zone	405.050 RM
Prostovoljni prispevki	12.200 RM	Relejne stanice	216.300 RM
Razno	549 RM	Ozna	20.000 RM
		CK KPS	3.000 RM
		SKOJ	11.000 RM
		Partijska šola	3.500 RM
		Tehnika in nabav. sektor	14.700 RM
		Taborišče POOF	75.165 RM
Oktober 1944	958.044 RM		543.713 RM
November 1944	654.281 RM		597.400 RM

Denarni promet 4. operativne zone pa je bil: ¹⁹⁹

Dohodki		Izdatki	
April 1944	8.751 RM	8.549 RM	
Maj 1944	16.201,40 RM	15.720 RM	
Junij 1944	21.481,40 RM	17.065,40 RM	
Julij 1944	149.416 RM	105.767,85 RM	
Av gust 1944	158.698,15 RM	137.858,15 RM	

¹⁹⁵ Fasc. 328.

¹⁹⁶ Fasc. 655.

¹⁹⁷ Fasc. 347.

¹⁹⁸ Fasc. 482.

¹⁹⁹ Fasc. 328.

A SURVEY OF THE ECONOMIC ACTIVITY OF SLOVENES DURING THE WAR FOR NATIONAL LIBERATION

(Summary)

In his article the author describes the economic activity in Slovenia as organized by partisans during the War for National Liberation. He points to the great originality which was manifested in the material and financial supply of partisan units, and in the territories which were liberated from the enemy, also in the supply of the civil population. He shows, that the care for partisan units was in fact the concern of the whole Slovene nation, a fact which simultaneously proves that it was all the Slovene nation who fought against the occupying forces and indirectly for the socialist order which has been achieved after the war. Main burdens, however, were carried by common man. The article is written exclusively on the basis of sources and documents collected in the very rich archives in the Museum of National Liberation at Ljubljana.

The article has been divided into two parts. In its first part the author points to the exceptional characteristics of the Movement for National Liberation in Slovenia, the developments of organs of the Liberation Front that have grown already in 1941 out of general political organs aiming at the national liberation and gathering all the Slovene nation, into revolutionary organs of people's authority; as such they became the most important support and basis for the future development of people's authority and of all its activity during and after the war. The development of committees of the Liberation Front was different in each part of Slovenia because also the war for the national liberation has developed in different ways in each area. The most classical was the development of these committees of people's authority in Ljubljana and in the so called Ljubljana Province (thus in the area which stood under the Italian occupation); powerful and very characteristic was the development in the Slovene Littoral which stood under the Italian occupation since the end of the First World War and achieved its first national liberation after the capitulation of Italy and joined as such (after preliminary preparations in 1941 and 1942 and as a part of the Slovene national territory) in its entirety the National Liberation Movement of the Slovene nation. Not so fast was the development in Upper Carniola and Styria, and even slower in the Slovene Carinthia, due to numerous subjective and objective reasons. Nevertheless, the basis of people's authority has been built already during the War for National Liberation throughout Slovenia.

In its second part the article gives a description of the development of the partisan economy in various parts of Slovenia. Owing to the fact that the leadership of the Movement for the National Liberation was all the time in the Ljubljana Province, it was natural that the partisan economy was most active in this region. Though there were numerous economic decrees issued by the leading organs, still the initiative for the material and financial supply of partisan units must be looked for above in all terrain where exceptionally important duties were taken over by special economic commissions. The author analyzes ways how food and financial means were obtained, giving as an illustration some statistical data. He analyzes an interesting phenomenon, »the partisan money« in Slovenia. Particularly he describes the economic activity of administrative and specially of military organs. Not much less than in the Ljubljana Province this activity was developed in the Slovene Littoral, where the food needed for the partisan army was obtained even from Friuli and from Upper Carniola. Less developed, yet in no way less important was the economic activity in Upper Carniola and Styria. The partisan units were supplied in some areas better and in others not so well, and there were even cases when it was necessary to considerably reduce the daily quantities of food (2,800 calories).

The author emphasizes that the partisan economy in Slovenia was in no way left to chance: it was — in spite of numerous changes and new attempts — still a kind of a planned War economy, which was in no way just a copy of the Soviet war communism. It was a great and original activity grown out of needs and as a result of the collaboration of the whole Slovene nation.